

BILDER *från* SVERIGE

FEMHUNDRATJUGUTRE ORIGINAL-
FOTOGRAFIER, BELYSANDE

NATUR OCH KULTUR

I GÅNGEN TID OCH NUTID

UTGIVNA I KOPPARTRYCK

AV

SVENSKA JOURNALEN

UNDER REDAKTION AV

ANDERS BILLOW

674

Stockholm

1928

1-25:te tusendet

Tryckt hos NORDISK ROTOGRAVYR, Stockholm

1928

F Ö R O R D

Föregångare hava icke saknats till detta bildverk om Sverige — de kunna i själva verket räknas i hundratal — men några direkta motsvarigheter äro dock icke att anteckna. Största överensstämmelsen visar den över 1200 bilder omfattande vykortsserie, som nyligen utgivits av Svenska turistföreningen, i det att även här en klar gruppering av de återgivna motiven ägt rum och en utförlig underskrift bestått varje bild. Denna stora bildsamling, är emellertid upplagd topografiskt, så att varje landskaps natur och kultur behandlats såsom självständiga enheter.

I Bilder från Sverige har hela landet tagits såsom enhet och i den mån det varit möjligt hava utvecklingshistoriska synpunkter fått göra sig gällande vid valet av bilder från de olika områden, som äro företrädde. Att uppnå ens en relativ fullständighet och likvärdig behandling förbjuder redan framställningsmetodens ensidiga fasthållande vid originalfotografien såsom huvudsak och vidare de förvånansvärt stora svårigheter, som äro förknippade med att uppdra reproducerbara original, lämpade för en mera allmängiltig presentation av det forna och närvarande Sverige. Omfångets begränsning till 256 bildsidor och en förklarlig önskan att låta särskilt vackra bilder komma till sin rätt såsom helsidesplanscher har även tvingat till en inskränkning beträffande antalet olika företeelser, som medtagits. Principiellt har dessutom tillämpats metoden att med flera bilder belysa en och samma företeelse framför att låta ett större antal bliva ofullständigt företrädde. Ett område som naturen, med blott 40 bildsidor, synes nog för de flesta vara styvmoderligt tillgodosett, men därvid är att märka hurusom ett mycket stort antal av »kulturbilderna» samtidigt visa naturen inom olika landsändar. Vid bildvalet har även hänsyn tagits till att så många olika trakter och orter som möjligt skulle bliva företrädde; i regel ha dock

de fotografiskt bättre bilderna måst äga företräde, varigenom ofta en nödtvungen ensidighet ej kunnat undvikas.

Insamlandet av de till ett antal av inemot tvåtusen uppgående fotografierna, bland vilka de femhundra-tjugutre slutligen utvalts, har möjliggjorts genom ett storartat tillmötesgående från vissa offentliga institutioner, Svenska Journalens egen läsekrets samt några enskilda personer — själva skickliga fotografer eller innehavare av värdefulla bildsamlingar — till vilka en särskild hänvändelse gjorts. Från följande institutioner hava bilder erhållits: A.-B. Aero-Materiel (fotograf: Oscar Bladh), Antikvarisk Topografiska Arkivet (A. T. A.), Kungl. Byggnadsstyrelsens kulturhistoriska byrå, Hälsingborgs museum, Nationalmuseum, Nordiska Museet (N. M.), Samfundet S:t Erik, Svenska turistföreningen, Svenska Trafikförbundet, Tekniska Museet och Zornska institutet. Inom de båda senare kategorierna av bidragsgivare må i främsta rummet nämnas herr G. Heurlin, notarien Ragnar Lundin, ingenjör Dan Samuelson och fil. d:r Hans Wåhlin, av vilka hr Samuelson bidragit med mer än femtedelen av samtliga återgivna bilder. Hrr riksantikvarien Sigurd Curman, godsägaren Oscar Ekman, intendenten Torsten Mårtensson, fil. d:r Alvar Silow samt intendenten Sigurd Wallin hava vidare ställt utomordentligt givande bildsamlingar till förfogande. Vid redigerandet av underskrifterna har dessutom det välvilligaste bistånd lämnats av intendenten Torsten Althin, amanuensen Gösta Berg, redaktören Nils Ekberg och amanuensen Sigfrid Svensson.

För all hjälp, som av samtliga här ovan nämnda, av de olika institutionernas tjänstemän, av de företrädde yrkesfotograferna och de många amatörerna beredvilligt lämnats, stannar redaktionen i den största tacksamhetsskuld.

Bilder från Sverige

INLEDNING

FÖR ICKE längre sedan än ett par tre decennier var den allmänna meningen den, att vårt land när det gällde yttre företräden var fattigt och obetydligt, jämfört med de flesta andra länder i vår världsdelen. Man behövde bara kasta blickarna mot broderlandet i väster så hade man genast en vackrare och mera storslagen natur, på andra sidan Öresund låg det rika, leende Danmark med sin stolta huvudstad, sina bokskogar och sädesfält och vände vi oss mot öster blevo vi gripna av skönheten hos »de tusen sjöars land», sådant vi föreställa oss det med Runebergs hänförande dikter i tankarna. Men om vårt eget land visste vi inte mycket och tänkte vi inte stort.

Helt motsatt är emellertid förhållandet i våra dagar. Den nationella självkänslan behöver knappast längre någon extra påminnelse för att manas fram, då talet faller på vacker natur, nedärvd gedigen kultur och materiella tillgångar, vilket allt blivit oss tillmätt så rikligen, att vårt land faktiskt är ett av de lyckligast lottade i världen för närvarande. Många av oss inse också detta, äro tacksamma därför och vilja gärna glädja sig däråt så ofta tillfälle gives.

För de flesta av oss bjuder dock det dagliga livet ett ständigt enahanda av yttre intryck, som blott sällan lämnar någon möjlighet öppen att skaffa en åskådlig, sammanfattande bild av allt Sveriges land. Och utan en dylik överblick över natur och kultur så att säga i fågelperspektiv är varje rättvis uppskattning av det svenska folket och dess kulturinsats utesluten. Väl är det sant, att nutidens goda fortskaffningsmedel brutit äldre tiders isolering de olika bygderna emellan, och med den ganska utpräglade reslust, som kännetecknar svensken, är det klart att allt fler och fler kunna åberopa egna erfarenheter om både den ena och den andra landsändan, då det gäller att karakterisera vårt vidsträckt land. Men bortsett från att de verkligt beresta ej äro alltför många, så är det under alla om-

ständigheter klart, att de allra flesta nöja sig med ett enkelt konstaterande av vad de sett och aldrig ge sig tid och ro att sammanfatta och jämföra sina intryck. Men all verklig kunskap om det egna landet och kärleken till detsamma måste dock bygga på en viss förmåga av helhetssyn.

Det är för att kunna lämna en så vitt möjligt bekväm och underhållande genväg till en sådan helhetssyn eller åtminstone en hjälp att träffa på några av de väsentligaste sidorna hos den svenska naturen, hos de bygder — än glest, än tätt befolkade, än nybrutna, än urgamla — som äro slutna i dess breda famn, och slutligen hos det svenska folket självt sådant det visar sig i sitt arbetsliv, som föreliggande illustrationsverk, »Bilder från Sverige», utgivits.

När denna bok — sådan den nu är — ligger uppslagen och bladen vändas ett efter ett, visande i en ständigt följd av bilder våra berg, sjöar, skogar, byar, städer, kyrkor, slott, gruvor, fabriker och annat, som brukar träda under ens ögon, då man befinner sig på långfärd, så skulle rätteligen ett och samma huvudintryck hela tiden göra sig gällande: »Detta är Sverige, våra dagars Sverige!» En vittberest och erfaren person borde dessutom, när han genombläddrat hela boken, kunna medgiva, att utav allt som är värt att se och eftersinna i det mångskiftande svenska landet, har just det mest typiska och intresseväckande på ett eller annat sätt kommit till synes bland de många bilderna. Ja, så borde det förvisso vara. Härmed må det nu emellertid förhålla sig huru som helst, det finnes nämligen också helt andra frågor, som äro ganska avgörande för huru ett verk sådant som det föreliggande skall bli mottaget. Till exempel: vad är vackert och vad är intressant?

Det kunde väl tyckas att vår utmärkta och likformiga skolundervisning, vår högt upplysta, opinionsbildande press och först och sist en så allmänt spridd riksläkare i hithörande spörsmål som Turistföreningens

årsskrift skulle ha på ett betryggande sätt normaliserat våra begrepp åtminstone om vackert och fult i landskapets fysionomi, så att någon diskussion härom icke behövde ifrågasättas. Egendomligt nog får man dock i själva verket räkna med stora skiljaktigheter i uppfattningen, så att vad den ene prisar såsom vackert eller intresseväckande, det finner hos den andre alls intet gillande. Söker man efter orsakerna här till, skall man snart upptäcka, att de botten i arv och rasmärken, som böra skärskådas historiskt för att få sin förklaring.

För en äldre tids uppfattning var endast den odlade naturen vacker; och vackrare i den mån den var fruktbar. I överensstämmelse härmed betecknades sommaren såsom den vackra årstiden, men vintern var ful (jämför talesättet fult väder). I de trakter av vårt land, där vinterhalvåret företrädesvis är snöfattigt och gråkallt, vilar det väl också fortfarande för de flesta ögon så års något dystert och ogästvänligt över landskapet. Så snart det gäller verklig norrlandsvinter med rejält slädföre och gnistrande rimfrost har däremot den forna nyttyosynpunkten allt svårare att göra sig gällande, och de vinterbilder, som visas i detta arbete torde väl utan vidare godtagas. Vill man för övrigt ha ett gott belägg på våra förfäders särskilda uppskattning av sommaren, behöver man bara läsa den gamla kända 1600-talspsalmen, som börjar: "Den blomstertid nu kommer", men förgäves letar man i psalmboken efter ett enda berömmande ord om vintern. Gå vi till nutida skalder, äro de å andra sidan snarare stora beundrare av den, enligt deras mening, friska, härdande vintertiden.

Naturens kalhet och brist på grönska gäller på det hela taget numera icke heller såsom tecken på fulhet. Bohusläns kala klippor behöva icke mera känna sig allt för skamsna, då de jämföras med Stockholmskärgårdens, fast dessa äro trädbevuxna, och vem vill längre förebrå smålänningen hans kärlek till hembygden.

*"Han menar att hans land av sten och ris
är kanske fult, men på ett vackert vis".*

Det finns faktiskt ingenting som så förhöjer skönheten hos en bygd, som dess egenskap att vara den trakt, där man växt upp, fosterbygden i egentligaste mening. En av våra stora skalder utbrister med syftning på sitt barndomshem:

*"Ack! i var själ en hembygds bilder glöda,
mer blå är himlen där, och rosorna mer röda."*

Men han är också villig att giva begreppet hembygd en vidare tolkning:

*"Var är väl mannens fosterbygd? De trakter
där slumpen ställt hans vagga, eller de
där han offrat åt de högre makter,
åt ljusets makter, vad han bäst kan ge:
sitt väsens kärna, blomman av sitt snille,
det sanna som han tänkt, det ädla som han ville?"*

Den allmänna naturuppfattning, som grundlägges genom kärleken till hembygden, blir nog icke så litet beroende av dennas särskilda egenskaper. Så torde exempelvis den, som själv har ett livligt gemyt och är uppfödd mitt i ett tättbebyggt jordbruksdistrikt med starkt trafikerade vägar, i de flesta fall känna ett oöverbanneligt främlingsskap gent emot naturen i låt oss säga en avlägsen skogsbygd i Norrland, om vid mognare år en överflyttning till ett sådant ställe ägt rum. Samma person skulle dock otvivelaktigt såsom tillfällig besökare kunnat känna sig tilltalad av de för honom nya naturförhållandena. Det är på denna enkla lag om kontrastverkan, som turistlivet framför allt är fotat. Storstadsbon längtar till landet och landsortsbon är trött på isoleringen i den »avkrok», där hans bopålar äro nedslagna för alltid. Vilket enormt resande uppstår inte årligen bara av denna anledning! Motsättningen mellan stad och land åstadkommer sålunda helt visst ett livligt utbyte av erfarenheter om olika natur- och kulturmiljöer, men icke alltid den rätta förståelsen för vad som med mer eller mindre främmande ögon besiktigas. Till ett rätt betraktande hör nämligen också kunskaper och en viss förmåga att se även det som icke synes, d. v. s. en viss portion av fantasi. Har man blott sett havet i stiltje så kan man icke påstå, att man känner dess natur. I rykande storm, med kokande bränningar är dess anlete helt annorlunda. Att befinna sig på skidfärd över ett norrländskt snöfält eller att under högsommaren tränga fram genom den nästan tropiskt rika örtvegetationen på samma fält är även två helt olika erfarenheter. Därför är det också som det blir ett företag av rätt ansenliga dimensioner att försöka skaffa sig t. o. m. en ganska summarisk överblick av det egna landets natur och kultur med tillhjälp av blott och bart bilder. Men just eftersom det är så svårt att utan ögats hjälp, enbart med utnyttjande av det tryckta ordet skänka en levande kunskap om vad som tillhör formernas värld, så bliva sällan de stunder bortkastade, som man ägnar åt att bläddra i ett bokarbete sådant som det föreliggande. Tvärtom skall man för varje gång man vänder dess blad till sin förvåning märka, att man upptäckt något nytt, som man tidigare inte lagt märke till. En enda bild kan nämligen »innehålla» lika mycket värdefullt kunskapsstoff, som ett helt tryckark med idel visa ord.

Ett noggrant utforskande av allt som denna boks bilder innehålla utöver de knapphändiga och ofta nog rent tillfälligt anknutna upplysningar, som underskrifterna lämna, måste ovillkorligen leda icke bara till en så att säga passiv inlevelse i de reproducerade miljöerna utan även till en önskan att aktivt komma i kontakt med deras motsvarande verklighet. I många fall skall betraktaren också befästas i en tidigare tillkämpad övertygelse i vissa frågor av allmänt med-

borgerligt intresse, där det endast är den upplysta opinionen förbehållet att kunna vinna verkligt varaktiga resultat, och det är när det gäller skyddet och vården av Sveriges vackra natur och rika skatter av kulturminnen. Kärlek och kunskap väcka med nödvändighet en lust att bevaka och omhulda, vilket i detta fall vill säga, att man ställer sig på deras sida, som genom förtänksamma åtgärder vilja tillförsäkra såväl det nu levande släktet som de kommande rika möjligheter att få möta svensk natur i ostörd skönhet och kulturhistoriska minnen i oförfalskad form och om möjligt i deras rätta omgivning.

Långt mera givande än allt bokligt studium blir dock till slut att fatta vandringsstaven, det må gärna vara i form av en ratt eller en styrstång, och med egna ögon bese sitt land om hågen på allvar står till att lära känna det från grunden. Vill man sedan få ett mått på sin uppskattning av dess skönhet och förträfflighet finnes intet bättre medel — det må låta aldrig så chauvinistiskt — än att genom resor i främmande land skaffa sig möjligheter till jämförelse. Linné, som väl för alla tider kan stå såsom ett mönster både för en kosmopolitisk, objektiv resenär och för en sann patriot, yppar i en av sina skrifter efter

att ha räknat upp en imponerande rad av hundramilafärder sina tankar i detta ämne: »Huru många skynda ej, utan ringaste kännedom om vad fäderneslandet äger, bort till utlandet för att där ivrigt uppsöka och beundra det, som därute finnes, fastän förnämsta delen därav är vida underlägset det, som kan skådas på fädernejorden, om blott man rätt öppnar ögonen.»

Linnés samtida, den frispråkige skeppsprästen och ostindiefararen Jakob Wallenberg, som till och med visade sig kunna uppskatta vinterns skönhet, utbrister i det afrikanska Taffelbergets skugga med oförtvdybar hemlängtan: »Den store Byggmästaren har utmätit våra boplatser på det bästa stycket av hela jordklotet. Dyrbara fosterbygd! Var andas jag sundare luft? Var finner jag flera välsignelser ovan grund eller under? Äga vi inga vinprässar, så ha vi dock goda sädeslogar. Och om en frusen utlänning med hackande tänder tadlar våra hälsosamma vinturar, så förgäter han, att vi ha skogar till bränsle och pälsverk till kläder, liksom han ock aldrig smakat det makalösa nöjet, att kuska fältet omkring på en glänsande is eller ett gnistrande åkføre, efter en bjälberslad frustande slädtråvare.

*Sverige, säger jag till slut,
är det bästa Gud har skapat.
Jag ej andra land begapat,
om jag vetat det förut.
Den som reser hemifrån
efter lärdom eller seder,
efter föda eller heder
hämtar vattnet över ån.»*

(Jakob Wallenberg)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDANDE BILDSERIE

Naturtyper	Sid. 2—11	Kulturtyper	Sid. 12—19
----------------------	--------------	-----------------------	---------------

NATUREN

Berg	Sid. 20—21	Floder	Sid. 32—36
Slätter	22—23	Geologisk utveckling . . .	37—43
Kuster	24—27	Skogstyper	44—47
Sjöar	28—31	Djurtyper	48

KULTUREN

BEBYGGELSE

Förhistorisk kultur	Sid. 49—56	Industri	Sid. 197—202
Allmogebebyggelse	57—68	Kraftverk	203—206
Prästgårdar	69—74	Landkommunikationer . .	207—211
Herrgårdar	75—82	Sjökommunikationer . .	212—219
Städernas utveckling . . .	83—96	Köpenskap	220—223
Stockholm	97—112		
Städernas bebyggelsestyper	113—120	ADMINISTRATION	
Kyrkor	121—140	Riksstyrelse	224—227
Borgar, fästen o. slott . .	141—160	Kommunalstyrelse . . .	228—231

NÄRINGSLIV

Jordbruk	161—164
Boskapsskötsel	165—167
Lantbrukets binäringar . .	168—170
Fiske	171—176
Hantverk	177—179
Konsthantverk	180—181
Skogsbruk och träindustri	182—187
Bergsbruk och stenindustri	188—191
Järnbruk	192—197

ADMINISTRATION

Riksstyrelse	224—227
Kommunalstyrelse . . .	228—231
Försvarsväsen	232—233
Undervisning	234—237

KULTURLIV

Litteratur och konst . . .	238—239
Tro och sed	240—247
Sport och idrott	248—252
Lappkultur	253
Fornvård och hembygds- rörelse	254—256

Natur och kultur vila båda på urgammal grund i Sverige. I gråstensklippan ser geologen märken efter den stora landisen, en jättejökel, vars bädd en gång efter årtusendens omvandlingar skulle bli hemvist för ett högstående kulturfolk. Arkeologen avläser på samma klippvall en bildskrift, som vittnar om kulturens ståndpunkt hos våra stamfäder under någon generation av sten- eller bronsåldern, då det rena naturtillståndet hunnit bli ett passerat stadium.

Foto: D. Samuelson.

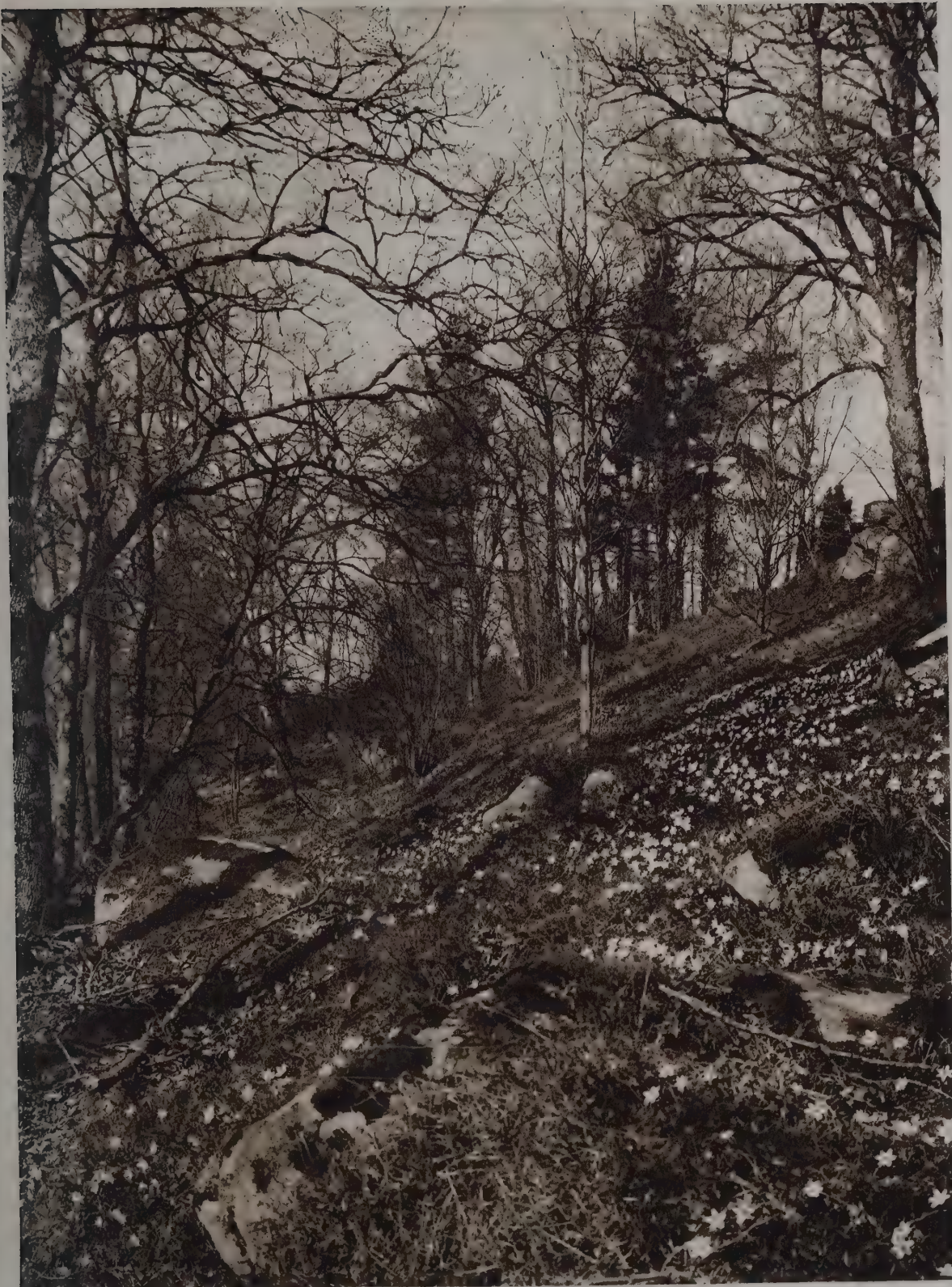
Sveriges natur utmärker sig för sin stora skiftningsrikedom. Längst i söder innanför en vindpinad, ofruktbar sandstrand utbreder sig den bördiga Skåneslätten, som t. o. m. driver vinstocken och valnötsträdet att sätta mogen frukt. På Lapplands fjälltoppar längst uppe i norr ligger evig snö, men sommartiden forsar det iskalla smältvattnet ned mot trädgränsen genom björkarnas region och barrträdens för att slutligen mellan bördiga sädesbygder rinna ut i Bottenhavet. Det är klart, att en väldig skala av variationer skall få plats mellan dessa utpräglade motsatta naturtyper. Sanddyn vid Öresund, foto: Torsten Mårtensson.

Årets växling mellan vinter, vår, sommar och höst följer i landets skilda delar helt olika tidtabeller. I fjälltrakterna äro sjöarna isbelagda från mitten av oktober till mitten av juni, eller dubbelt så länge som i Sydsverige, och mot de fyra månader af året, som skåningen räknar sig hava full sommar, svara endast två veckor i Karesuando. Allt efter årstiderna skiftar också landskapets utseende karaktär. Snötäcket under vinterhalvåret skapar därvid en starkare kontrast till vårens och höstens barmark än sommargrönskan. Bilderna visa en och samma utsikt över Siljan i Dalarna sommartid och vintertid. Foto: Emanuel Hansson.

Under hösten falla lövträden sina blad, men bära i stora delar av landet under den kallaste vintertiden en ny skrud av snö och rimfrost, som kan bli nästan lika tät som lövverket under sommaren. Trädskronorna kring Rättviks kyrka i Dalarna, vilka gnistra av rimfrost i solen, erbjuda ett vackert exempel på detta vinterfenomen. Foto: Emanuel Hansson.

Om våren, när vinterns täcke av snö hunnit smälta undan, ikläder sig marken med förvånande hast det nya årets grönska. Blåsippor och vitsippor komma först, och innan ännu träden börjat lövas och alla snöfläckar försvunnit på nordsidorna i terrängen, är deras härskara av blå och vita stjärnor utströdd över de höstbruna backarna. Foto: Torsten Lenk.

Sommaren är kort i Sverige, men de ljusa nätterna, som äro något okänt längre söderut, befordra i gengäld växtligheten på ett sätt som erinrar om tropikerna. Därför te sig också svenska lundar och lövängar ofta såsom sannskyldiga Floras lustgårdar. Foto: Ragnar Lundin.

Eken och björken gälla i Sverige att vara för mer än andra trädslag. De äro också var på sitt sätt så olika de övriga lövträden och utveckla i det svenska klimatet hela sin skönhet, eken genom sin korta, tjocka stam och oerhört vidsträckt krona, björken genom sina vita stammar — vitare ju längre norrut den växer — och det graciöst vajande lövverket, särskilt i hängbjörkens skepnad. Överst en jätteeek från Östergötland. Foto: Joh. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket. Nederst en björkallé vid Piteå i Norrbotten. Foto: Erik Salvén.

Midnattssolens land kallas Sverige i turistbroschyrerna, och det med rätta, ty under veckorna före och efter midsommaren får man verkligen, om man reser tillräckligt långt norr om polcirkeln (exempelvis med Riksgränsbanan) se solen uppe dygnet runt. Även långt söder ut i Norrland är det under senare hälften av juni full dager även vid midnatt, ehuru solskivan för någon timma dalar ett litet stycke under horisonten. Bilden visar midsommarnattens trolska dager över en Jämtlandssjö. Foto: Nils Svensson.

Älvarnas land kallas Sverige med skäl, ty i hela norra och mellersta delen av landet är det de stora fjällfloderna, som präglar både bygden och naturen. Bilden visar Klarälven i Värmland vid Ransäter. Mitt i dalbotten och infattad av de branta strandsluttningarnas frodiga grönska slingrar sig älven i stora bukter fram genom en mjukt kuperad åkerbruksbygd, som i sin tur begränsas av de omgivande, skogklädda bergen. Foto: J. Vikt. Johanson.

Skärgårdarna göra Sveriges kuster tillgängliga för bebyggelse och farbara för småbåtar i en helt annan utsträckning än där havet ligger direkt på. På västkusten bestå de många öarna av idel nakna klippor, men på den långa Östersjökusten äro de mestadels rikt bevuxna. Bilden visar ett parti av Stockholms södra skärgård på gränsen mellan den inre fruktbara och den yttre kargare regionen. Foto: C. G. Rosenberg.

Vid insjöns strand är ett motiv för bildframställning, vars alldaglighet icke kan förnekas i Sverige, som förfogar över flera och större sjöar än något annat land i Europa, Finland dock undantaget. Genom fiske och samfärdsel drages ekonomisk nytta av sjöarna, framför allt de större, men andra fördelar, som icke så lätt skattas i penningar, äro minst lika viktiga. Sålunda vill man i Sverige helst bo vid sjöstranden eller åtminstone ha utsikt över vattnet, om det finnes någon möjlighet. Sommarens kallbad värderas nog också ganska högt, särskilt av det uppväxande släktet.

Strandbild från Vittsjö i norra Skåne. Foto: D. Samuelson.

»Östersjöns pärla» och »Nordens Venedig», Visby och Stockholm, äro Sveriges märkligaste städer. Den förra var medeltidens stoltaste stadssamhälle i Norden, en handelsstad av europeisk betydelse, och den senare, som under nyare tiden blivit landets största stad och rikets huvudstad, är i våra dagar att räkna till Europas storstäder, förvisso en av dess vackraste. Visby ringmur.
Foto: Hans Wählin. Stockholm från Mälarsidan. Ur »Kungsholmen» av G. Selling.

Småstäderna, där den omgivande landsorten avyttrar sina produkter och gör sina uppköp, där kanske både biskop och landshövding bo och dit turister och storstadsbor vallfärda för att vederkveckas av lugna och gammaldags förhållanden, äro ofta samhällen av den mest harmoniska utformning, som gärna kan tänkas. Arkitekter, som önska förläna vår moderna bebyggelse den oskattbara egenskapen hemtrevnad, veta sig också hava mycket att lära just av småstäderna, d. v. s. icke av de fåvitska samhällen, som efterapa storstädernas avenyer och skyskrapor. Värnamo marknad. Foto: D. Samuelson. Torgbild från Sigtuna. Foto: S. Curman.

Sockenkyrkan, som under en tidrymd av ända till åtta sekler varit en medelpunkt för bygdens andliga liv och vars gråstensmurar av släktled efter släktled betraktats med vördnad, är även det tydligaste vittnesbörd om den materiella kulturens utveckling genom de tillbyggnader, den inredning och den skrud, som tid efter annan förökat det medeltida arvet. I vår tid, då minnena av de fredens värv våra förfäder utträttat börja skattas lika högt, som troféerna från deras krigiska bedrifter, är man angelägen att giva de kyrklige monumenten en hedrad plats såsom historiska dokument, vilka belysa ej endast hela rikets utan även varje enskild orts historia. Medeltidskyrkan i Ragunda i Jämtland Foto: Selim Sundin.

En herrgård, den må vara stor och äga en karaktärbyggnad som kallas slott eller liten och rätt och slätt kallas gård, räknas i Göta- och Svealand såsom en prydnad för bygden både på grund av förebyggande skötsel och vackra byggnader. I äldre tid var i regel den besuttna adeln storgodsens innehavare och kunde tack vare driftighet och kringssynhet uppträda som föregångare och reformatorer inom lantbruket till långt in på 1800-talet, då den naturvetenskapliga och maskinella inriktningen framtvingat specialiserade och för hela landet gemensamma organ för moderniseringens rationella förkovran. Bilden visar huvudbyggnaden vid Leufsta bruk i Uppland. Foto: C. G. Rosenberg.

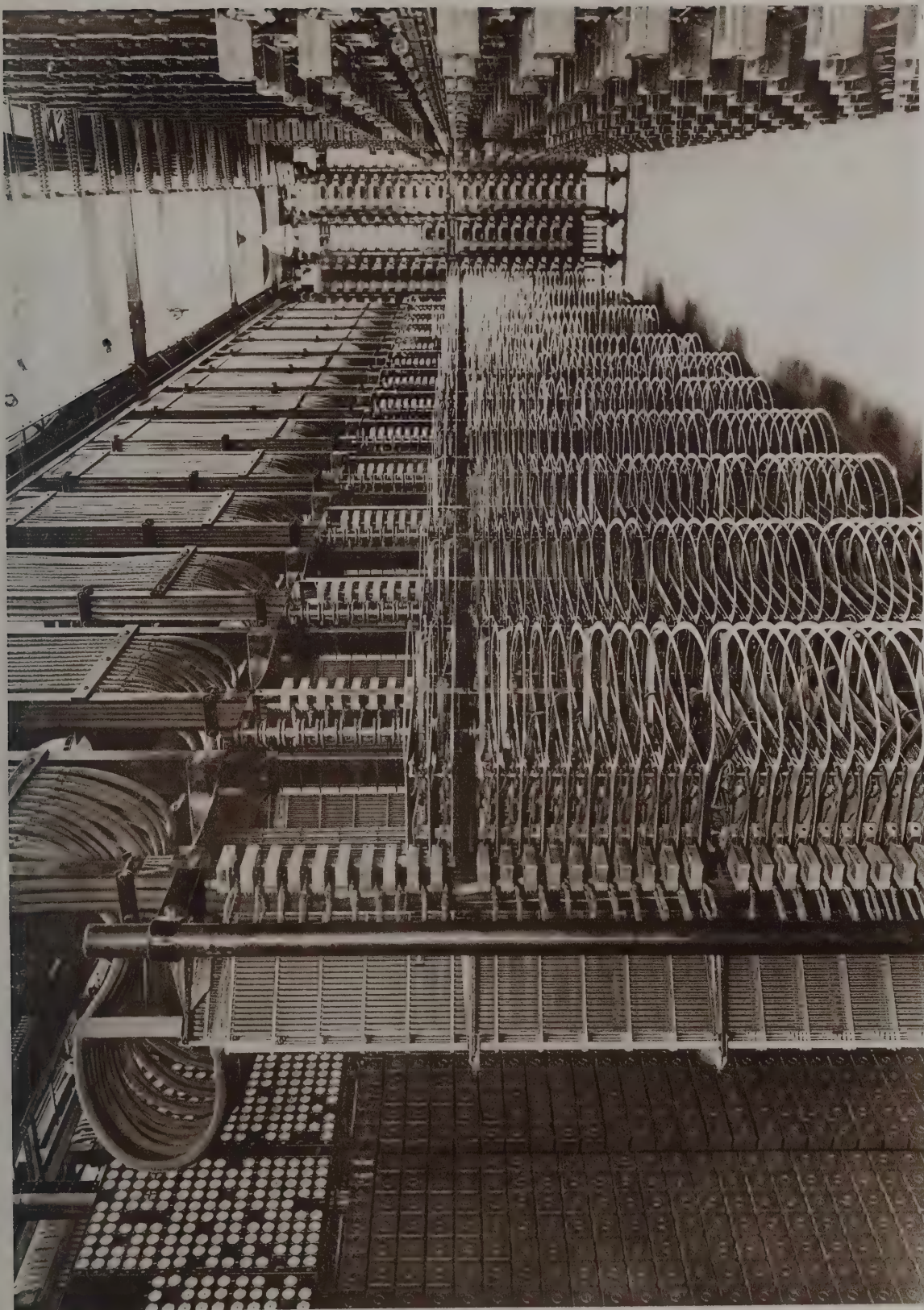
Bondgården, den genom årtusenden ärvda grunden för en redan under stenåldern åkerbruksidkande befolkning, är den enhet, på vilken den svenska samhällsbyggnaden ytterst vilar. Bonden styrde efter eget skön sitt och de sina, bönderna styrde fritt och okränt sin bys och sin sockens angelägenheter och deras befullmäktigade förde rättens talan vid tinget. Laglig ordning på demokratisk grund, det är den frukt, som sedan bonden har spint ur det enkla lantbrukarhemmet. Helvisst är det en lycka för ett land att i våra dagar äga kvar en sådan kraft-

Mellan skogen och stranden utbreder sig bygden; så kunde man oftast sammanfatta beskrivningen på ett svenskt landskap. Att den icke kan gälla de stora slättbygderna i Skåne, Väster- och Östergötland är klart, men dessa äro heller icke så vidsträckt i förhållande till de odlade bygder, som utbreda sig längs de otaliga vattendragen och sjöarna i praktiskt taget hela det övriga Sverige. Breda låglandsbygger hava närmast slättens utseende. Höglandets hopträngda strandbebyggelse får däremot se sig uppdelad i smärre bygdeenheter, genom att skogen och berget nå fram till vattnet. Laxviken i Jämtland. Foto: Nils Svensson.

Vattenhjulet vid skogsbäcken, pojkarnas käraaste tillhåll och människans stolthet, när dammluckan öppnats och kvarnstenarna, sågen, vadmalsstampen eller spikhammaren arbetar utan att öka eller folk behöver spilla sina krafter, är en god sinnebild för svenskarnas mekaniska intresse. Christopher Polhem och John Ericsson förstodo av erfarenhet vattenhjulets arbetsprincip långt innan de lärt sig läsa i bok.
Foto: Torsten Lenk.

Den helautomatiska telefonstationen, ordnad efter principen: envar sin egen telefonist, håller för närvarande på att genomföras i Stockholm, världens förnämsta telefonstad, där minst var fjärde person abonnerat på en apparat, genom vilken samtal obehindrat kunna utväxlas med alla delar av riket och dessutom en stor mängd utländska orter. Telefonindustrien är ett av de många områden, där Sverige, tack vare geniala uppfinnare, arbetsledare och affärsmän, skaffat sig världsmarknad. Tändstickor, agaljus, kullager, dammsugare, fotogen-
kök, separatorer m. m. gå ävenledes världen runt med den välklingande ursprungs-beteckningen: Made in Sweden.

Sydskanadinaviska höglandet och dess många utlöpare har inga svindlande höjder att bjuda på, men är icke dess mindre i detalj mångenstädes av en både storvulen och vild beskaffenhet. Västkustens snöklädda klippor kunde tagas för höga alpkedjor och Kolmårdens blockformationer behöva icke förstöras för att verka fantasieggande. Bland resligare bergmassiv kunna nämnas Kinnekulle och Billingen i Västergötland, Ömberg i Östergötland och Taberg i Småland. Foto: D. Samuelson.

Nordskandinaviska höglandet erbjuder ej blott ett berglands syner utan även dess väldiga mått och ödsliga vidder med dagsresor mellan topparna. — Gotland, den stora ön mitt ute i Östersjön, är en enda stor kalkstensklippa, ovanpå i stort sett flat som ett golv och svagt sluttande mot sydost, men brant uppstigande ur havet i väster där genom vittringen av de olika hårda bergarterna de egendomligaste formationer uppstå. Sylfjällen i Jämtland.

Foto: P. Hoffner. Gotlandsklippor. Foto: Olof Ekberg.

Skåneslätten är icke en enda jämn jätteåker, som den gula beteckningen på översigtskartor synes antyda, utan genomdragen av åtskilliga åsar, exempelvis Linderödsåsen, från vilken den avbildade utsikten över Kristianstadsslätten är tagen. Ej heller Västgötaslätten är ett alldeles jämnt lågland efter danskt och holländskt begrepp. I mjuka vågor häver sig terrängen, men frånvaron av stora sammanhängande skogar och bergåsar stärker å andra sidan intrycket av slättland. På bilden skymtar silhuetten av Kinnekulle. Foto: Lindberg och Ragnar Lundin.

Slätterna i norra Sverige äro varken så få eller obetydliga, som man kunde tro. Kring älvarnas nedre lopp vidga sig dalgångarna till många miles bredd såsom flygbilden över Folkärna socken i södra Dalarna visar, och de stora Lapplandssjöarnas bäcken utgöras mångstädes av vidsträckta slätter, som då de bestå av lera utmärka sig för sin bördighet. Slutligen förekomma oerhörda vidder av ofruktbar mossmark på det Lappländska platålandet.

Foto: Aero Materiel (C. 1350 o. C. 1738).

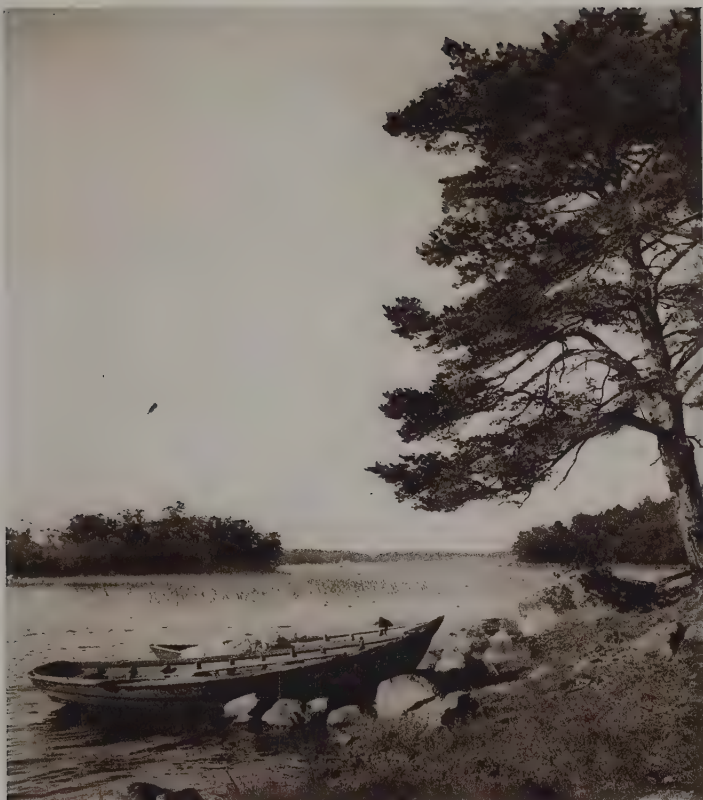
Sveriges långa kust har att framvisa många olika sätt, varpå strand och hav mötas. Skånes flacka sandstränder modelleras i mjuka vågor av vind och vatten. Blekingekusten liksom södra delen av Smålandskusten bära ännu åtskilliga spår efter de väldiga ekskogar, som i äldre tid täckte de bördiga strandslätterna. Foto: Hans Wählin och D. Samuelson.

Bohusläns nakna kust möter mestadels havet bakom en barriär av skär, än liggande över än under vattenytan, men tydligt röjande sitt läge med vitskummande bränningar, när brottsjöarna vräka mot land. Den branta västra Gotlandskusten släpper däremot havet alldeles inpå sig ehuru vågorna stundom förspilla sin kraft, när de rulla in mot land över en grund sandbotten. Foto: D. Samuelson och Hans Wählin.

Bråviken i Östergötland och Svinesund i Bohuslän visa, hur havsstranden understundom i djupa vikar tränger miltals in i landet. Hade icke landhöjningen så tidigt torrlagt de grundare stäl-
lena till avskiljande näs, skulle många av de dalgångar i kusttrakterna, vilka inne i landet avgränsa
ett sjösystem och vid kusten sluta med en havsvik, ännu i dag haft karaktären av dylika djupa
vikar eller fjordar. Foto: D. Samuelson.

Skärgårdarna utanför den svenska kusten äro av två typer: den karga och kala västkustskärgårdens, som blott på läsidan och i säkert skydd ger plats för växtlighet, och den leende trädbevuxna ostkustskärgårdens, som blott i det yttre havsbandet äger kala skär och holmar, men för övrigt släpper barrträden, eken, björken och alen m. fl. långt ut på öarna — björken och tallen allra längst. Överst: bild från Stockholms norra yttre skärgård. Foto: Fritz Svantesson. Nederst: Bohusskärgård vid Gravarne. Foto: D. Samuelson.

En slättssjö i södra Skåne med frodiga betesmarker, bördiga åkrar och lummiga lundar i ring kring vattenspegeln är helt olik det Småländska höglandets av berg och skog omgivna sjöar, där åkerlappar och beteshagar ligga utströdda på de jämnaste och myllrikaste stäl-
lena i den omgivande terrängen. Foto: Hans Wählin och Ragnar Lundin.

En sjö av Mälarens storlek och rikedom på öar erbjuder ett rikt urval av strandformationer. Än stupa höga, skogklädda klippor lodrätt i vattnet, än gå åkrar och betesmarker ända ned till vattenbrynet och än skugga alarna en stenig strandremsa innanför vassruggarna. Överst: motiv från Stäket i Uppland. Foto: G. Heurlin. Nederst: Vårbyfjärden i Södertörn. Foto: Fritz Svantesson.

Stora Le i Dalsland och Rossvälen i Västmanland äro sjöar av den i mellersta Sverige vanliga typen, den förra med brantare, den senare med sakta sluttande stränder och båda omkransade av skogar, som här och där öppna sig med glesa hagmarker, i vilka björken har det bästa tillfälle att fritt utveckla sitt smidiga grenverk. Foto: Elis Persson och Alfr. Michelson.

Glafs fjorden i Värmland och Rautasjaure i Lappland representera det Nordskandinaviska höglandets allvarliga bergsjöar. Längst i söder går klippan i vattnet täckt av vanliga barr- och lövskogar medan endast den risiga fjällbjörken härdar ut vid högfjällets fot.
Glafs fjorden, foto: G. Heurlin.

Höje-ån vid Lund i Skåne är den låglänta slättens sakta framflytande vattendrag med ett par pilar här och där vid brädden, eljest på avstånd omärklig för ett spanande öga. — Lagan vid Knäred i Halland rinner däremot fram genom en ordentlig dalgång och bildar både forsar och fall av betydighet på sin väg från det Sydsandinaviska höglandets stora vattenområde. Utmed den mäktiga ån går landsvägen, en av de gamla huvudvägarna till Uppsverige. Foto: Ragnar Lundin och D. Samuelson.

Göta älv nedanför Trollhättefallen och Klarälven vid Ransäter. Dessa båda älvar med ett vattenområde om ej mindre än ca 50.000 kvkm bilda tillsammans Sveriges största flodsystem. Göta älv utgör avlopp för Vänern, Skandinavien största sjö, och Klarälven denna sjös förnämsta tillopp. Den stora norska fjällsjön Fæmunden, belägen i höjd med Härjedalen och mottagande vatten även från Sverige, är Klarälvens källsjö. Variationerna i vattenståndet hos Klaran, som sålunda är en typisk fjällflod, neutraliseras för Göta älvs vidkommande på ett för kraftverket vid Trollhättan och kanalfarten förmånligt sätt tack vare Vänerns stora magasineringsförmåga. Foto: D. Samuelson och J. Vikt. Johanson.

Stångån vid Säby bro i Östergötland. Denna namnkunniga å, som efter att ha passerat Vimmerby i Småland genomflyter det natursköna Kinda härad, upptagande vattnet från dess många sjöar, är till stor del segelbar och under namn av Kinda kanal förenar den sjön Åsunden med Göta kanal vid Linköping. Under medeltiden var ån både i världsligt och kyrkligt avseende en viktig gräns mellan »Västansång» och »Östansång», såsom de två huvuddelarna av Östgötaslätten benämndes. Foto: Joh. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket.

Ljungan vid Fränsta i Medelpad. På sin färd från Helagsfället i Härjedalen genomrinner denna typiska fjällflod ett stort antal sjöar och bildar, såsom här, vid förträngningar och trösklar i klippgrunden ståtliga forsar och fall. Bland de tio stora Norrlandsälvarna (N om Dalälven) hör Ljungan med ett vattenområde om ca 13.000 kvkm till de mindre. Foto: Aero Materiel. (C. 1504).

Tännforsen i Jämtland, ett av Sveriges vackraste och största vattenfall, bildas vid en förkastningsbrant i berggrunden, där Åreälven, längre ned bärande namnet Indalsälven, på sin väg mellan tvenne småsjöar tvingas in i en trång klippöppning och på en front av 60 m slungar sina vattenmassor utför det 24 m höga stupet (= höjden av ett 6-våningshus). Ovanför och nedanför bildas dessutom kraftiga forsar. Foto: G. Heurlin.

Berg, hav och jord bilda själva ytan av jordskorpan. I Sverige träda urbergsformationerna i dagen över större delen av landet. Yngre bergarter äro mestadels bortvittrade och gråstensytans otaliga sprickor och håligheter äro till större delen utfyllda av vattnet och de lösa jordlagren. Geologerna, vilka räkna skapelsedagarnas längd i millioner av år, hålla Skandinavien urbergsområde för att tillhöra de delar av Europas fastland, som i tidernas morgon allra först höjde sig ur havet och möttes av de livgivande solstrålarna. Foto: Aero Materiel (C. 949).

Innan urbergsmassorna slutligen stelnade och de våldsamma jordbävningarna på våra breddgrader avstannade, blev gnejsen och andra bergarter mångenstädes omrörda likt en tigrerkaka och genomsatta av andra uppstigande bergarter ofta av malmförande slag. Detta iakttages lätt nog på en blanknött bohuslänsk klippstrand, när svarta granitådror randa den röda gnejsen. Taberg vid södra ändan av Vättern, vilket berg likt en ö av järnmalm skjuter högt upp i ett landskap, vars berggrund i övrigt är av helt annan sammansättning, är ett annat exempel på den dramatiska nyckfullhet som karakteriserar jordytans tillblivelsehistoria. Foto: D. Samuelson.

Sprickbildning och förkastningar voro väl de sista allvarligare rörelsefenomenen i jordskorpans ytlager. Klyftor och sprickor av olika slag i gråstensbergen erbjuda goda möjligheter att i miniatyrskala studera dylika mer eller mindre igengrodda småsår. De större skadorna, vilkas art och ursprung blott geologernas skarpblick kan avslöja, göra sig märkbara i hela landskapets struktur i form av bergsplatåer, som stupa brant mot en slättbygd eller djupa fjordar och sjöar, i vilka vattnet delvis förtager intrycket av djup skåra. Foto: D. Samuelson.

Det svenska urberget låg i ett okänt antal årmiljoner djupt under ett världshavs yta och täcktes centimeter för centimeter av ett bottenlager, vars totala mäktighet ingen mätt, men vars beskaffenhet och intressanta innehåll av förstenade organismer — de äldsta vi lärt känna — lätt nog konstateras exempelvis på Gotlands strandklippor eller Kinnekulle i Västergötland. Den sandsten, skiffer och kalksten som nu påträffas i vårt land utgör blott ringa rester av dessa havsavlagringar, som slutligen åter höjde sig ur vattnet och under nya oerhörda tidrymder så småningom vittrade bort och frilade de äldre eruptiva skikten. »Hoburgsgubben» på Gotland, foto: G. Heurlin. Vägklyfta på Kinnekulle, foto: R. Lundin.

Den stora nedisningen, resultatet av en mångtusenårig köldvåg, vars efterdyningar fortfarande äro verksamma, bildar en sista period i vårt lands geologiska utvecklings-historia, men så kort i förhållande till de föregående, att den, trots att den måste räknas i årtusenden, ej kan anses förmer än gårdagen i en planetarisk Metusalems liv. I stället sträckte den sig såsom en enda väldig jökel ned över halva Europa, innan ett klimatskifte ägde rum och iskanten av smältningen började flyttas mot norr. Isens egna rörelser och de väldiga isälvarnas kraft slipade berghällarna rena och fraktade med sig allt som kunde rivas loss. Kringvirvlande stenblock kunde då borra hål i själva klippgrunden, s. k. jättegrytor, och de tillbakavikande ismassorna kvarlämnade ej blott de mera förmalda partiklarna av bergytan utan jämväl verkliga stenbjässar, flyttblock, än enstaka än i stora anhopningar, moräner. Jättegrytan, foto: D. Samuelson. Flyttblock, foto: Joh. E. Thorin. (Ur Bjärka-Säby-verket.)

Landisen, som i årtusenden vilade över Skandinavien, hade en sådan mäktighet, att dess blotta tyngd förmådde pressa ned stora delar av landet under havets nivå. De djupt liggande avloppskanalerna för smältvattnet, vilka under starkt tryck pressade fram de sten-, grus- och slambemängda vattenmassorna till isens rand, avsatte alldeles vid mynningen det grövsta godset, under det att det finare följde med ut i lugnvattnet. Resultatet blev allt efter som isranden flyttade sig mot norr en serie av stenbäddar, rullstensåsar, sand- och lerslätter, vilka så småningom kommo i dagen och kunde giva plats för en ny fauna och flora i stället för den, som under istidens frammarsch hade fått draga sig tillbaka. Även människan invandrade nu söder ifrån. Överst: landskapsbild från Södertörn med rullstensåsar och andra istidsavlagringar. Foto: Fritz Svantesson. Nederst: Sörmlandssjö, tidigare en havsfjärd, som efter landhöjningen torrlagts, så att på det forna havets lerbotten nu bördiga åkrar utbreda sig.

Nordskandinaviska höglandets fjällfloder visa med största tydlighet, huru jordytan även under det nu levande släktets tid, huru kort denna än må synas i ett geologiskt sammanhang, undergår vissa förändringar. Älvfåran tär på de lösa strandbäddarna och alla dess tillflöden från de kringliggande bergen medföra vid varje vårflod stora mängder av sand och jord. Allt detta bäres så småningom vidare till mynningen och ut i Bottniska viken. Äntligen få slampartiklarna slå sig till ro på botten, och detta sker lättast i bakvattnet vid de deltaöar, som gruppera sig utanför de flesta Norrlandsälvarna. Överst: Ångermanälvens dalgång vid Multräberget. Nederst: Deltabildningar vid Skellefteälv's mynning. Foto: Aero Materiel (C. 1658).

Den vegetation, som i första hand följde den vikande inlandsisen i spåren var helt naturligt avpassad för ett arktiskt klimat. Bland trädslagen förekommer därför till att börja med dvärgbjörken och först på ett senare stadium, barrträd. Bland dessa låter granen mycket länge vänta på sig; den invandrar troligtvis den nordliga vägen via Finland, vilken ej stod öppen, förrän landets sydligare delar mottagit eken och andra ädla lövträd. Barrskogarna blevo snart dominerande upp till en viss höjd över havet. Det översta skogsbältet utgöres såsom på bilden från Torne träsk av de härdiga björkarna. Torsåkers fäbodskog i Gästrikland visar ett typiskt nordsvenskt barrskogslandskap. Foto: G. Heurlin och William Eriksson.

Barrskogarna täcka även i södra Sverige stora arealer och äro ofta tack vare god skogsvård i det bästa skick. Bilden från Bjärka-Säbyskogarna i Östergötland visar sålunda en kraftig och högstammig barrskog med praktfull undervegetation av ormbunkar. (Observera, hur liten mannen i bildens mitt är i förhållande till trädjättarna.) I västra och södra Sverige påträffas näppeligen skogar av denna resning, och här har för övrigt granen ännu ej på sitt tåg mot söder velat finna sig i klimatet. Foto: Joh. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket.

De ädlare lövträden hade lyckats följa de jord- och vattenrika floddalarna avsevärt långt norr ut, men försämrade klimatiska förhållanden hava åter drivit dem tillbaka, så att det nu endast är särskilt bördiga och skyddade platser som lyckas kvarhålla dem såsom lämningar från ett förgånget skede. I landets södra delar finnas däremot stora lundar och lövängar med al, lind, lönn, ask och ek m. fl., under vilkas mäktiga valv en rik markflora utbreder sig. Överst lövskog i en djup floddal nära Säter i Dalarna. Foto: Aero Materiel (C. 1364). Nederst Bohusskogar av enbart lövträd. Foto: D. Samuelson.

Eken och boken äro ypperliga värdemätare på ett landskaps bördighet och milda klimatiska förhållanden. Eken går i Sverige ungefär till Dalälven i norr, boken blott hälften så långt och med än tydligare förkärlek för kusttrakterna. De glesa ekskogarnas gräsmattor voro troligen de första områden som stenålderns folk togo i anspråk för sitt spirande jordbruk och helt visst hava väldiga områden, där nu sädesfälten bölja för vinden, tidigare varit bevuxna med ek. Överst: Hjorthagen vid Bjärka-Säby. Foto: Joh. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket. Nederst: Bokskogen vid Pålshö i Hälsingborg. Foto: Alfr. B. Nilson.

Renens invandring i sydligaste Sverige är väl icke så långt ifrån samtidig med inlandsisens avsmältning i dessa trakter, sålunda liggande vid pass 15.000 år tillbaka i tiden. Ej allt för långt efter renen i tusental år räknat torde de första människoflockarna ha kommit såsom jägare i dess spår. I ett tidigt skede av stenåldern giva renen och älgen impulsen till en bildframställning — man kunde också tala om skrift — den första som över huvud taget förekommer i norra Europa. Det är på de äldsta nordskandinaviska hällristningarna. I de södra delarna av landet var klimatet emellertid minst lika fördelaktigt som i våra dagar och jaktbytet i ekskogarna bestod av sådant storvilt som hjortar och vildsvin. Överst: Lappska renhjord simmar över ett fjällvatten. Foto: Norman.

Nederst: Dovhjortar vid Bjärka-Säby. Foto: Joh. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket.

Stendösar och gånggrifter, resta av väldiga block och fritt synliga i terrängen, äro de äldsta bevarade fasta minnesmärken, som vittna om bebyggelsen i Sverige under stenåldern, d. v. s. flera årtusenden före vår tideräknings början. Äldre tiders respekt för de dödas vilorum — denna respekt synes åter vara i tilltagande — har lyckligtvis räddat dessa numera i lag skyddade rester från en förgången kultur, då en förhållandevis högt kultiverad, bofast och jordbrukande folkstam bebodde Skåne samt angränsande provinser, där dylika monument anträffas. Den avbildade, mer än manshöga dösen är från Gantofta utanför Hälsingborg. Foto: D. Samuelson.

Stenruset på en klipptopp i Bohusläns skärgård, upplagt över någon storman, som levat under bronsåldern, kanske 1000 år före Kristi födelse, hör till de mest imponerande minnesmärken över avlidna, som väl någon tid har att uppvisa. Särskilt talrika äro dessa rösen i Bohuslän, där möjligheterna till fiske och jordbruk gav rik bärning åt inbyggarna. Foto: D. Samuelson.

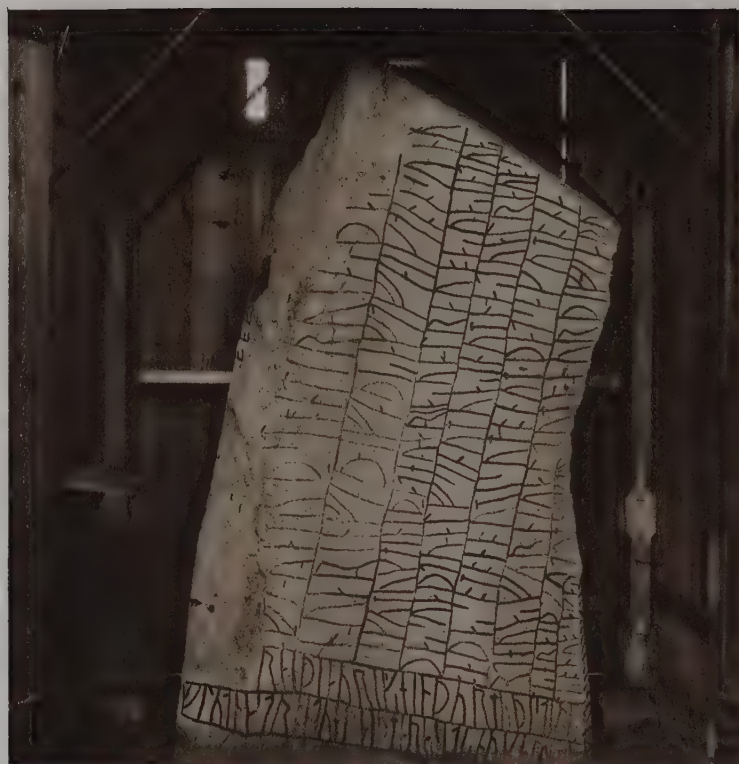
Uppsala högar, fyra till antalet, nämligen Tingshögen, Odens, Frös och Tors högar, såsom de kommit att heta i yngre tid, då man hunnit förgäta, över vem de uppkastats, bilda tillsammans ett Pantheon i det fria över några av de äldsta sveakonungarna, man antager Ane den gamle, Egil och Adils av Ynglingaätten, vilka levde i det 6:te seklet efter Kr. På tingshögen hölls fordom Uppsalatingen, varför den med rätta bär sitt namn. I närheten av högarna låg det hedniska templet, som efter kristendomens införande ersattes av en biskopskyrka. Foto: A. T. A.

»Kung Rönnes hög» i Runtuna i Södermanland tillhör sannolikt järnåldern, då åtskilliga bygder i Mälardalskapen torde frambragt betydande och mäktiga män, vilka efter sin död hedrades med jord- och stenkummel av jättestorlekar. Denna hög mäter 10 m i höjd och mer än 150 m i omkrets. Foto: D. Samuelson.

Bautastenar och stenkretsar av olika form utmärka ofta järnålderns gravar. På de skogslösa landborgskrönen invid Ölands gamla byar, där invånarna i flera tusen år begravt sina döda, skänka bygravfältens anhopningar av monument en säregen stämning åt den flacka landskapsbilden. Foto: A. Billow.

Rökstenen i Östergötland är en typisk, ehuru mycket tidig och genom sin långa inskrift särdeles märklig representant för ett under slutet av vikingatiden allmänt tilltagande bruk att medelst den under folkvandringstiden i Norden införda runskriften förse bautastenarna med ordentliga inskrifter, vilka namngävo den döde och den eller de, som låtit resa stenen. Rökstenen, som är 2 1/2 m hög och helt täckt av runskrift, utgör det viktigaste språkliga dokument från dessa avlägsna tider, 800-talets förra hälft, som vi äga.

Foto: D. Samuelson.

Domarringar benämnes sedan gammalt en art fornminnen, bestående av en gles krets av stora stenar, ofta med en större sten i mitten, vilkas vanligaste belägenhet invid gravfält från järnåldern gör det troligt, att de härröra från denna tid. Man har velat förklara dem både såsom kultplatser och sammanträdeslokal för bystämmor eller andra dylika rättsskipande församlingar. Foto: D. Samuelson.

Runstenen vid Läby vad i Uppland tillhör en art av dylika stenar, vilka blivit resta ej blott till minne av någon avliden utan även för att hugfästa en sådan fredlig bedrift som en brobyggnad eller väganläggning. Läbystenens inskrift måler om trenne bröder, som läto göra en bro till sin faders minne. Det stora korset anger att stenen ristats i kristen tid, sannolikt vid mitten av 1000-talet. Foto: A. T. A.

Skeppssättningar, stenar lagda eller uppresta i rad och markerande konturen av en båt med spetsiga stävar, äro kända från skilda landskap och förklaras av gjorda fynd både såsom gravar och kultplatser, men hava säkerligen även likt domarringarna kunnat tjäna som tingsplatser. Bland de ståtligaste är den avbildade skeppssättningen vid Blomsholmen i norra Bohuslän, ehuru i senare tid vandaliserad genom en barrskogsplantering, som hindrar dess märkliga silhuett att såsom förr dominera landskapet. Foto: D. Samuelson.

Hällristningarna vid husknuten utanför en Östgotagård, vilka här avbildas, föreställa tvenne högstälvade roddarskepp från bronsåldern och vittna om de religiösa begrepp, som behärskat befolkningen i Östergötland, Bohuslän, Uppland och Skåne, där dessa symboliska ristningar mest förekomma. Antingen skeppen föreställa det från antiken kända dödsskeppet, på vilket den avlidne skulle färdas till skuggornas rike, eller ett solens skepp, vars avbildande kunde påverka solskenets fruktbringande krafter, så påkalla de dock vår respekt såsom märkliga dokument över tillryggalagda stadier i vårt folks religiösa liv. Foto: A. T. A.

Offerholme i sjön Sajvo i Gällivare socken i Lappland. Våra hedniska förfäders religiösa föreställningar kunna vi i viss mån få belysta genom studiet av de uppteckningar om de hedniska lapparna, som gjordes i samband med missionsverksamheten hos detta naturfolk på 16- o. 1700-talen, och genom iakttagelser på de relativt unga och välbevarade kultplatser, som påträffas i deras land. Lapparna ha nämligen till sena tider fortplantat många av de germanska drag, som vid deras umgänge med forntidens svenskar kommit att prägla både deras materiella och andliga kultur. Lapparnas dyrkan av naturmakter och därmed förenat offerväsen är därför även belysande för våra förfäders religion. Foto: A. T. A.

»Trojeborg» utanför Visby tillhör en art av fornminnen, som ursprungligen icke avsetts till tidsfördriv utan sannolikt utgjort platsen för uppförandet av ett rituellt skådespel, fruktbarghetsgudomens befrielse ur dödsriket eller någon liknande religiöst symbolisk handling. Foto: G. Heurlin.

»Fornborgar», avsedda såsom tillflyktsorter under pågående fientliga erövrings- och skövlingståg finnas till stort antal bevarade längs kusterna och kring Mälaren, som under äldre tid låg öppen för Östersjöflottorna. Vanligen äro de liksom den avbildade vid Bondarnö i södra Uppland förlagda på ett brant berg och försedda med stenmurar mot alla för fienden åtkomliga sidor. En avsidig belägenhet med träskmarker och sjöar, som hindra tillträdet, är heller ej ovanligt. Gamla anläggningar av detta slag från järnåldern ha mångenstädes varit begagnade långt fram till nyare tid. Foto: A. T. A.

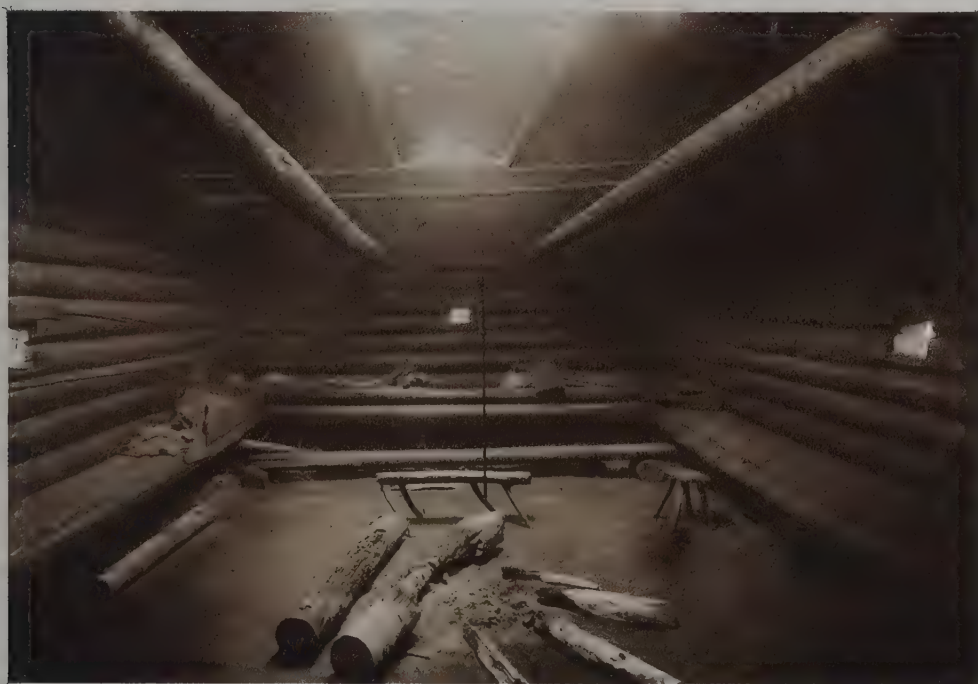
Boplatserna, där forntidens människor levat i sina tält, hyddor och hus av olika konstruktion allt efter kulturståndpunkten, äro vid sidan av gravarna arkeologernas viktigaste undersökningsobjekt för erhållande av kunskaper om våra förfäders liv. Vid Älöppe, NV om Uppsala, dit fordom Östersjöns vatten nådde fram, men nu högt över havets yta, har man undersökt ett boplatsoområde från stenåldern och gjort viktiga rön om det äldsta Upplands bebyggelse. Man ser stensättningen kring nedre delen av en hyddas bortmultnade stolpstöd jämte hårdstenar. Arbetet med framsållande av »kulturlagrets» fyndmaterial pågår som bäst. Foto: A. T. A.

Fornfynd av andra slag än vapen, smycken och vissa husgeråd äro ganska ovanliga, framför allt är det sällsynt att träffa på något föremål av trä, som blivit bevarat. Det är i så fall vanligen ett mossfynd, d. v. s. fynd i avlagringarna på en uttorkad sjöbotten. Riktigt gammal kan väl ej den på bilden synliga ekstocken vara, den ligger nämligen i det översta lagret, men farkoster av olika slag från avlägsen förhistorisk tid äro flerstädes tillvaratagna i våra torvmossar och i de fall, då en i Sverige nyuppfunnen naturvetenskaplig metod för lagerföljdens datering kommit till användning vid utgrävningsarbetet, har man också med ganska stor bestämdhet kunnat fastslå det gjorda fyndet. Foto: D. Samuelson.

Primitiva hus av former, som kunna föras tillbaka åtminstone till vikingatiden, förekomma än i dag inom avlägsna fäbodar och vittna om huru det urgamla behovet av bostad så småningom kompletterats med kravet på tak över huvudet även under de viktigaste arbetsförrättningarna och till skydd för de förråd, som en bofast befolkning måste äga tillgång till. Bilden visar ett »eldhus» (bostad) och ett kokhus i bekväm närhet till varandra. I ett senare utvecklingsstadium förenas dessa utrymmen under ett och samma tak. Foto: N. M.

Det inre av ett eldhus, sådant det ännu kan påträffas i någon åldrig fäbod, överensstämmer ganska väl med de beskrivningar på vikingatidens bostadsförhållanden, som lämnas i de isländska sagorna. Härden befinner sig på golvet, och röken drar direkt ut genom ett hål i taket, varigenom även det fönsterlösa huset får belysning. Sovplatserna bestå av väggfasta bänkar. Golvet är av stampad jord. Foto: N. M.

Jordstuga i en Smålandssocken. Bostäder av denna typ äro i våra dagar ganska sällsynta, ty verkligt armod är icke vanligt på den svenska landsbygden. Obesuttna åldringar hålla dock styvt på det gamla ordstäv: egen härd är guld värd. För övrigt illustrerar bilden, hur vi få tänka oss, att de skoglösa bygderna i förhistorisk tid löste bostadsproblemet med hjälp av sten, jord och torv, under det att man i skogstrakterna kunde slösa med massiva timmerstockar. Foto: A. Steijer.

Långfäbodarnas gårdsgruppering i deras ålderdomligaste form med blott ett fåtal låga, timrade hus kring tunet ger en god föreställning om, huru de forntida bondgårdarna nere i bygderna en gång tedde sig. Allteftersom odlingarna växte i omfång, behövdes flera och större hus, vilka efter hand uppfördes mellan de redan förefintliga, så att gårdsplatsen blev alltmera kringbyggd.

Foto: Nils Svensson.

Hemfäbodarna i närheten av bygden förete i regel ett byliknande utseeende med en samling mangårdskomplex motsvarande de i hembyn befintliga, men med sina tillhörande fähus sammanförda på en gemensam plats. Ansatser till åkerbruk i den närmaste omgivningen, något som långfäbodarna sakna, ger också ett dylikt eljest blott under sommaren för kreatursbetets skull befolkat samhälle dess karaktär av historiskt intressant övergångsform från den allra primitivaste jordbrukarbebyggelsen till ett ordnat byväsen. Foto: N. M.

Fiskeplatserna hava liksom betesplatserna dragit till sig en säsongbebyggelse av enklare form än hembyns. I den bohusländska skärgården hava de numera permanenta fisklägena i äldre tid blott tillfälligt bebotts av befolkningen från åkerbruksbygderna i det inre av landet och på de stora öarna. På ett liknande sätt besöks än i dag för en kort tid sjöbodarna vid en del insjöar och kuststräckor, där byarna ha kvar sin fiskerätt och kanske t. o. m. på gammalt sätt dela den gemensamma fångsten efter gårdarnas storlek. Foto: C. G. Carlsson.

Bonäs by i Mora i Dalarna ger med sitt virrvarr av småhus kring de olika gårdarna, som fortfarande genom att de besparats den sista skiftesförrättningen äro sammanhållna i byalag, en högst ålderdomlig bild av svensk allmogebebyggelse. Steget från hemfäbodarnas byggnadsskick är ej långt. Foto: N. M.

Käringöns fiskläge i Bohuslän, där alla boningshusen äro varandra lika som bär, bestod äldst endast av några sjöbodar längs stranden, vilka nyttjades av bönderna under fisketiden. Så småningom blev emellertid fisket en fullt självständig förvärvsgren, som kopplades ifrån jordbruket, och fiskarnas samhälle växte upp efter sina egna betingelser, mest likt en stor fäbod, i det att alla bodarna, motsvarande fähusen, ligga samlade i en lång rad längs stranden, under det att gårdarna hålla ihop längs gatorna högre upp på ön. Foto: D. Samuelson.

En släktby kunde man kalla den här avbildade Smålandsbyn, varest de olika husen, som ingå i en och samma gård i byn, ligga åtskilda från varandra och hopförda efter sin art, stallen på en plats, ladorna på en o. s. v. En sådan by vill man gärna tänka sig uppkommen genom fortgående klyvningar av en ursprungligen stor gård på så sätt, att för varje nytt hushåll som bildats, ett boningshus, en ladugård etc. tillagts invid de förut befintliga. De första nybildningarna tillhörde söner och mågar och det hela styrdes ännu av »stamfadern». Senare generationer fortsatte det patriarkaliska byggnadssättet ehuru nu valda byordningsmän samlade tyglarna i sin hand och ledde bystämman: Foto: N. M.

Lunds by i Gladhammars socken i östra Småland är av den ålderdomliga släktbytypen, där åtminstone boningshusen ligga samlade på ett ställe, här omkring ett fyrkantigt torg. Före skiftenas genomförande dominerade de gemensamma angelägenheterna arbetslivet inom byalagen, beroende på de olika ägodelotternas sammanblandning och förekomsten av samfällt brukad jord. Under dylika omständigheter var också torget ett naturligt resultat av bysamhällets organisation. Foto: N. M.

Testa by i Närke har alla sina gårdar grupperade utefter en gemensam bygata med de sammanhängande portlidelängorna för varje gård vettande mot gatan. Dylika radbyar uppkommo genom det under medeltiden påbudna solskiftet, men äro nu genom senare skiften mestadels försvunna. Foto: N. M.

I Rörums by i Skåne ligga ännu trots skiftet fyra orubbade, kringbyggda gårdar kvar utmed den gamla bygatan förutom ett stort antal lägenheter, s. k. »gatuhus». Vid vägkorset ligger den gamla gästgivaregården som icke stort förändrats sedan år 1749, då Carl von Linné gästade densamma. Mitt i byn ligger kyrkan, vars stengärdesgård synes t. h., i förgrunden. Foto: N. M.

Järvsö by i Hälsingland företräder en form av skiftad by, som är vanlig i Norrland, där jordbruksbygderna samlats i smala dalgångar varest en sjö eller oftast en älv drager gårdarna till sig och kyrkan utgör bebyggelsens centrum. Foto: M. N.

I Bohuslän, varifrån den avbildade gården härrör, samt Dalsland och Värmland, ligga gårdarna liksom i Norge merendels isolerade och hava ej heller såsom i det övriga Sverige tidigare varit samlade i byar. De bohusländska gårdarna äro också olika andra i så måtto att man sällan har mera än två hus i hela gården, ett för bostadsändamål och ett för djur, foder etc.

Foto: D. Samuelson.

En nordsvensk gård — här avbildas de båda manbyggnaderna i en Hälsinglandsgård — skulle i äldre tid vara helt kringbyggd, »fyrbyggd». Kring den stora gårdsplanen, gavel mot gavel, ligga därför minst fyra väldiga, timrade byggnader, ofta två våningar höga, grå till färgen, med tak av ved eller numera spån. Utanför denna fyrkant ligga sedan kringströdda en del härbren, lador, bastu, smedja etc. Kreaturen kunna ha del i fyrkanten, men få dock ej beträda själva gårdsplanen, som sålunda alltid är ren och trivsamt. Foto: N. M.

Skånegården liknar den nordsvenska däri, att den är helt kringbyggd. När Linné besökte Rörum beskrev han den så: »Alla husen, som höra til mangård och ladugård, hänga tilsammans i Skåne omkring en fyrkantig gård, så att icke en hund slipper ut eller in när porten är stängd, mycket mindre oartigt folk». Men kreaturen få traska in på gårdsplatsen, som därför alltid är stenglagd, och mer än en våning höga bli längorna aldrig. Vidare har man den stora skillnaden i byggnadssätt: korsvirkeshus med tegel eller lera samt halmtak, i norra Skåne såsom på den avbildade gården dock trä i skiftesverk, mot norra Sveriges helt knuttimrade gårdar. Foto: G. Heurlin.

Vardagsstugan i en gammal bondgård är dess viktigaste rum och tjänstgör, såsom exempelvis på denna bild från en Sorundagård i Södermanland, vanligen såsom både kök, matrum och sovrum för hela familjen jämte tjänstefolket. I hörnen synas skåpsängar med förlåtar, vid fönstret ett fällbord och i förgrunden t. v. den öppna spisen. Ur Erixon: Möbler och heminredning.

Helgdagsstugan, ofta belägen i en särskild byggnad var i varje större bondgård ett anseeligt rum, inrett för gästbud och högtider, då mycket folk samlades i gården, framförallt vid bröllop. Denna sal från en storbondegård i Bollnäs, Hälsingland, visar den herrgårdsmässiga ståt, som särskilt i dessa trakter utvecklades av förmögnare bönder och bergslagsmän. Ur Erixon: Möbler och heminredning.

Ornässtugan känner varje barn i Sverige till, som läst om Gustav Vasas äventyr i Dalarna. Det var här som den blivande konungen räddades av den rådiga bergsmanshustrun Barbro Stigsdotter, som förhjälppte flyktingen vidare till Svärdsjö. Vad de kanske icke veta är, att denna en stor lantgårds väldiga förrådsbod, vilken tack vare de historiska händelser, som knutits till densamma, blivit bevarade genom tiderna, härstammar från 1400-talet och är landets äldsta icke-kyrkliga timmerbyggnad av större mått och redan av denna anledning ett kulturminne av största värde.

Foto: N. M.

Kattlunds gård på Gotland, uppförd av öns vanligaste byggnadsmaterial, kalksten, och försedd med på orientaliskt maner nära nog platta, stenbelagda tak, är till stor del en från medeltiden bevarad anläggning, som också av denna anledning lagts under de fornminnesvårdande myndigheternas hägn. Foto: N. M.

Manbyggnaden i en Dalagård är ofta på grund av den långt gångna hemmansklyvningen i de stora byarna ett ganska oansenligt hus med endast ett stort rum, en liten förstuga och en förstkammare. Den fasta inredningen utan onödiga möbler ger dock gott utrymme och otvivelaktigt äro dessa stugor bland de mest tilltalande, som den svenska allmogen har att uppvisa. Foto: N. M.

Ryggåsstuga med ett »härberge» eller bod vid vardera gaveln är en ännu i våra dagar på sina håll förekommande manbyggnadstyp i de sydsvenska landskapens äldre bondgårdar. Den här avbildade är från Knäred i Halland. Man ser den låga stugan med sitt fönsterförsedda brådtak — något fönster på väggarna förekommer ej — och det ena med risgavel försedda härberget, vari kistekammare, sommarstuga eller vävkammare inrymmes. Foto: D. Samuelson.

Stuga vid Kinna i Västergötland. I en ryggåsstuga av denna enkla beskaffenhet plägade fordom vävstolarna slamra året runt för att tillverka de präktiga tyger, med vilka sedan de under namn av »västgötaknallar» bekanta gårdfarihandlarna från dessa trakter drevo en vidsträckt handel. Foto: D. Samuelson.

Mangårdsbyggnad vid en storbondegård i Svärdsjö socken i Dalarna, uppförd i två våningar, vilket i norra Sveriges på trävirke rika bygder hör till vanligheten vid större gårdar. Taket är på gammalt sätt belagt med ved, »knäppt» i åsen. Foto: N. M.

Komministerbostället i Härkeberga i Uppland skiljer sig näppeligen på något sätt från ortens bondgårdar sådana de åtminstone i äldre tid voro byggda med mangård och fägård sammanförda till ett komplex och endast skilda av ett lider eller en annan byggnad. Gården visar i vilket nära förhållande forna tiders åkerbrukande präster stodo till sina sockenbor med avseende på yttre levnadsvillkor. För sin ålderdomlighets skull har anläggningen blivit bevarad såsom kulturhistoriskt minnesmärke och vårdas nu av ortens hembygdsgille. Foto: N. M.

Sköldinge kyrkoherdeboställe i Södermanland har många av en större bondgårds kännetecken. På bilden är en del av mangården synlig genom det timrade och rödfärgade portlidret. Foto: N. M.

Prästänkebostället i Sködinge visar huru en stor Sörmlandssocken, där det fanns både kyrkoherde och komminister, har berett sig att draga vård om deras eventuella efterlevande genom en särskild liten lantgård. Foto: N. M.

Prästgården i Helgesta i Södermanland ger exempel på huru en sådan gård i mellersta Sverige, när den är verkligt vacker och välvårdad, kan se ut ännu i våra dagar trots det att bandet mellan bostället och dess jordbruk genom en ny, olyckligt formulerad lag icke blott är, såsom det länge varit i praktiken brutet, utan även ofta nog tar sig uttryck i gårdsanläggningarnas sönderbrytande genom rivning och bortflyttande av än det ena än det andra av de för helhetsintrycket så omistliga sidobyggnaderna. Foto: N. M.

Blacksta prästgård i Södermanland får sin prägel av ombonad trygghet genom de kring den planterade gårdsfyrkanten vackert grupperade husen, som enligt 26:te kap. av lagens byggningsbalk skulle finnas i gården och underhållas dels av församlingen dels av prästen själv. Foto: N. M.

Bolstads prästgård i Dalsland, en ansenlig tvåvåningsbyggnad av herrgårdskaraktär, med tillhörande flyglar, ger en vacker erinran om vilka framstående pionärer för den ädlare trädgårdsodlingen de svenska prästerna så ofta visat sig vara. Man behöver bara tänka på hur Linné insöp kärleken till blommorna hemma i sin faders prästgård och hur många generationer av botaniserande gymnasister och studenter alltsedan hans tid mött en förstående gästfrihet just i prästgårdarna. Foto: N. M.

Kristvalla prästgård i Småland skulle kunna ge nutida egnahemsbyggare många vinkar om de yttre grundbetingelserna för hemtrevnad: En fri och öppen gårdsplats, men väl kringgårdad av hus och grönska, rikligt med sol, men dock alltid skugga från lummiga träd, välansade örtesängar, men jämväl stora gräsmattor att fritt beträda, allt egenskaper, som sällan komma bättre till sin rätt än i en prästgård. Foto: A. Billow.

Gärdslösa prästgård på Öland, där skalden Erik Johan Stagnelius tillbragte sina lyckligaste barndomsår, ligger nära stora landsvägen, till vilken den monumentala grinden leder ut. Valnötsträd skugga förgården mellan ekonomihusens röda längor, bakom det stora boningshuset utbreder sig fruktträdgården och bortom denna ligger strandsluttningen mot Östersjön. Med rätta har det sagts, att Stagnelius vision av Eden hade sina rötter i Gärdslösa, och huru många stora personligheter hava icke med honom en prästgård att tacka för sina vackraste syner. Foto: A. Billow.

Piteå landsförsamlings kyrkoherdeboställe i Norrbotten är en prästgård för en jättesocken och talar i sin arkitektur det landets språk, där den är byggd. Man tänker på den långa vintern, då man ser de fyra skorstenarna, och på de många och långväga resenärer, som åtminstone förr vid helgerna besökte sin kyrkoherde, när man mäter salarnas storlek efter fönsterfilen. Foto: E. Salvén.

Övraby prästgård i Skåne bär i så utpräglad grad sitt landskaps prägel, att man icke ens norr om Kristianstad kan vänta sig att finna en liknande gård. Liksom de stora bondgårdarna är den byggd av ordentligt tegel i stället för de vanliga korsvirkeshusens lera och trä, men taket är på gammalt maner täckt med halm och vackert rundat för »homejorna». Foto: N. M.

Brunskogs prästgård i Värmland breder ut sig med ansehlige ekonomibyggnader på en höjd och kunde tagas för en större herrgård om det icke varit för den närbelägna kyrkan, vilken enligt en bekant Frödingsdikt står och lyser »som en bondbrud, grann och ny». Foto: N. M.

Köla prästgård i Värmland, ligger som en ensam bondgård, långt från kyrkan med sina många och stora byggnader samlade på den mjuka sluttningen ned mot en liten lövskogskransad sjö. Man kunde här tala om naturskönhet, men är det männe icke just den präktiga gårdsanläggningen, som ger tavlan dess verkliga stämningsvärde och skulle man sålunda icke i detta fall även kunna prisa landskapet för dess »kulturskönhet». Foto: G. Heurlin.

Piparebostället Lilla Svarvane i Ödeborgs socken i Dalsland är en av dessa många kronogårdar, som genom Karl XI:s berömda indelningsverk togos i anspråk för avlönandet av krigsmaktens befattningshavare, i detta fall en musikfanjunkare. Då nya karaktärsbyggnader behövde uppföras följde man såsom här de av Erik Dahlberg uppgjorda modellritningarna. Foto: N. M.

Måla jords säteri i Småland, lagt i byalag, men såsom kronodomän efter indelningsverkets genomförande anslaget åt en högre officer till boställe, har så när som på verandan fortfarande kvar ett ursprungligt utseende med bräddtak i två skift (ej brutet!) och en fönsterindelning av stor ålderdomlighet. Foto: N. M.

Höja herrgård i Uppland med sin från 1600-talet stammande huvudbyggnad av trä i en våning med »säteritak» ger en god föreställning om det enkla, men ändå stilfulla byggnads-sätt, som ansågs passa för ett mindre lantgods under den karolinska tiden. Regelbundet lagda och hårt tuktade trädgårdar höra även till tidens mod och ingå som ett viktigt led i gårdsanläggningarna. Foto: S. Curman.

Stafsåters herrgård i Östergötland har en synnerligen rikt utformad arkitektur i trä och representerar ett yngre byggnadsskick, men lagt efter samma stränga grundschema som Höja. Foto: S. Curman.

Mårbacka herrgårds huvudbyggnad i Värmland har blivit ombyggd i våra dagar och därvid lånat drag från 1600-talets enkla herrgårdsarkitektur. Genom de för denna så främmande pelarburna altanerna påminner byggnaden dock snarare om de magnifika villorna i någon av Stockholms förstäder. Det är emellertid icke heller fråga om någon sätesgård av det gamla slaget utan om ett hem för en världsberömd författarinna, Selma Lagerlöf, som på sin ålders dagar återvänt till hembygden i Värmland. Foto: G. Heurlin.

Sätuna i Uppland är i sitt nuvarande skick en representant för 1700-talets herrgårdsanläggningar med sin putsade, av lister och pilastrar indelade, enkla fasad i två våningar. Foto: S. Curman.

Sätuna herrgårds stora, monumentala magasinsbyggnad i 1600-talsstil, men säkerligen ej så gammal, visar att även ekonomibyggnaderna på en stor jorddomän med enkla medel kunna givas en praktisk arkitektonisk utformning i annat än våra dagars slentrianmässiga ladustil. Foto: S. Curman.

Stallet på Sätuna, uppfört i den vid 1700-talets slut moderna nyklassiska stilen med portar, flankerade av vita pelare och med vita listverk mot de rödfärgade väggarna ger en utmärkt ståtlig anblick, som visar vilket värde för kommande tider, som kan ligga i en så enkel åtgärd som att bygga vackra uthus. Foto: S. Curman.

Villingsbergs herrgård i Närke är en av dessa herrgårdsidyller, som man numera skulle tro bara existerade i de gamla memoarernas skildringar av sina hjältars miljö. Höga parkträd spegla sig i vattnet mellan liljor och näckrosor. Byggnaden vilar i stilla förmiddagsfrid med sin lilla vällingklocka på taket. När som helst kan en eka skjuta fram sin stäv och krusa vattenspegeln med sina svallvågor. Foto: Pontus Andersson.

Karlsdals herrgård i Karlskoga bergslag i Värmland är icke olik en prästgård i dessa delar av landet. Den kringbyggda gårdsplanen och de skuggande lövträden giva det rätta intrycket av hemtrevnad. Foto: Pontus Andersson.

Vikmanshyttans bruksherrgård i Dalarna, sedd i fågelperspektiv, visar hur en regelrätt herrgårdsanläggning skall vara beskaffad. Nalkas man genom allén vid bildens övre kant ser man redan på avstånd en glimt av den vita huvudbyggnaden. På ömse sidor om vägen, innan man uppnår gårdsplanen, ligger ekonomibyggnaderna, stall, ladugård etc. Går man så tvärs igenom byggnaden öppnar sig en vidsträckt trädgård, närmast en anläggning för blomsterodling och längre bort köksträdgård med orangeribyggnader. Slutligen har man på ena sidan en lummig park, och på den andra vattnet. Foto: Aero-Material (1348).

Skärva herrgård i Blekinge uppfördes vid 1700-talets slut av den store skeppsbyggaren, amiralen F. H. af Chapman, vars personliga smak tog sig uttryck i en högst originell, men utomordentligt tilltalande anläggning, som räknas till en av landskapets sevärdheter. Sitt arbetsrum lät den gamle amiralen exempelvis inreda i form av en kajuta. Man ser på bilden endast flygelbyggnader. Foto: D. Samuelson.

Nävekvarns bruksherrgård vid Bråvikens norra strand i Södermanland, är residens i en liten värld för sig. En hel bergslag, stora skogar, lantbruk och metallindustri äro förenade till ett företag med medeltida anor, men särskilt bekant i hävderna såsom vallonätten De Besche's huvudanläggning med dess berömda styckebruk. Foto: D. Samuelson.

Ransäters bruksherrgård vid Klarälven i Värmland var vid 1700-talets slut Erik Gustaf Geijers barndomshem och några decennier senare F. A. Dahlgrens (»Fredrik på Ransätt«). Nu är själva gårdsanläggningen inlöst av Geijerska släktföreningen och har inrättats såsom ett hem för familjens många minnesföremål, främst de, som knyta sig till hågkomsten av den store skalden själv. Foto: J. Vikt. Johanson.

Herrgård i sydvästra Småland, vars huvudbyggnad inrättats till pensionat, ett i våra dagar mycket vanligt öde för vackert belägna gårdar, vilka på grund av styckning eller allt för klen avkastning icke lämna ägaren möjlighet att i materiellt avseende föra den stat, som ett herrgårdshushåll av vedertagen norm i allmänhet kräver. Foto: D. Samuelson.

Birka, den ort, där Ansgar först predikade kristendomen i Sverige (åren 829 och 853) är samtidigt den första i vår historia, vilken nämnes såsom stad. Staden själv, belägen på Björköen i Mälaren 3 mil öster om våra dagars Stockholm, är jämnad med jorden sedan snart 1000 år, men stället, där den låg, är känt och kallas av gammalt »Svarta jorden» på grund av de »kultur-lager», innehållande kol och aska, som färgat åkermyllan på platsen. Foto: A. T. A.

»Hemlanden» är benämningen på ett gravfält med omkr. 1600 gravkullar strax öster om Birkas svarta jord. Dessa gravar tillhöra tiden före kristendomens seger; de kristna gravarna påträffas innanför resterna av stadsvallen. Framväxt under 700-talet såsom mäljarlandskapens stora export- och importhamn och tidvis säte för kungamakten synes Birka plötsligt ha övergivits vid början av 1000-talet, varvid invånarna måhända överflyttat till Sigtuna. Foto: A. T. A.

Kyrkstaden vid Burträsk i Västerbotten, med sitt torg, sina gator, boningshus, stallängor och marknadsbodan, alla tomma i vardagslag, men — särskilt kring helgerna — myllrande av den stora socknens tillresande menighet så fort klockorna ringa samman, ger än i dag en åskådlig bild av hur de äldsta städerna uppkommit på »säsongplatser», dit folk regelbundet strömmat tillhoppa för gudstjänstfirande, köpenskap och rättskipning m. m. En bofast befolkning av köpmän, hantverkare och ämbetsmän har så småningom bildats i mån av gynnsamt läge och växande frekvens.

Foto: Sigurd Erixon.

Kapellet på Vaderskär i Norra Tjust belyser på sitt sätt en sida av städernas tillblivelsehistoria. Invånarna i den 10 mil avlägsna östgötastaden Söderköping hade här sitt höst och vår återkommande strömmingsfiske, då de bebodde sitt med eget »korumhus» försedda fiskläge. Den hemförda fisken var en av de begärliga handelsvaror, med vilka de försågo sitt inland. Även de bofasta fiskarna längs kusten drogo till staden för att avyttra sina fångster. Riklig varuproduktion och tillförsel har i alla tider varit huvudbetingelsen för ett stadssamhälle. Foto: N. M.

Söderköping från Ramunderberget. Vid Storåns utlopp i Slätbaken framväxte på 1200-talet denna det rika Östergötlands hamnstad, näst Stockholm och Kalmar i långa tider rikets förnämsta. Norrköping vid Bråviken, vilken stad började draga nytta av sin vattenkraft till industridrift och som utskeppade den östgötska bergslagens produkter, överflyglade så småningom Söderköping, där dessutom landhöjningen till slut omöjliggjorde skeppsfarten. Foto: D. Samuelson.

Torshälla efterträdde Eskilstuna såsom hamn- och handelsplats för Rekarne och bygden kring Hjälmaren, när landhöjningen skapat en oöverstiglig tröskel av forsar nära utloppet i Mälaren. Torshällabornas handelsflotta gjorde sig känd långt upp efter norrlandskusten, där bl. a. den för dess inland så begärliga strömmingen stod att få. Tre sekler ungefär varade triumfen över den helige Eskils stad, men när man på Karl IX:s tid fann på att genom en slussförsedd kanal fara Torshälla förbi med skeppslasterna så grydde andra tider. Foto: D. Samuelson.

Sigtuna blev vid 1000-talets början residensort för Olof Skötkonung, den förste kristne svea-konungen, som här, blott några mil från det hedniska Upsala, med exemplets makt bättre än genom missionärer vann proselyter för den nya läran. De vid 1000-talets mitt färdiga kyrkorna, byggda av sten av främmande byggmästare, gjorde helt säkert sitt till att förläna kristendomen pondus i ett land, där man dittills endast känt konsten att bygga med trä. S:t Per, byggd i engelsk stil för den tyskfödde Sigtuna-biskopen Adalward d. y., reser sig här över trädskronorna, som dölja den nutida småstadsbebyggelsen. Foto: Hans Wählin.

Lund, som stad jämnårig med Sigtuna, har Knut den store av Danmark och England att tacka för sin snabba tillväxt under 1000-talets förra hälft. Vid århundradets slut blev staden säte för en ärkebiskop och domkyrkobygget fullbordades under påföljande sekel. Stora Kyrkogatan, den gamla huvudgatan, ses här från norr med domkyrkotornen i fonden. Såsom landsväg fanns gatan långt innan staden blev till.

Foto: Ragnar Lundin.

Visby, »Östersjöns pärla», var under 1200-talet en storstad efter medeltida mått och för sin tid långt mera betydande än vad, exempelvis Stockholm och Köpenhamn äro i våra dagar. Under 1300-talets senare hälft hopade sig olyckor och motgångar, medtävlare inom Hansan övertogo ledningen och Visby blev en obetydlig provinsstad. När staden i våra dagar blomstrar är det såsom idyllisk ruinstad och ett mål för turister från hela världen. Foto: G. Heurlin.

Stora torget i Visby ger en erinran om stadens ursprung: en marknadsplats liksom många andra, men med en god hamn. Hit kommo tyska köpmän för att handla med de sedan århundraden i storhandeln med östra Europa och Asien tränade gottlänningarna och vid 1100-talets mitt, ungefär samtidigt med Lübeck, men från början långt mera betydande, grundades av dessa köpmän ett stadssamhälle, Visby, vars 16 kyrkor och väldiga ringmur snart skulle vittna om de första kolonisternas märkliga framsynthet. Foto: Hans Wählin.

S:t Hansgatan hör till de bäst bibehållna av huvudgatorna i det äldsta Visby. Husen vända mestadels på medeltida sätt gaveln åt gatan — på flera ställen välva de sig t. o. m. tvärs över densamma. Foto: Hans Wählin och G. Heurlin.

Stadsmuren åt sjösidan byggdes varken så hög eller så bred som mot landsidan, där den största faran hotade stadsinnevärnarna från de stridbara bönderna, vilka med oblida ögon sågo sina urgamla handelsintressen trädde allt för nära av de framgångsrika Visbyköpmännen. Foto: G. Heurlin.

Domkyrkan S:t Maria, nås från söder genom Ryska gränd, som slutar med en vacker, välvd kyrkogårdsport. Till höger synes gaveln av ett medeltida, stenvälvt hus med fritrappa till övervåningen. — Gamla apoteket, köpt av staden för att bevaras åt eftervärlden, är ett köpmansmagasin vid Strandgatan, byggt på 1200-talet och försett med präktiga stenvälv över både botten- och vindsvåningarna. Foto: Hans Wåhlin.

Södra murgatan i Visby sedd från Österport, visar huru husen uppe på Klinten än i dag bibehållit sin låga höjd från den tid, då de måste hålla sig lägre än murkrönet. I stadens lägre belägna delar kunde de däremot få skjuta i höjden, såsom ovanstående bilder visa. Foto: G. Heurlin.

Den medeltida staden ekonomiserade med utrymmet och med förkärlek trängdes man om platsen intill kyrkorna. En utsikt som denna över ett kvarter vid Visby Mariakyrka är därför typisk för en stad med obrutna medeltidsanor.
Foto: O. Lindberg.

Hälsingsborgs Mariakyrkas gotiska trappgavelarkitektur ses här över de ålderdomliga branta tegeltaken och ger en god föreställning om hur staden tedde sig under medeltiden, då ytterligare fem kyrkor trängdes bland handelshus, härbärgen och magasin kring den viktiga hamnen med dess i alla tider livliga färjtrafik över Öresund.
Foto: Hälsingsborgs Museum.

Ystad har det under medeltiden sagolikt rika sillfisket kring skånekusterna att tacka för sin uppkomst och rika utveckling under 1200- och 1300-talen. När senare Nordsjöfisket, som låg i händerna på holländare och engelsmän, blev en ny naturtillgång att distribuera i Nordeuropa, stannade Ystad i växten, men låg dock så fördelaktigt till i en rik jordbruksbygd, att staden ej i likhet med Skanör och Falsterbo behövde sakna en givande handel och blomstrande hantverkerier. Foto: Hans Wählin.

Korsvirkeshus från 1500-talet, »Kemnerska gården», vid en av de slingrande medeltidsgatorna i Ystad, vilken bland Sveriges städer torde vara den, som bäst bibehållit sitt gamla utseende. På båda bilderna konstateras hur gatuperspektiven i regel domineras av någon av stadens medeltida kyrkor, här Mariakyrkan med kopparklädd spira. Foto: Ragnar Lundin.

Strängnäs tillhör den typ av svenska städer, som i yttre avseende domineras av sin domkyrka och äro sitt landskaps, i detta fallet Södermanlands, andliga huvudort sedan långt tillbaka i medeltiden. Handeln och näringslivet hava här aldrig nått någon betydelse om det också kan antagas att den hedniska kultplats som fanns här, då S. Eskil vid ett missionsbesök led martyrdöden, samtidigt drog folk i egenskap av marknadsplats.

Foto: Hans Wählin.

Vadstena är staden kring den heliga Birgittas kloster. Konung Magnus Eriksson och drottning Blanka testamenterade Vadstena kungsgård till klosterstiftelsen och efter Birgittas död växte klostret och även staden hastigt upp. Reformationen sopade bort klostrets materiella underlag — dess 900 gårdar gingo till Kronan — men staden sköt ny fart sedan Gustav Vasa dit förlagt sin hovhållning och byggde det stolta slottet. Klostret, kyrkan och slottet behärskar än i dag strandslätten vid Vättern och den lilla orten drömmar väl ej om annan berömmelse än vad dess märkliga minnesmärken kunna skänka. Foto: Hans Wählin.

Västerås är liksom Strängnäs en medeltida biskopsstad och ett säte för andlig odling, men dessutom sedan medeltiden en av Svealands viktigaste handelsplatser, belägen vid en Mälarvik, där vägarna från Västmanlands och Dalarnas bergslag sammanträffa. Svartån, som rinner genom staden, har väl också gjort sitt till att locka dit hantverk och industri. I våra dagar är Västerås en av landets mest betydande industriorter.

Falun har såsom stadssamhälle ännu ej tillryggalagt 500 år, men är icke desto mindre tack vare sin berömda koppargruva en ort med värnadsvärda anor i Sveriges historia. Världens äldsta bolag, som oavbrutet bestått sedan 1200-talet, bearbetar ännu denna gruva och det är fortfarande i egenskap av produktionsort, som staden har sin största betydelse. Foto: Oscar Blad (C. 1463). Copyright: St. Kopparbergs Bergslags A.-B.

Borås är en av de många Gustav Adolfs-städerna, d. v. s. begåvad med stadsprivilegier under denne konungs tid. Avsikten var att gynna tillverkningen och handeln med vävnader, som sedan gammalt i stor skala drevs i de kringliggande häraderna Ås, Kind och Mark. Sin specialitet har staden lyckats behålla, så att den näst Göteborg och Norrköping för närvarande hyser landets största textilindustri. Kyrkan och ett av de många väverierna (t. v.) synas här på ömse sidor om Viskan. Foto: Axel Fors.

Eskilstuna träder in i de svenska industristädernas krets först under Karl X Gustav, som 1654 gav den driftige, från det då svenska Riga inflyttade industriledaren Reinhold Rademacher privilegium på anläggande av ett manufakturverk för järn, stål och koppar vid denna ort under namn av Karl Gustavs stad. »Nystaden» förenades efter några år med modersamhället under gemensamma stadsrättigheter. Eskilstunasmidet utträngde snart det importerade och fick så småningom marknad långt utanför landets gränser. Rademachergatan med några gamla smedjor ännu kvarstående erinrar om stadens ärofulla insats i den svenska industriens utveckling. Foto: D. Samuelson.

Göteborg, vid Göta älvs utlopp i Älvsborgsfjorden, är den store stadsbefrämjaren Gustav II Adolfs märkligaste skapelse. En trygg hamn, där dåtidens stora handelsnationer, Holland och England, kunde hämta och avleverera de varor, på vilkas utväxling landets välfärd i i så hög grad berodde, var nödvändig på det lilla område, där Sverige på denna tid nådde Västerhavet. Föregångarna till Göteborg hade alla varit förfelade. Den nya staden, anlagd på modernaste holländska manér med kanaler och tillförlitliga befästningar samt med sin kosmopolitiskt inrättade stadsstyrelse, lyckades däremot nå sitt mål: att få några av världshandelns trådar knutna till Sverige. Foto: Ragnar Lundin.

Landskrona vid Öresund var stad redan under slutet av medeltiden. 1500- och 1600-talen voro ofredstider, då den präktiga hamnen fordrade starka befästningar till sitt skydd, vilka dock ej kunde avvända olyckan att se fienden gång på gång tåga över bryggorna. Staden hämtade sig så småningom och var under 1700-talet föremål för stadsmakternas särskilda bevägenhet, bl. a. genom ytterligare utbyggande av de fortifikatoriska anläggningarna, vilka än i dag präglar stadens fysionomi såsom flygbilden över Citadellets stjärnformiga vall- och gravsystem visar. Foto: Aero-Materiel, (379).

Luleå, som redan under medeltiden var en betydande hamnplats vid Lule älvs mynning, hör till de Norrlandsstäder, som tillkommit på grund av Karl IX:s önskan att få ordnade förhållanden i dessa avlägsna, men för näringslivet viktiga delar av landet. Stadsprivilegierna datera sig dock först från 1621. Tjära, fisk, renkött, skinnvaror m. m. gjorde i första hand stapelstaden känd, men senare tillkommo trävaror och sedan malmbrytningen i Lappland kommit i gång och järnväg anlagts från Gällivare blev malmutskeppningen en ny anledning till uppsving. Staden blev säte för landshövdingen i Norrbotten (1856) och för biskopen i det 1904 nyinrättade Luleå stift.

Foto: Tegström & Co.

Värnamo vid Lagan i västra Småland var sedan medeltiden en livligt besökt handelsplats och erhöll 1620 köpingsrättigheter, men stod länge i beroende av Jönköping, som hade vissa privilegier på dess handel. Sedan järnvägarna spänt sitt nät allt tätare i dessa trakter, med Värnamo såsom knutpunkt och en blomstrande industri, främst för möbeltillverkning, uppstått, blev den gamla köpingen utnämnd till stad år 1920. Foto: D. Samuelson.

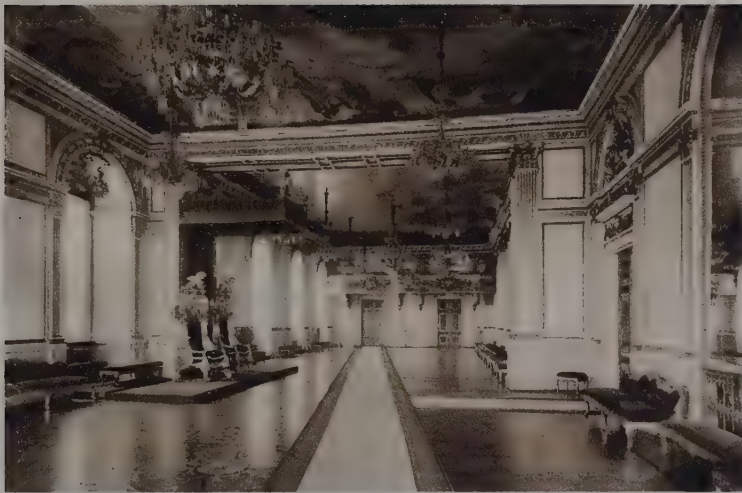
Mälarsidan av »Staden mellan broarna», sedd från Stadshusets trädgård. Foto: C. G. Rosenberg. Stockholm blev stad redan på 1200-talet och kom snart till betydelse tack vare sitt fördelaktiga läge på en holme, där två stora trafikstråk korsade varandra, nämligen farleden mellan Östersjön och Mälaren och landsvägen Uppland—Södermanland. Allt fortfarande är detta ur samfärdselsynpunkt centrala läge ovärderligt och intet är mera karaktäristiskt för stadens utseende än dess belägenhet mellan »Saltsjön», som den innersta fjärden av Östersjön kallas, och Mälaren.

Stockholm från Saltsjösidan. Man ser bl. a. skärgårdsbåtar på utgående, stadsgårdshamnens kaj i förgrunden samt till höger på bilden Skepps- och Kastellholmarna. Foto: Hans Wählin.

Stockholms slott är en monumentalbyggnad, vartill få motstycken finns i världen. Arkitekt var Nicodemus Tessin d. y. och byggherre konung Karl XI, som avsåg att genom en ombyggnad av den gamla medeltida kungaborgen med dess tinnar och torn erhålla ett tidsenligare och för Sveriges stormaktsställning mera passande residens åt den kungliga familjen. Slottsbranden strax efter konungens död 1697, då norra fasaden hunnit uppföras, föranledde en utvidgning av byggnadsprogrammet, som omedelbart godkändes av förmyndarregeringen. Byggnadens jättedimensioner, en stagnation i arbetet 1708–1728 samt först och sist det gedigna och omsorgsfulla byggnadssättet gjorde dock att man först på 1730-talet kunde avsluta verket. Foto: Hans Våhlin.

Inredningsarbetena i Slottet, vilka påbörjades redan på 1690-talet, fortsattes ivrigt efter 1728 under ledning av arkitekterna Karl Gustav Tessin, son till Nicodemus, och Carl Hårleman. Inkallade franska konstnärer och konsthantverkare samt av dem handledda svenskar gestaltade det inre på ett sätt som för långa tider framåt lyckligt påverkade den allmänna smakuppfattningen i landet.

Slottets södra fasad, mittpartiet, med huvudportalen mot slottsbacken. Från »Södra valvet» leda monumentala trappor upp till Slottskyrkan och rikssalen, som upptaga två hela våningar.
Foto G. Heurlin.

Gustav Adolfs torg räknas såsom Stockholms centralaste plats. Sitt namn bär torget efter den år 1796 över Gustav II Adolf resta rytтарstatyn, vilken står mitt framför mynningen av Norrbro, vänd mot Slottet. I fonden Skeppsholmen, sedan början av 1600-talet station för flottan. Till vänster i förgr. ett hörn av Operan och längre bort Nationalmuseum. Foto: Wilhelm Hensel.

Norrbro och norra grenen av Norrström från väster. Bron ombyggdes 1787—1797 efter ritningar av C. F. Adelcrantz och Erik Palmstedt. Tidigare fanns blott en enkel träbro. Vid Gustav Adolfs torg synes Operan, först uppförd av Gustav III, men helt ombyggd på 1890-talet. Foto: Olof Ekberg.

Riddarholmen och Staden mellan broarna från Stadshusets torn. Längst till vänster Slottet. Tornen tillhöra (från vänster) Storkyrkan, Tyska kyrkan och Riddarholmskyrkan. I förgrunden ett skrymmande kallbadhus, och där bakom järnvägsbron, Strömsborg och Vasabron.
Foto: Wilhelm Hensel.

Södra grenen av Norrström från Vasabron. I fonden Slottet, till vänster Riksbanken mitt i Strömmen och till höger Kanslihuset m. fl. byggnader.
Foto: Wilhelm Hensel.

Riddarfjärden från Södermalm med Stadshuset på motsatta sidan. Tornen i bakgrunden tillhöra (fr. vänster) Engelbrekts och Johannes kyrkor, Kungstornen, Klara kyrka och (längst till höger) gamla telefontornet. Foto: Harald Olsen.

Gatubild från Staden mellan broarna med Börsen vid Stortorget och Storkyrkans (S. Nikolai) torn i fonden. Hela gamla staden är uppfyllt av smala, slingrande gränder med stenhus från 1600- och 1700-talen. Foto: Wilhelm Hensel.

Riddarholmskyrkan, Sveriges Panteon, med en krans av gravkor kring den på Magnus Ladulås tid uppförda kyrkobyggnaden, med vilken fordom sammanhängde ett franciskanerkloster. Foto: Wilhelm Hensel.

Stockholms Stadshus, som invigdes midsommaraftonen 1923 på 400-årsdagen av Gustav Vasas intåg i Stockholm, är ett modernt byggnadsverk, varöver icke blott staden, för vars styrelse och representation det är avsett, utan även hela landet kan känna stolthet. Det uppfördes åren 1911—1922 efter ritningar av arkitekten Ragnar Östberg. Bilden visar sydfasaden och tornet Tre kronor. Foto: C. G. Rosenberg (1923).

Södra portiken på Stadshuset med utsikt mot Riddarfjärden. En promenadplats för stockholmarna och ett ställe, där den besökande främlingen lär sig uppskatta Stockholms skönhet. På en av granitpelarna har bildhuggaren Christian Eriksson utfört en relief av Carl Larsson, den store målaren, som därmed fått ett monument i sin födelsestad. Foto: D. Samuelson.

Blå hallen kallas den stora övertäckta gården i Stadshuset, kring vilken de flesta ämbetsrummen äro belägna. Härifrån leder en bred marmortrappa till Gyllene salen, en bankettsal med mosaikklädda väggar. Även Blå hallen användes till festligheter och ofta trådes dansen på dess glatta marmorgolv. Foto: C. G. Rosenberg.

Galleriet i Stadshuset, genom ett förrum förbundet med Gyllene salen, är avsett för festliga mottagningar m. m. Bakom den svarta kolonnaden till höger är fondväggen dekorerad med målningar av Prins Eugen, utgörande en gåva från konstnären. Hur kärt stockholmarna hålla sitt Stadshus framgår av de många donationerna till dess prydande. Foto: C. G. Rosenberg.

Riddarhuset är den svenska adelns sammanträdes- och administrationsbyggnad. Det uppfördes under ledning av Jean de la Vallée vid mitten av 1600-talet. Med rätta anses Riddarhuset såsom ett av de ädlaste arkitekturverk vi äga i vårt land. Belägenheten vid Riddarholmskanalen, påminnande om de holländska förebildernas, är också en av de vackraste. Foto: Hans Wählin.

Dramatiska teatern vid Nybroplan, byggd helt av vit marmor, är berömd för sina vackra fasadreliefer av Christian Eriksson och kolonner av Carl Milles. Den invigdes 1908. Foto: Wilhelm Hensel.

Stockholms rådhus är liksom Stadshuset beläget på nedre Kungsholmen. Det uppfördes efter ritningar av arkitekten Carl Westman och invigdes 1915. Det är en mäktig byggnad, vars yttre bär en allvarsprägel av samma gammalsvenska kynne, som domarnas rättesnöre, den ännu gällande Sveriges rikes lag av år 1734. Foto: Wilhelm Hensel.

Kungsgatan med Kungstornen är Stockholms modernaste affärsgata, där butiker och kontor upptaga snart sagt varje lägenhet. Modern är den också i det avseendet, att man genom kloka byggnadsbestämmelser lyckats få fram en enhetlig arkitektonisk prägel. Gatubilden livas av tvenne viadukter, av vilka den övre, i nivå med Brunkebergsåsens krön, är särskilt vacker.

Foto: Harald Olsen.

Östermalm var vid slutet av 1800-talet den mest omhuldade stadsdelen, där nya bostadskomplex undanträngde det gamla Ladugårdslands förstadsbebyggelse. Karlavägen var dess förnämsta gata med bred, planterad promenad. I kvarteren norr om Humlegården byggdes även ståtliga stenvillor inbäddade i grönska. Foto: Fritz Svantesson.

»Diplomatstaden» vid Djurgårdsbrunnsvikens strand hyser den mest exklusiva privatbebyggelsen i våra dagars Stockholm. Politici och finansmän kunna heller icke gärna finna en vackrare belägenhet för sina hem än här mitt emot Skansens höjder blott ett par minuters bilfärd från stadens centrum. Foto: Wilhelm Hensel.

Karlbergs slott, byggt som stormanshem under förra hälften av 1600-talet, av Karl XI indraget till kronan och upphöjt till kungligt slott, låg förr i naturens sköte långt utanför staden. Nu står namnet på spårvagnsskyltarna, järnvägen skär igenom dess område och stadskvarteren äro högt upptornade i dess närhet. Vid 1700-talets slut tillbyggt och taget i anspråk för officersutbildningen.

Klara sjö, än smal som en kanal, än vidgande sitt vatten, skiljer Kungsholmen från Norrmalm och Vasastaden. Längs stranden närmast utloppet i Mälarfjärden, där nu en småstadssidyll ännu dväljes mitt i storstaden, skall inom kort en bred strandgata dragas fram. Foto: Hans Wählin.

Gröna Lund, nu namnet på ett modernt tivolföretag, var i själva verket ursprungligen ett litet oansenligt vårdshus i den gamla Djurgårdsstaden, men vida berömt genom Bellmans diktning, vars förnämsta personer just rörde sig i dylik anspråkslös miljö. Huset utgör ett intressant prov på äldre träarkitektur och åtnjuter skydd såsom kulturminne. Foto: Fritz Svantesson.

Gatubild från Södermalm i Stockholm. Förstadsbebyggelsen på »malmarna» är ett passerat stadium i storstadens utveckling. Reguljära stenhuskvarter resas nu ända ut i stadens periferi och de idylliska kåkarnas roll har övertagits av trädgårdsstäder i omgivningarna. Foto: Olof Ekberg.

Rosendals lustslott på Djurgården uppfördes av Karl XIV Johan och inreddes i den då förhärskande franska kejsarstilen. Nu är slottet Bernadotte-museum och så vitt möjligt in i minsta detalj återställt i det skick, det befann sig vid Karl Johans död. Foto: G. Heurlin.

Djurgårdsbrunnsskanalen är sommartiden en livligt trafikerad utfartsled för de tusentals motorbåtar, som så väsentligt underlätta för nutidens stockholmare att komma ut i den älskade skärgården. Djurgårdsbrunn, där man i forna tider anlätade en »surbrunn», är numera platsen för ett omtyckt utvårdshus. Foto: Fritz Svantesson.

Uddevalla. Liksom Stockholm ligga praktiskt taget samtliga av landets städer vid vatten, det må nu vara vid en havskust, ett vattendrag eller en sjö. Allra vanligast är väl läget i närheten av en flodmynning, varpå Uddevalla ger ett gott exempel. Flera olika dalgångar, på vilkas botten landsvägar och i våra dagar även järnvägar löpa in mot staden, öka lägets fördelaktighet ur samfärdselsynpunkt, något som är a och o för varje framåtsträvande stadssamhälle.

Mariefred ligger vid en Mälarfjärd, men långt utanför stråkvägarna både till lands och vatten, varför staden också mestadels får vara i fred utom då Stockholms och de andra grannsamhällenas innevånare sommartiden stäva dit på glada lustresor för att bese Grips-holms slott och glädja sig åt en härlig sjöfärd bland Mälarens lummiga öar. Då fylles hamnen av de vita båtarna för några timmar, men när kvällen kommer är staden åter skild från yttervärlden.

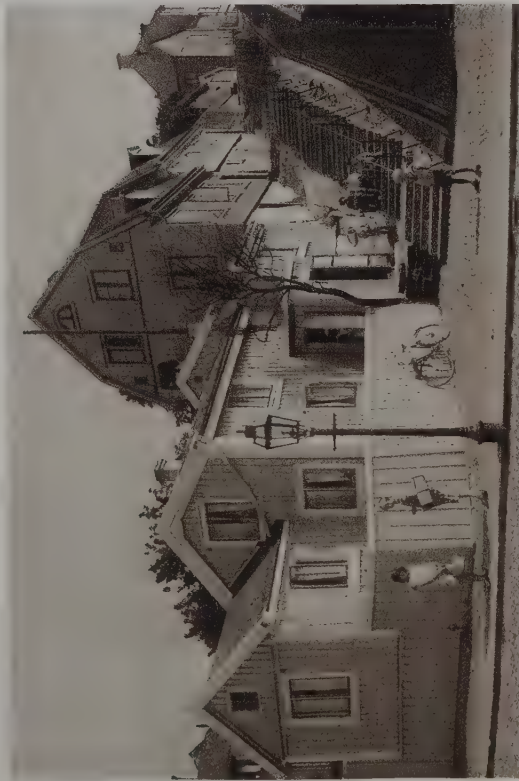
Stora torget i Karlstad en torgdag under full kommers ger en god föreställning om hur varuutbytet med den omgivande landsbygden tillgår och förklarar också varför den svenska landsortens städer måste ha ett rymligt torg även om det skulle ligga öde fem dagar av sju. Foto: G. Heurlin. — Lilla torget i Kalmar har en helt annan karaktär. Det utgör blott en öppen plats innanför befästningsvallen, där denna bildar sned vinkel mot det rätvinkliga gatunätet. Stadsporten »Kavaljeren», vettande mot hamnen, mynnar ut här, varför torget tidigare kanske tjänat som en skyddad upplagsplats. Nu utgör det ett av stadens vackraste partier och ingen beklagar att dess praktiska nytta ej är så stor. Foto: Hans Wählin.

Gustav Adolfs torg i Göteborg prydes av en staty över stadens grundläggare och är omgivet av offentliga byggnader på två sidor och av kanaler på de två övriga. I det moderna stadslivet har torget ej någon praktisk funktion och torde heller ej ha planlagts annat än som ett monumentalt centrum i den blivande storstaden. Foto: Hans Wählin. — Karl Johans park i Norrköping representerar ett av nyare tiders torgideal, en grönskande oas och viloplats, omgiven av trafikgator. Parken är arkitektoniskt utformad som ett verkligt torg, men avsedd att släppa ljus och luft in i stenöknen, en ventil mot Guds fria natur kan man säga. Foto: G. Heurlin.

Bostadsgator i Linköping. Städerna är icke endast till för trafiken och köpenskapen utan också för invånarna, som skola bo där. På de stora städernas dyra tomter går man av ekonomiska skäl i höjden med 5—6-våningshus. Foto: D. Samuelson. — Stockholms nyaste stadsdelar visa hur den moderna storstaden gör allt vad i dess makt står för att skapa dragligare bostadsförhållanden. Stadsmyndigheterna göra själva stora markförvärv och fastställa stadsplan med breda gator och låga hus, här blott tre våningar. Foto: Hans Wählin.

Karlskrona har att uppvisa gammaldags bostadsgator med en synnerligen pittoresk bebyggelse, som otvivelaktigt tillvaratar terrängens möjligheter att skänka omväxling åt gatuperspektivet utan att därför karakteren av väl ordnad stadsgata förloras. Foto: D. Samuelson. — Lidingö villastad utanför Stockholm, numera ett eget stadssamhälle liksom det närläggna Djursholm, har sökt lösa stadsplaneproblemet för trädgårdstäder efter olika linjer. En av de nyaste lösningarna söker anknyta till småstädernas föredöme med ordentliga plank kring gårdarnas grönska, (nyplanterad, då bilden togs), och skydd för insyn i motsats till den äldre typen med huset mitt på tomten och synligt från alla sidor som en staty på ett torg. Foto: C. G. Rosenberg.

Pilens backe i Linköping visar huru fordom en och annan gränd delade upp småstädernas stora tomtblock och släppte fram gångtrafiken mellan uthus och trädgårdstäppor. — Kring kyrkan i Laholm är den typiskt svenska småstadsbebyggelsen bevarad med sina envåningshus, stora gårdsutrymmen och frodiga trädgårdsgårdsgrönska. Foto: D. Samuelson.

De bevarade gatuidyllerna i Lund, eller för övrigt i vilken universitetsstad som helst, äro dubbelt värdefulla därför att generation efter generation av studenter lära sig älska dem och föra med sig ut i livet aktningen för dem och en önskan att var och en på sin ort skydda dylika omistliga arv från »den gamla goda tiden».

Foto: Ragnar Lundin.

Rådhuset i Vadstena är en ärevärdig representant för en art av monumentalbyggnader, som näst kyrkorna brukar höra till de äldsta och mest påkostade i ett svenskt stadssamhälle. Ofta äro de ombyggda och utvidgade, men på sina håll duga de än i dag trots ålder och små dimensioner. Vadstenas är det äldsta bevarade och härstammar från 1400-talet. Foto: D. Samuelson. — Sigtuna rådhus, hör till de minsta i landet. Det är en träbyggnad från mitten av 1700-talet, men byggd i en stil, som mest erinrar om byggnadssättet på Karl XI:s tid. Foto: Harald Olsen.

Kalmar Rådhus är ett synnerligen vackert stenhus, beläget vid Stortorget mitt emot domkyrkan. Det byggdes på Karl XI:s tid och hade från början torn och flygelbyggnader, men efter en eldsvåda 1731 fick det sitt nuvarande utseende. Som man ser ha de kringliggande husen sökt tillägna sig ett liknande yttre genom en triangulär »fronton» över fasadens mitt. Foto: Hans Wählin.

Gammal garvargård i Ystad. Innan fullständig näringsfrihet lagstadgades 1846 och 64 voro nästan alla hantverk uteslutande privilegier för mästarna inom de olika skrämbetena i städerna. Hantverkargårdarna med verkstäder, magasin och bostäder voro både många och stora i de mera betydande städerna. Foto: Hans Wählin. — Nyköpingsåns vatten driver fortfarande en del småindustrier. Kvarnar, hammare, sågar, stampverk och andra produktions redskap fick man naturligtvis i äldre tider förlägga, där kraften fanns att få och det var ofta nog just i städerna. Foto: D. Samuelson.

Norrköping är en av landets äldsta industristäder. Förutom sitt centrala läge har staden härför att tacka vattenkraften i Motala ström, Vätterns avlopp. Fortfarande i elektricitetens tidevarv trängas en mängd betydande fabriker, mestadels väverier, längs forsarna. Foto: Ragnar Lundin. — Eskilstuna, det gamla biskopssätet från 1000-talet, gick en stor framtid till mötes såsom industristad för järnmanufakturer, vapen och jordbruksmaskiner, sedan Karl X Gustav där upplåtit mark för Rademachers smedjor inom ett område, som fick namnet Karl Gustavs stad. De vackra fabriksbyggnaderna vid ån i denna stadsdel av Sveriges Sheffield äro icke ensamstående i vårt land utan exemplifiera en ganska allmän tendens bland industriföretagen att lägga sig vinn om sina anläggningars arkitektur. Foto: D. Samuelson.

Biskopens hus i Västerås är en ämbetsmannaboning av det ärevördiga slag, som blott biskops- och landshövdingestäder kunna bestå sig. Delar av byggnaden stamma från medeltiden. Foto: D. Samuelson. — Gathenhielska huset i Göteborg, byggt av den under Karl XII:s krig ryktbare kaparkaptenen Lars Gathenhielm. Denne forde vara en av de sista adelsmän, som i stormaktstidens anda låter bygga sig ett särskilt stadsresidens. Foto: Hans Wählin.

Faxe'ska huset i Malmö, ett s. k. korsvirkeshus av tegel och trä, visar utseendet av ett förmöget borgarhem i en skånsk stad under äldre tid. Foto: D. Samuelson. — Göteborgsköpmannen William Chalmers hus vid Södra Hamngatan, byggt vid början av 1800-talet. Den genom sina stora donationer till namnet välkända byggherren deltog efter en förödande eldsvåda 1802 i kvarterets bebyggande på ett fullt enhetligt sätt med avseende på våningsantal, listhöjder m. m., men ändock fullt individuellt. I våra dagar är den välgörande enheten bruten på flera sätt, bl. a. genom ett sjukvåringshus som, i hög grad verkar obehörig inkräktare. Foto: Hans Wählin.

Crugska gården i Arboga representerar de uppsvenska städernas timrade och rödfärgade gårdar med många olika hus kring en stor gård med inkörsel genom ett portluder från gatan. — Haijska huset i Varberg är en västsvensk motsvarighet med oljemålad ytterpanel och relativt få hus inom gårdskomplexet. Foto: D. Samuelson.

Borgmästargården i Skanör är av den helt kringbyggda gårdstypen med alla olika utrymmen under ett sammanhängande tak, såsom framför allt de skånska bondgårdarna i äldre tider tedde sig. Foto: D. Samuelson.

S. Olovs kyrka i Sigtuna byggdes under senare hälften av 1000-talet, i en stil som antyder att de nykristnade svearna på grund av sina gamla handelsförbindelser med östra Europa och Orienten kunde finna det gent att taga modellen till en av sina första stenkyrkor från det byzantinska konstområdet. Foto: Hans Wählin.

Mittskeppet och altarabsiden i S. Olov i Sigtuna. Att kyrkan helgades åt Olov den helige, som var svärson till Olof Skötkonung, stadens grundläggare, visar huru detta helgon knappt en mansålder efter sin död var mäktigt ansett i Norden. Foto: Hans Wählin.

Lunds domkyrka, den första ärkebiskopsdomen i Norden, är också den första kyrkobyggnad, som genom sin konstnärliga utsmyckning omplanterar den antika kulturens, Roms och Greklands, arkitektur utan större förvanskningar hos de forna barbarerna på andra sidan Östersjön. Foto: Ragnar Lundin.

Kryptan i Lunds domkyrka, kyrkans äldsta del, invigd 1123, är välbekant för sina rikt skulpterade pelare, bland vilka två äro prydda med människofigurer, som enligt den folkliga traditionen skulle föreställa jätten Finn och hans hustru. Forskningens ljus har dock avslöjat dem såsom Simson och Delila. Foto: Ragnar Lundin.

Konsturet i Lunds domkyrka. Även långt efter sedan Lunda-biskopen upphört att råda över alla de tre nordiska ländernas kyrkor hörde det rika Skänestiftets domkyrka till de praktfullast inredda i norra Europa. Under den gotiska stilepoken tillkommo bl. a. de rikt snidade korstolarna och det märkliga, nyligen på nytt iordningställda astronomiska uret. Foto: Hans Wählin.

Dalby kyrka i Skåne, nu en vanlig landsförsamlings kyrka, byggdes ursprungligen såsom biskopsdom redan på 1000-talet, ej långt efter Sigtunakyrkornas tillkomst. Samtidigt bodde även en biskop i Lund, vilken emellertid snart blev ensam om värdigheten i Skåne och även upphöjdes till ärkebiskop.

Foto: Ragnar Lundin.

Husaby kyrka i Västergötland vid foten av Kinnekulle byggdes redan på 1000-talet. I Husaby hade Olof Skötkonung mottagit dopet av den engelske missionsbiskopen Sigfrid omkr. 1008 och gjort en donation till kyrkobyggnad och inrättande av ett biskopsäte, det första i Sverige. Detta flyttades senare till Skara, men kvar står den stora stenkyrkan och vittnar om ortens forna betydelse.

Foto: A. T. A.

Hedareds stavkyrka är en av de ytterst få bevarade lämningarna av de träkyrkor, som under kristendomens två första århundraden mångenstädes uppfördes, i regel för att snart ersättas av en stenkyrka på samma plats. Sålunda föregicks Husaby kyrka av en stavkyrka, som väl blott stod några decennier. De ståtliga klockstaplarna av trä vid vissa Norrlandskyrkor giva en föreställning om den inhemska hedniska arkitekturens bortglömda traditioner. Foto: D. Samuelson.

Alvastra klosterkyrka vid foten av Omberg i Östergötland byggdes vid 1100-talets mitt av de lekbröder, som medföljde de av Sverker I inkallade cisterciensermunkarna från Clairvaux i det franska Burgund. Den ädlaste byggnadskultur Europa vid denna tid frambragte blev härigenom satt som ett föredöme mitt i det avlägsna Sverige. Foto: D. Samuelson.

Vreta klosters kyrka var ursprungligen en sockenkyrka, måhända uppförd redan på 1000-talet, men uppläts åt de på Vreta gård år 1162 installerade cisterciensernunnorna, vilka med den regerande konungens syster till abedissa, snart utverkade nödiga tillbyggnader. I flera repriser fortsattes omdaningen så att kyrkan i våra dagar bevarar minnen från 10 olika sekler. Foto: E. Fant.

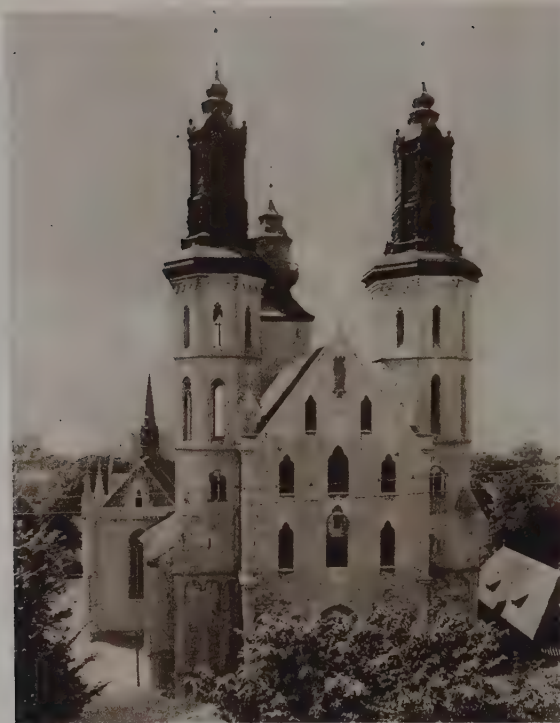
Varnhems klosterkyrka vid foten av Billingen i Västergötland tillhörde ett av Alvastramunkarna grundat dotterkloster och uppfördes under 1200-talets första hälft i överensstämmelse med det i Frankrike vid denna tidpunkt under utbildning varande gotiska byggnadsschemat med dess djärva kryssvalv, strävpelare och spetsbågiga portaler. Mitt i kyrkan synes lekbrödraaltaret och där framför stenen över Birger Jarls grav. Foto: A. Forssén.

Vadstena kloster vid Vätterns strand i Östergötland är ur svensk synpunkt den märkligaste av medeltidens många klosteranläggningar genom att vara den heliga Birgittas verk. Hon icke blott stiftade och organiserade sin orden själv utan uppgjorde jämväl ett detaljerat byggnadsprogram. Efter hennes död och helgonförklaring började pilgrimsfärderna från hela Norden att taga en allt större omfattning. Donationerna till klostret växte och möjliggjorde fullföljandet av den storstilade planen. Ända till 1500-talets slut ägde klostret bestånd. Foto: Hans Wählin.

Klosterkyrkan i Vadstena företer till sitt inre många egendomliga drag. Bl. a. är koret förlagt i väster och menigheten vinner tillträde genom portalen på östra gaveln. De många skrank- och läktaranordningar, som fordom möjliggjorde samtidig gudstjänst för nunnor, munkar och tillströmmande pilgrimer, saknas i våra dagar. Foto: Ragnar Lundin.

Visby domkyrka eller S:ta Maria kyrka är den enda av stadens sexton medeltidskyrkor, som icke fallit i ruiner utan ännu begagnas. Kyrkan anlades under 1200-talet, troligen för det tyska Gotlandsfarsarsällskapets församling. Tillbyggnader och förändringar utfördes vid upprepade tillfällen, vilket gör att man återfinner många stilarter hos dess olika delar. Foto: G. Heurlin.

Helgeandskyrkan i Visby, vilken tillhörde det forna helgeandshuset, en medeltida välgörenhetsinrättning i stil med våra sjukhus och ålderdomshem, uppfördes under förra hälften av 1200-talet i form av ett 8-kantigt torn i två våningar, av vilka den övre begagnades av patienterna. — S:ta Karin i Visby, franciskanerbrödernas åt den heliga Katarina av Alexandria helgade kyrka, är kanske den vackraste av kyrkruinerna i Visby, vartill bidrager dess öppna och luftiga gotiska byggnadssätt med spensliga huggstensbågar och höga fönster genom vilka solen lyser på grönskan i det inre. Foto: Hans Wählin.

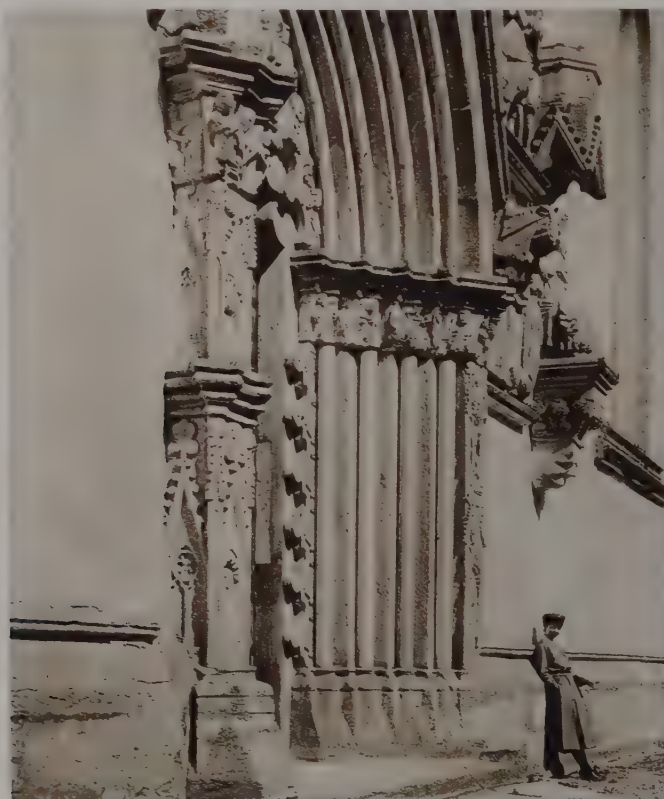
Stånga kyrka på Gotland med sitt väldiga, milsvitt i det flacka landskapet synliga torn ger en god föreställning om vad öns inemot hundra olika landsförsamlingar under sengotikens stilperiod eftersträvade, när de för kanske tredje eller fjärde gången ombyggde sina för varje gång allt ståtligare stenkyrkor.
Foto: Hans Wählin.

Rone kyrka, interiör mot öster, och Bunge kyrka, mot väster, visa båda hur storslagna och vackra de allra flesta av Gotlandskyrkorna äro danade till sitt inre med sina smäckra, skulpterade pelare, uppbärande de överdådigt högvälvda stentaken, och höga smala fönster, som med lagom styrka låta dagsljuset sila in ovanifrån över de slutna bänkkvarteren. Man får leta Europa runt för att hitta så adla arkitekturskapelser i socknar av motsvarande storlek. Foto: A. T. A.

Linköpings domkyrka stod under byggnad fyra sekler. Den avbildade portalen förskriver sig från ett av de tidigare byggnadsskedena, då den romanska stilen ännu var rådande. Både till plan och uppbyggnad är kyrkan emellertid en typisk gotisk katedral och visar i sin skulpturala utsmyckning hur under den långa byggnadstiden tyska, engelska och gottländska skiftningar av den ursprungligen franska byggnadsstilen avlösa varandra. Foto: Fritz Svantesson.

Stångå kyrka på Gotland ger med sin sydportal ett fullgott uttryck för gottlänningarnas egenartade och självständiga bildhuggarkonst, vilken, då detta gotiska mästerverk skapades vid mitten av 1300-talet, redan hunnit utvecklas under ett par hundra år och fått sina alster spridda runt hela Norden. Foto: Anders Roland.

Uppsala domkyrka började byggas under 1200-talets senare hälft, sedan påven 1258 godkände förflyttningen av det svenska ärkebiskopssätet från Gamla Upsala en halv mil söder ut till Östra Aros, där Fyrisån var segelbar. Franska byggmästare inkallades, och enligt den franska gotikens krav skulle materialet vara huggsten, varom också kyrkans inre bär vittne. Det i Nordtyskland brukade teglet, som så lätt kunde tillverkas av mälardalens leror, hade samtidigt blivit modernt och användes till väggar och valv, varför kyrkans yttre helt domineras av tegelfärgen. Vid en restaurering på 1880—90-talen våldförde man sig på de vackra tegelfasaderna och omklädde dem med nytt tegel samt begagnade gjutna cementprydnader, varigenom nästan all äkthetsprägel till det yttre gått förlorad. För ögat är det endast dimensionerna, som äro gamla och vördnadsbjudande.

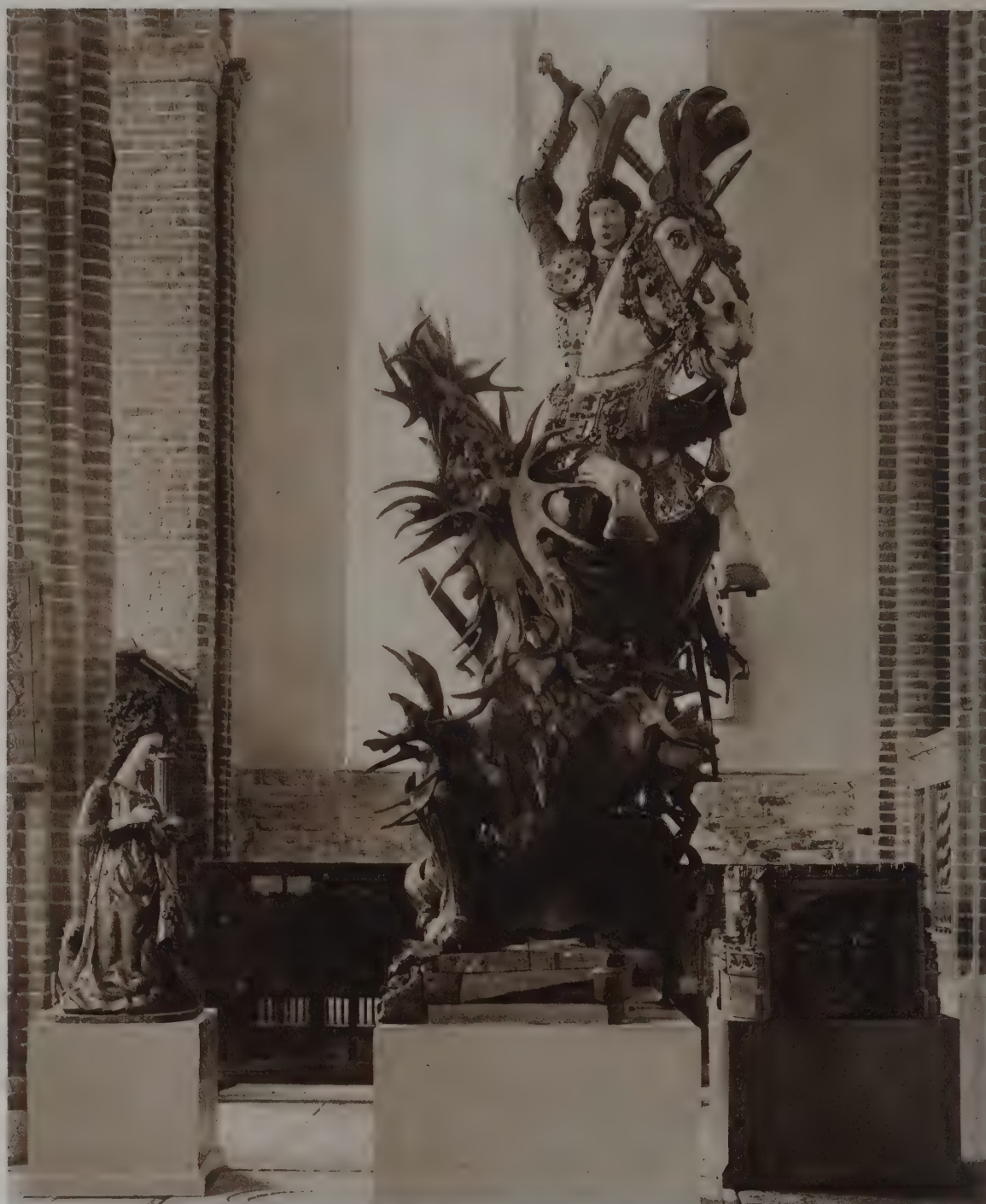
Edebo kyrka i Roslagen representerar den i Mälardalskapen och Norrland vanligaste typen för en medeltidskyrka, uppförd av oputsad gråsten, försedd med sakristia och vapenhus, tillbyggda på resp. norra och södra sidan, samt försedd med präktiga valv av tegel. Då torn i regel saknas, ha klockorna sin plats i en klockstapel av trä på kyrkogården eller någon bergbacke i närheten. Foto: S. Curman.

Kalkmålningarna å valv och väggar i Edebo kyrka äro utförda vid 1500-talets början, sålunda vid slutet av den katolska tiden, och visa på vilket både vackert och praktiskt sätt den icke läskunniga menigheten bibragtes kunskaper om den bibliska historien. Scener ur gamla och nya testamentet äro ställda i samband med varandra och belysas av korta, väl valda bibelspråk, varigenom en kärnfull, åskådlig bild ytterligare inskräppte några av kyrkoårets viktigaste predikotexter. Foto: S. Curman.

Eds kyrka i Uppland, ej långt från Stockholm, är en av de ej så få kyrkor, i vilka den under Sten Sture d. ä:s och ärkebiskop Jakob Ulfssons tid verksamme konstnären Albertus Pictor utförde en storslagen målningssdekorerings. I Ed hava målningarna (daterade 1487) dock blivit överkalkade och ödelagda under senare tider. Vid en nyligen skedd restaurering har en med Albertus jämbördig konstnär, Olle Hjortzberg, dekorerat det omålade korvalvet med skicklig anslutning till de vackra 1400-talsmålningarna. Kyrkans medeltida Kristusbild blev samtidigt åter uppsatt på sin gamla plats i bågen mellan kor och långhus. Foto: C. G. Rosenberg.

Sankt Görans-statyn i Stockholms Storkyrka är ett nationalmonument över det svenska rikets enhet och oberoende, rest till äminnelse av slaget vid Brunkeberg 1471 av Sten Sture d. ä. De svenska trupperna hade gått till anfall mot de danska under avsjungande av S:t Görans-visan och ett löfte av herr Sten att till det lyckobringande helgonets ära göra en donation till kyrkan torde ligga bakom inkallandet år 1483 av den berömda Lübeckerkonstnären Bernt Notke och hans medhjälpare för monumentets uppförande. Ursprungliga uppställningsplatsen var det nu rivna östra koruthbygget, varefter Sten Sture och hans gemål även tänkt få sin gravplats, en plan som kullkastades genom att stormännen i landet förhjälpste konung Hans i Danmark till Sveriges tron. S:t Görans-statyn med alla tillhörande delar blev emellertid fullbordad och står än i dag, strålade av guld och färger såsom symbol för den ungdomliga kraften hos de folkets hjältar — en Engelbrekt en Sture — vilka under medeltiden kämpade för riksenheten och i vilkas spår den store riksbyggmästaren Gustav Eriksson Vasa med sådan framgång slutligen följde.

S. Olofs kyrka i Skåne har kvar åtskilliga av de sidoaltaren och altarprydnader, vilka funnos i så gott som varje medeltidskyrka. Till en närbelägen Olofskälla vallfärdade allmogen ännu i mannaminne. — Nederluleå kyrka i Norrbotten äger ett altarskåp av utomordentligt konstvärde, förskrivande sig från Nederländerna, med vilket konstland de rikare svenska kyrkorna vid medeltidens slut underhöllo en livlig förbindelse. Foto: E. Salvén.

Erik den heliges skrin i Uppsala domkyrka är med sitt innehåll av delar av konungens skelett, bl. a. halskotan med märke av det dödande hugget, och en svensk kungakrona från 1100-talet ej blott ett religiöst utan även ett storslaget nationellt minnesmärke över en svensk konung, »som ej vek på högra sidan för gunst eller gåvors skull ock ej på den vänstra för hats eller räddhågas skull, utan gick rätta vägen fram, som drager till himmelriket». Skrinets yttre silverhölje är från Johan III:s tid och torde tidigare flera gånger ombytt. Efter 1273, då skrinet stationerats i den nya domen, bars det årligen på dödsdagen den 18 maj i procession till Gamla Uppsala.

Gustavianska gravkoret i Upsala domkyrka inrättades i det forna Mariakapellet bakom huvudaltaret och fick i sina tvenne gravvalv mottaga kung Gustav själv och hans båda första gemåler samt Johan III och Gunilla Bjelke. Själva gravmonumentet uppe i koret är utfört i Antwerpen av marmor och alabaster av bildhuggaren Willem Boy. Väggmålningarna med scener ur konungens sagolika levnad utfördes av J. G. Sandberg på 1830-talet.

Karl IX och hans närmaste vila i ett valv i Strängnäs domkyrka, vilket utmärkes av ett ståtligt monument, på vilket den i hans likprocession medförda förgyllda helrustningen är uppställd på en trähäst bakom ett vackert smidesgaller. Foto: Hans Wählin. — Gustavianska gravkoret i Riddarholmskyrkan med Gustav II Adolfs sarkofag. I ett tillbyggt kor vid sidan av Magnus Ladulås' och Karl Knutssons gravar bestämde konungen själv före avresan till Tyskland 1629, att han ville ha sitt sista vilorum. Allt sedan dess har kyrkan varit de svenska konungarnas gravplats och vördnadsbjudande äro i sanning de minnen från trenne sekler, som anblicken av den anspråkslösa franciskanerkyrkans inre väcker hos besökaren. Foto: G. Heurlin.

Turinge kyrka i Södermanland med Erik Dahlbergs gravkor visar hur stormaktstidens godsägande adel genom sina enligt tidens sed ståtliga gravkor förskönade många enkel medeltidskyrka. Genom storartade gåvor till kyrkornas skrud hugfästade de också på ett begennyttigt sätt sin kärlek till församlingskyrkan, i vilken de under denna kyrksamma tid söndagligeningo höra ödmjukhetens lära utläggas. Foto: D. Samuelson.

Danderyds kyrka i Uppland hyser inom sina murar ett vackert skulpterat gravmonument över riksrådet Svante Banér, en av Gustav II Adolfs medkämpar, död 1628. Gravskriften målar: Griften äger hans lekamen, fäderneslandet hans bragder, vännerna och eftervärlden bevara hans namn. Hans själ lever hos Gud. Foto: A. T. A. — Margaretha Hvittfeldts gravkor vid Valla kyrka i Bohuslän är en enkel byggnad, men hyser stoftet av en storslagen kvinna, vars namn gått till eftervärlden på grund av den ansenliga stipendiefond, som hon 1667 till minne av sin avlidne son stiftade till förmån för gymnasiet i Göteborg och den studerande ungdomen i Bohuslän.

Foto: D. Samuelson.

Östra Ryds kyrka i Uppland bär sin prägel, icke från medeltiden, då den först byggdes, utan från 1600-talet, då olika medlemmar av Braheätten, som hade sitt huvudgods Rydboholm i närheten, lade i dagen sitt intresse för dess förskönande enligt tidens smak. Stora, breda fönster, lökformigt svängd tornhuv äro de utvändiga kännetecknen på den nya kyrkostilen. Foto: S. Brandel.

Kalmar domkyrka, en anläggning uppförd i den fransk-italienska barockstilen efter ritningar av Nicodemus Tessin d. ä., är den ur arkitektonisk synpunkt märkligaste kyrka, som tillkommit i vårt land sedan medeltiden. Byggnaden är emellertid ej komplett; en hög kupol skulle rest sig över mittkvadraten såsom på den jättelika förebilden, S. Peterskyrkan i Rom. Foto: Hans Wählin.

Myckleby kyrka i Bohuslän representerar de svenska landskyrkornas byggnadsstil under 1700-talets senare hälft och Karl Johans-tiden, då 100-tals församlingar byggde nya kyrkor eller ändrade sina gamla i nyantik stil med det låga, breda grekiska templet såsom ett fjärrt ideal. Ladustilen har man träffande kallat detta byggnadssätt, vilket dock tack vare en skicklig arkitekt många gånger lett till ett vackert resultat.

Härnösands domkyrka är ett byggnadsverk från Karl XIV Johans tid och illustrerar med sin grekiska kolonnfasad, hur det nordligaste stiftet liksom 700 år tidigare det sydligaste fått en katedral, vars väsensart likt kristendomen ursprungligen är danad på medelhavsländernas breddgrader. Ärkestiftet, som fordom räckte från Stockholm till Lapp-lands nordgräns inskränktes till rimligare mått 1647 genom tillsättande av superintendent i Härnösand, vilken 1772 upphöjdes till biskop.

Masthuggskyrkan i Göteborg (invigd 1914) med sina rustika gråstensmurar och Engelbrektskyrkan i Stockholm (invigd 1914) med sina fasader av mälardalstegel anknyta båda till gedigna medeltida byggnadstraditioner liksom så många andra av den moderna svenska arkitekturens verk.
Foto: D. Samuelson och C. G. Rosenberg.

Hagens kapell i Älvsborgs municipalsamhälle utanför Göteborg är en knappt 10-årig kyrkobyggnad, tillkommen i en ort med starkt växande befolkningssiffra. Det är nu för tiden endast i och invid de större städerna, som något behov av nya kyrkor tillhörande statskyrkan äro behöfliga. På landsbygden kunna »fädernas kyrka» med sin ålder av 5—9 sekel gott stå bi många sekel till.

Gråborg på Öland är en långt in i medeltiden använd fornborg, som av de kringliggande häradenas befolkning blivit uppförd till att skydda kvinnor och barn, boskap och lösegendom, närhelst en rovgirig inkräktare nalkades kusten. Dylika rent defensiva borgar förekomma på många ställen i landet och utgöra de enda egentliga byggnadsverk, som finnas bevarade från heden tid. Foto: A. Billow.

Kyrkobyggnader, inrättade för ortsförsvaret, stundom även planerade att ingå i det systematiska avspärrandet av större områden, förekomma litet varstades i landet, särskilt utefter Östersjökusten. De vittna på ett slående sätt om vilka bistra tider våra förfäder måst genomleva, då ett dylikt sammankopplande av fästning och gudstjänstlokal kunde vara befogat. Källa ödekyrka på Öland, uppbyggd till tre våningars höjd, har än i dag krenelerat murkrön till bägskyttarnas skydd. Foto: Anders Roland.

Stegeborgs slott vid Slätbaken i Östergötland var från början en tidigt medeltida borganläggning vid vikens smalaste del, avsedd att utestänga fientliga flottor från den rika bygden innanför, i närmaste hand Söderköping, som länge var en högst betydande hamnstad. Gustav Vasa lät bygga ett slott på platsen, och sin fortifikatoriska betydelse bibehöll borgen under hela 1500-talet. Foto: Ragnar Lundin.

Bohus fästning på en hög klippö, där Göta älv grenar sig för att omsluta ön Hisingen, var under medeltiden och långt fram i nyare tid, både såsom norsk och svensk riksbefästning, en av Nordens mest omstridda, men ändock aldrig av någon fiende intagna borganläggningar. Såsom ruin hör den i våra dagar till de vackraste med sitt dominerande läge ovanför den lilla idylliska staden Kungälv. Foto: D. Samuelson.

Hälsingborgs belägenhet överensstämmer med Visbys i det att bebyggelsen koncentrerats på en smal strandremsa nedanför en brant »landborg» eller »klint», på vilken starka befästningar anlagts till skydd för landfronten. I Hälsingborg, där striderna rasade med den största häftighet ända in på 1700-talet, ha nyanläggningar och raseringar utplånat större delen av det stolta medeltidsfästet, under det att Visby, som under nyare tiden njutit en relativ ro, ännu har sitt imponerande landvärn i behåll. Foto: Hälsingborgs museum.

Kärnan i Hälsingborg, den sista resten av stadens medeltidsfäste, är ett fristående kärntorn av samma typ, som på Stockholms slott före dess ombyggnad företräddes av tornet »Tre kronor». I en snäv krets kring dess fot löpte tidigare en hög ringmur, varav rester ännu skönjas. Utanför denna fanns ytterligare en tornförsedd mur. Foto: Hälsingborgs museum.

Nyköpingshus vid Nyköpingsåns mynning i Östersjön, byggt till skydd för den rika Södermanlandsbygden norr om Kolmården har ingen vacker klang i landets hävder alltsedan konung Birger år 1317 inbjöd sina bröder Erik och Valdemar till »Nyköpings gästbud» och lät dem svälta ihjäl i en fängelsehåla. Allmogen, som uppretades av detta dåd, brände ned slottet och en dylik våldsam behandling upprepades av »Hättebröderna» vid århundradets slut. Foto: D. Samuelson.

Nyköpingshus upplevde en sista glansperiod då hertig Karl av Södermanland, sedermera Karl IX höll hov i Nyköping. Det mäktiga porthuset, på bilden synligt inifrån, med vallport och brygga över vallgraven samt det stora fyrkantiga fästningstornet, som dominerar de nu mestadels ruinerade anläggningarna, uppfördes på hans tillskyndan i vällovligt syfte att sätta makt bakom hertigtiteln. Foto: D. Samuelson.

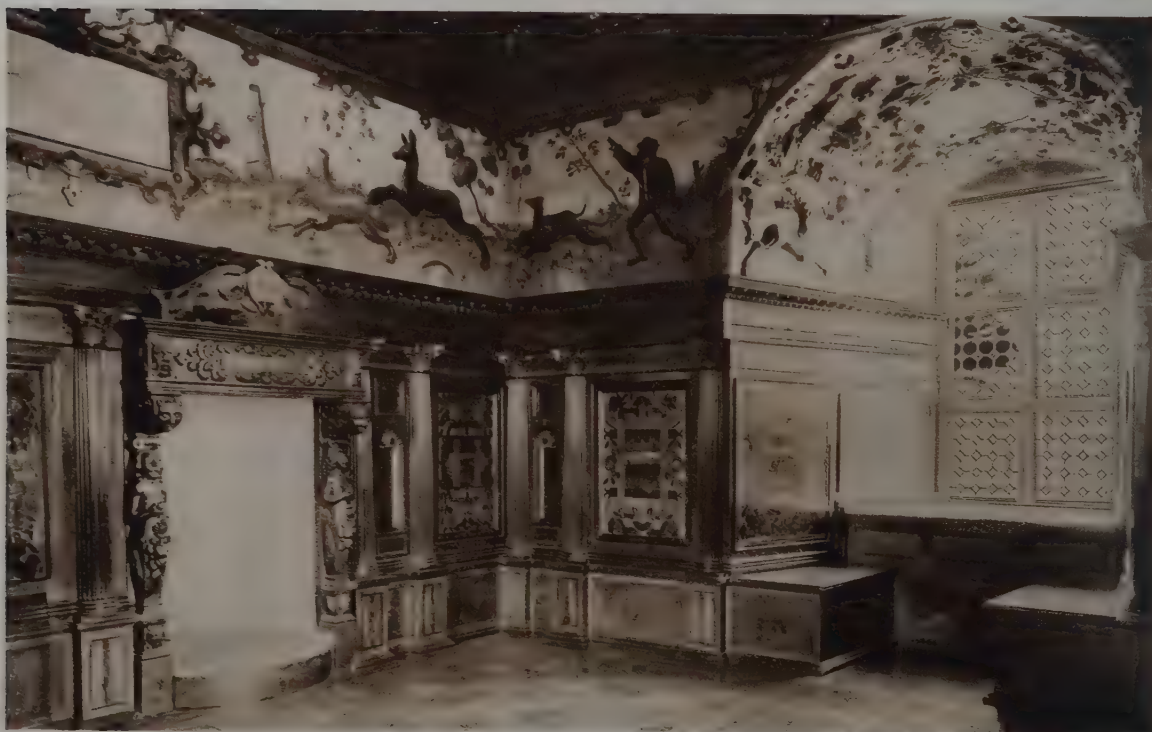
Kalmar slott är till sin kärna en från 11- och 1200-talen stammande borganläggning, i vars skydd den under hela medeltiden högst betydande hamn- och handelsstaden Kalmar kunde växa upp, ytterligare omgärdad liksom Visby av en kraftig ringmur. Riksförsvaret under Vasaregenterna krävde slottets förstärkande och till slut måste även själva staden omgestaltas och flyttas för att inte bli liggande i skottlinjen. Foto: Aero-Material (384).

Vallen och hörnbastionerna, som omgärda Kalmar slott fullbordades under 1500-talets senare hälft. Först med tillkomsten av Karlskrona örlogshamn i Blekinge begynner det gamla slottets roll i försvarets tjänst att på allvar förlora sin betydelse. Foto: Hans Wählin.

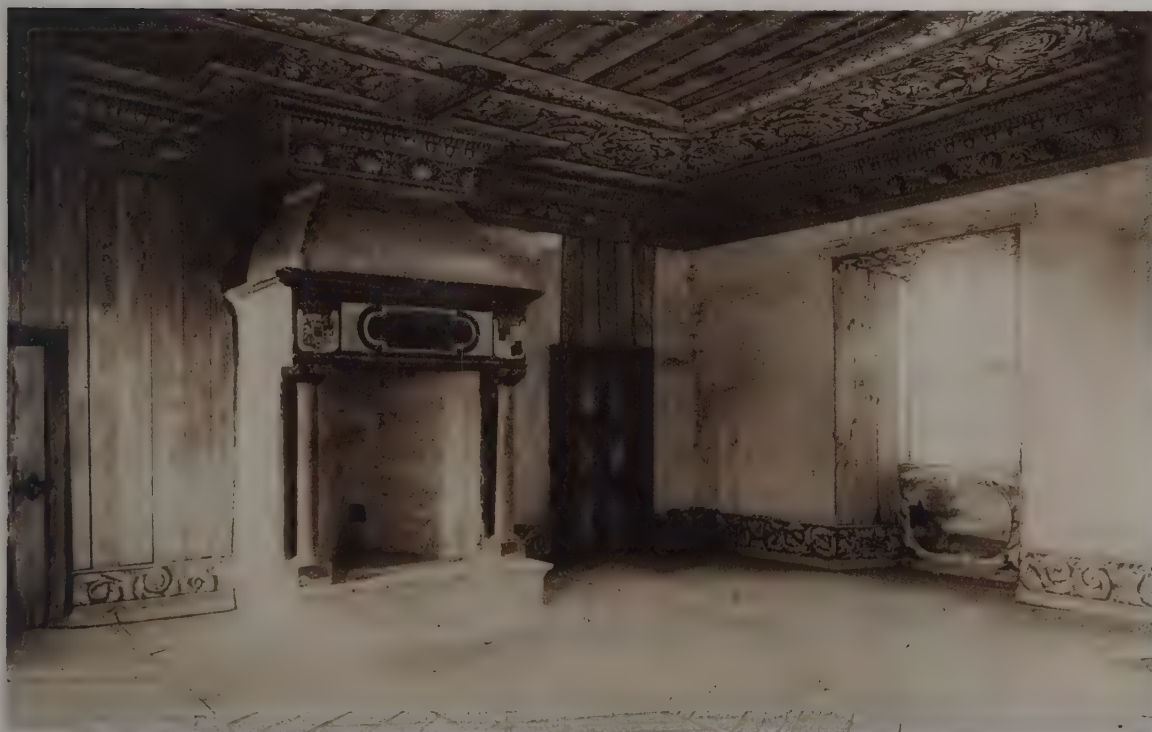
Kalmar slotts utomordentliga inredning och skulpturala utsmyckning har huvudsakligen den konstälskande Johan III att tacka för sin tillkomst. Ingångsportalen åt borggårdssidan uppfördes på 1570-talet. Foto: Hans Wählin.

Erik XIV:s gemak i ett av tornrummen på Kalmar slott med sin stuckfris och sin intarsiapanel kan tävla i elegans med det bästa i denna stil som utfördes på kontinenten. Beklagligtvis har just detta rum på sin tid råkat ut för en ytterst hårdhänt restaurering, varvid de gamla äkta delarna av panelen ersattes av nygjorda. Foto: G. Heurlin.

Leckö slott i Västergötland, beläget på en klippudde i Vänern och skiljt från fasta landet genom en sprängd grav. Delar av slottet härstamma från medeltiden, då biskoparna i Skara förfogade däröver. Det tillbyggdes under yngre Vasatiden, då greve Jakob De la Gardie blev dess ägare. Foto: Å. Noreen.

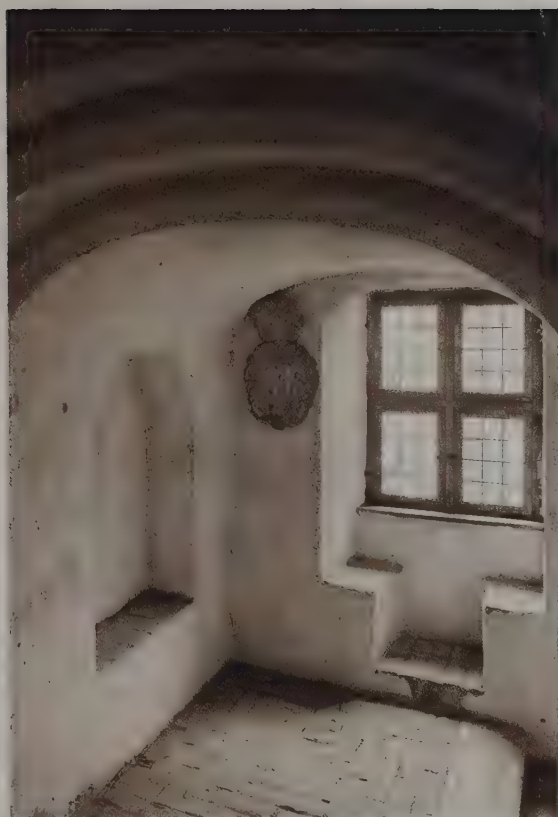
Trojanska salen på Leckö slott, ett av de inemot 250 rummen. Den store konstälskaren greve Magnus Gabriel De la Gardie lät på det praktfullaste inreda slottet, men när Leckö grevskap vid Karl XI:s reduktion indrogs till kronan, bleknade glansen snart för att först i våra dagar genom fornvårdsmyndigheternas försorg åter så vitt möjligt framkallas.

Gripsholms slott var under 1500-talet vid sidan av Stockholms slott konungamaktens kraftigaste bålverk i de politiskt så viktiga Malar- landskapen. Ett relativt obetydligt medeltida fäste utanför Mariefred, byggt av Bo Jonsson Grip, gjordes av Gustav Vasa till ett led i det 1537 påbörjade slottsbygget. Med sin oregelbundna form och sina olikstora torn är det en byggnad av medeltida kynne. När man hunnit till inredningsarbetena var emellertid renässansstilen allena rådande även här i Norden. Foto: G. Heurlin.

Griptornet på Gripsholms slott med 4 meter tjocka murar är den äldsta delen i Gustav Vasas bygge och den kraftigaste. Framför detsamma stå de märkliga, i ryska kriget 1581 erövrade bronskanonerna »Galten» och »Suggan». Foto: Fritz Svantesson.

Trappavsats i huvuduppgången på Gripsholms slott. Såsom motsats till de pompösa trappanläggningar, ofta en tredjedel av hela byggnaden, som 100 år senare voro på modet vid svenska slottsbyggen kan man icke få ett bättre exempel. Foto: C. G. Rosenberg.

Hertig Karls sängkammare är ett av de intressantare rummen i Gripsholms slott genom att i praktiskt taget orört skick visa hur en furstlig person önskade bo vid slutet av 1500-talet. En mörk furupanel, väggfasta bänkar och säng av en form, som ännu kan påträffas i gamla allmogehem, ge rummet dess prägel av enkelhet trots den rika målningsdekoreringen. Foto: C. G. Rosenberg.

Vadstena slott vid Vättern är det vackraste av Gustav Vasas många fortifikatoriska byggnadsverk. Dess uppförande igångsattes efter Dackefejden och drevs med all hast. Materialet togs till stor del från det närbelägna Alvastra kloster. Vallgraven med skutor och omgivande grönska förhöjer det stämningsrika intrycket av detta minne från bistrare tider. Foto: D. Samuelson.

Huvudportalen på Vadstena slott, tidigare förenad med fasta landet genom en väldig vindbrygga. Dylik saknas numera. Den vackra renässansportalen bär året 1563 och vittnar om de påbyggnads- och utsmykningsarbeten, som verkställdes under Gustav Vasas söner. Foto: D. Samuelson.

Borgholms slott på Öland ägde såsom medeltidsborg bl. a. ett fristående, högt kärntorn inom trånga murar. Johan III lät förstärka slottet med tidsenliga vallar och bastioner och Karl X Gustav, vilken såsom kronprins hade Öland i förläning, lät Nicodemus Tessin d. ä. ytterligare öka symmetrien genom tornens ombyggande etc. Efter långvarigt förfall blev slottet 1806 ödelagt av en eldsvåda. Foto: Ragnar Lundin.

Torups slott i Skåne är en borganläggning från 1500-talets mitt, då den mäktiga danska högadeln med fästningslika borgar manifesterade sin självständighet gent emot konungamakten. Till de gamla storgodsen i Skåne hör därför ofta ett liknande byggnadsminne från den danska tiden.

Foto: Ragnar Lundin.

Varbergs fästning är ett minne från den tid, då det närbelägna Elfsborg vid Göta älvs mynning behövde en dansk motvikt i norra Halland. Ursprungligen en medeltidsborg, försågs den med ett modernare vallsystem av Christian IV. I svensk ägo betraktades Varberg ännu såsom ett viktigt fäste och avrustades först långt in på 1800-talet. Foto: D. Samuelson.

Stora fästningsporten i yttre vällen invid bastionen Vita Munken på Varbergs fästning. Från den inre mynningen ser man på bilden bl. a. tyghuset från Karl XI:s tid och där-
ovanför den gamla artilleribaracken. Foto: D. Samuelson.

Karlstens fästning ovanför staden Marstrand på toppen av en klippö i Bohusländska skärgården är ett av de många proven på Karl XI:s omvärldnad om riksförsvaret. Under både hans egen och Karl XII:s tid låg fästningen så att säga mitt i skottlinjen. Först vid 1800-talets slut fränkandes den all betydelse för vårt försvarsväsen. Nu förfogar skeppsgossekåren över lämpliga byggnader inom området. Foto: D. Samuelson.

Kungsporten på Karlstens fästning utgör ett gott exempel på vilka stora arkitektoniska skönhetsvärden, som kunna trollas fram endast med hjälp av kantiga granitblock. Foto: D. Samuelson.

Göteborgs stads befästningar utgjordes främst av ett storartat vallsystem med bred vattengrav och bastioner enligt planerna från grundläggandet vid 1600-talets början. Allt eftersom artilleriets räckvidd ökades måste man dock ordna försvaret mera på djupet och därför byggdes på Karl XI:s tid utanför staden de båda skansarna Göta lejon och Kronan — numera belägna mitt inne i den moderna stadsbebyggelsen. Foto: Hans Wählin.

Karlskronas gamla befästningar till skydd för svenska flottans operationsbas i Blekingeskären voro av vital betydelse för vår självständighet vid 1700-talets och Napoleon-tidens många krigstillfällen. Karl XIV Johans förtänksamhet ledde till nya och förbättrade anläggningar och så sent som omkring 1860 tillkom skansen Godnatt — numera hamnfyr — som dock snart blev oduglig sedan bakladdningskanoner och pansrade fartyg införts. Foto: D. Samuelson.

Tidö slott, Axel Oxenstiernas lantresidens i Västmanland, uppfördes enbart för bostadsändamål. De befästade kungliga slotten från äldre Vasatiden, vilka i många fall även tjänade riksförsvaret voro för 1600-talets stormän ej längre förebildliga.

Tureholms slott i Södermanland på ett av stamgodsen för den gamla Bielkeätten byggdes på 1650-talet men brändes av ryssarna 1719 liksom så många andra slott, kyrkor och städer utefter Östersjökusten. Det återställdes omedelbart och nyinreddes med utsökt smak. Foto: S. Curman.

Skoklosters slott i Uppland, ej långt från Sigtuna, vid en mälarfjärd, har sin största märkvärdighet däri, att dess rika samlingar av såväl enklare vardagliga ting som dyrbarheter och konstföremål, vilka tillförts av de äldsta ägarna, aldrig skingrats utan än i dag kunna ge en oförvanskad bild av ett stormanshem från 1600-talet.

Gula rummet i Skoklosters slott, ett av byggnadens många praktfulla rum, använt till sovrum, har väggarna klädda med gobelänger, framställande scener ur Trojanska kriget. Än i dag bebos detta märkliga slott sommartiden av ägaren, som härstammar från slottets byggherre, den kände härföraren från trettioåriga kriget, Karl Gustav Wrangel.

Drottningholms slott, på Lovön i Mälaren ej långt från Stockholm, uppfördes på 1660 och 70-talen för änkedrottning Hedvig Eleonoras räkning av Nicodemus Tessin d. ä. och fullbordades, vad inredningen beträffar, av dennes son. Slottet är fortfarande tidvis i användning såsom kungligt lustslott. Dess härliga trädgård och vidsträckta parker äro ett kärt tillhåll för lustvandrande stockholmare. Foto: Wilhelm Hensel.

Kina slott och dess paviljonger i Drottningholmsparken uppfördes för drottning Lovisa Ulrika på 1760-talet i kinesisk stil av rokokotidens store arkitekt K. F. Adelcrantz. Denna drottning var nämligen särskilt fästad vid Drottningholms omgivningar. Hon och hennes kunglige make drevo t. o. m. här ute ett litet sidenväveri vid ett ställe med det betecknande namnet Kanton.

Foto: C. G. Rosenberg.

Gustav III:s paviljong vid Haga invid Brunnsviken strax norr om Stockholm var den konstitresserade konungens älsklingsställe. Här lät han bl. a. den utmärkte inredningskonstnären Louis Masreliez utföra dekorationer i den »nya» pompejanska stilen. Foto: Wilhelm Hensel.

Gröna salongen på Rosersbergs slott i Uppland visar en rumsinteriör i den nyantika stilen från omkring år 1800. Hertig Karl sedermera Karl XIII hade mottagit detta slott av ständerna och från honom övergick det till Karl XIV Johan. Sin roll av kungligt lustslott har det senare frånträtt för att bliva skjutskola för armens officerare.

Tullgarns slott, en anläggning från Vasatiden, ombyggd vid 1700-talets början, har under 1800-talet varit kungligt lustslott och överläts 1881 på dåvarande kronprinsen Gustav som även efter tronbestigningen gärna bebott detsamma.
Foto: D. Samuelson.

Ulriksdals slott vid Edsviken strax norr om Stockholm är sedan några år den nuvarande kronprinsens Stockholmsresidens. Före honom har det innehafts av åtskilliga kungliga personer, av vilka troligen Karl XV livligast uppskattat detsamma. Tidigare hette slottet Jakobsdal och byggdes ursprungligen för den store fältherren Jacob de la Gardie vid mitten av 1600-talet.

Solliden på Öland är drottning Viktorias sommarboställe, anlagt av henne själv och färdigt 1906. Kring själva byggnaden, uppförd i italiensk villastil, utbreder sig en storartad trädgårdsanläggning. Belägenheten nedanför länborgsbranten mitt i den nästan sydländska urskogsvegetationen på sluttningen mot Kalmarsund, några minuters väg från Borgholms slottsruin, är utomordentligt vacker. Foto: G. Heurlin.

Stenhammars slott i Södermanland, beläget på höjden mellan tvenne sjöar, tillhör på grund av testamente av friherre A. R. von Kræmer hertigen av Södermanland, prins Wilhelm, som torde betrakta den vackra Sörmlandsnejden såsom sin rätta hembygd. Foto: D. Samuelson.

Jordbruket har i alla tider varit Sveriges huvudnäring och är så ännu i våra dagar, om än dess ställning gent emot andra näringsgrenar alls icke är så dominerande som förr. Den tilltagande industrialismen och det senaste seklets starka folkökning har även bragt det därhän, att landet måste räkna med en kraftig import av livsmedel. Så mycket mera glädjande är det då, att det svenska lantbruket befinner sig i ett skede av stark utveckling, varvid arbetet på förädling av såväl utsäde som djurstam och införande av förbättrade arbetsmetoder samt ett vidsträcktare utnyttjande av maskinkraft höjt avkastningens värde såväl till kvantitet som kvalitet i långt snabbare takt, än som betingats av konsumtionens ökning. Såsom ledande jordbruksbygd står Skåne framom övriga provinser och kan helt visst inräknas bland Europas bästa åkerbruksdistrikt. Men även långt uppe i Norrland bedrivs ett intensivt jordbruk, och gårdarna ligga tätt på de bördiga fälten utmed älvar och sjöar, såsom bilden från Täsjö i nordligaste Ångermanland visar. Överst en typisk Skånegård.

Åkerbrukets motorisering är en så mycket mera välkommen förbättring, som det tunga och tidsödande arbetet med att plöja och harva jorden binder en oproporionerligt stor del av den levande arbetskraften. Den vittämmande, traktordrivna harven uppväger sålunda många par dragare och lönar sig dubbelt bra i de jämna slättbygderna såsom här vid stranden av Tåkern i Östergötland på säteriet Kylebergs ägor.

Jordens högre avkastningsförmåga, vilken uppnås genom förbättrad kultur och lämplig gödning, resulterar ofta i övergång från ett mindre givande, prisbilligare sädesslag till ett ädlare och mera lönande. Sålunda tilltager veteodlingen mångenstädes på rågens bekostnad. Bilden visar ett veteålt på Vretaslätten i Östergötland under pågående-skörd. Foto: G. Heurlin.

En skördemaskin i arbete är en prydnad för det solbelysta landskapet och dess ljudliga slammer, stigande och fallande allteftersom fordonet ändrar front mot grödan, är en ljuvlig musik i lantmannens öron och inger även den vägfärande en känsla av tillfredsställelse över att odlarens flit får sin lön. Skördebild från Närkeslätten.

Skördens inbärgning på hösten skall gå med fart, och alla krafter, kvinnor, barn och gubbar, måste under denna den brådaste tiden på hela året ligga i från tidigt på morgonen till sent på kvällen. Det gäller att passa de vackra dagarna, så att icke några regniga dygn skall kunna omintetgöra eller förminska frukten av månaders arbete. När allt är lyckligt under tak kan man vila sig ett slag och aldrig njutes väl den timliga välfägnaden med större behag än på en skördefest. Bild från södra Skåne. Foto: Hans Wählin.

De stora jordegendomarna löna sig framför allt i de bördiga slättbygderna, där de odlade arealerna kunna hållas samlade i gårdens närhet och transportmöjligheterna till avsättningsorten äro gynnsamma. Elektrifiering och motorkultur underlättar den eljest svårlösta arbetarfrågan, som är särskilt brännande därför, att jordbruket till största delen är ett säsongarbete. Bilden visar ekonomibyggnader och personal vid Näsbyholms gård i Skåne. Foto: E. Küller.

Torpen under en storgård övergå i vår tid ofta nog till självständiga småbruk. Deras bibehållande är dock mångenstädes till stor fördel både för torpställets praktiskt taget självständiga brukare och för modergården, som under den brädaste tiden får ett pålitligt tillskott i sin arbetarstam. Förutsättningen är emellertid att torpen äro väl bebyggda och tilldelas lagom stora jordlotter. Bilden visar ett torp under Bjärka-Säby i Östergötland. Foto: J. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket.

Husdjursskötseln är det svenska lantbrukets kanske viktigaste gren och även den, som torde ha de största framtidsmöjligheterna. Smör, ost och kött lämpa sig nämligen utmärkt för export till de stora industriländerna. En av Sveriges största exportindustrier, grundad på den av G. De Laval uppfunna mjölkseparatorn har för övrigt tidigt givit god fart åt landets mejerihantering, som nu bara väntar på att en verkligt effektiv exportorganisation skall träda i funktion. Bilden visar A.-B. Separators mönsterladugård vid Hamra i Södermanland, där bl. a. bolagets tillverkningar utprovas, i detta fall automatiska mjölkningsmaskiner.

Svinaveln är en lönande och viktig komplettering av den rationella husdjursskötseln, där den mjölkavkastande hornboskapen utgör stommen, i det att mejeriernas avfallsprodukter synnerligen väl lämpa sig för utfodring av de matfriska nassarna. Det är huvudsakligen acklimatiserade utländska raser, som numera befolka de mönstergillt rena, svenska svinstallarna, och gödas för att i sinom tid lämna sin »bacon» till det nogräknade engelska köket. Bilden är hämtad från Svalöv, det svenska lantbrukets framsynta högkvarter. Foto: R. Küller.

Ängsbetet är för boskapen ej bara en fråga om den lämpligaste och mest välsmakande födan utan även en för dess trivsel och allmänna välbefinnande viktig sak. Sveriges ljusa sommarnätter samt betesplatsernas skyddande lägen erbjuda i detta hänseende stora fördelar, som djuren veta att uppskatta. Det är en både rörande och roande syn att se deras förtjusning, när de efter den långa, mörka vinterns ladugårdsvistelse och torra foderdiet med någon påspädning av rotfrukter släppas ut på våren i solljuset för att pröva det första grönbetet. Bild från Bjärka-Säby i Östergötland. Foto: Joh. E. Thorin. Ur Bjärka-Säbyverket.

Hästarna i hagen betyder att gårdens folk slutat arbetet för dagen eller att det är söndag och kyrkskjutsen är undanstökad — den sker för övrigt ofta med bil i detta motorernas tidevarv. Den härdiga och starka hästen av inhemsk, nordsvensk ras gör sin tjänst i ur och skur i skogar och på backiga vägar i hela norra delen av landet men för slättprovinsernas körslor har man förnämligast importerade raser sådana som den kraftiga ardennerhästen. Arméns behov av ridhästar och herrgårdarnas av vagnshästar tillgodoses genom den adla hästaveln, som i Sverige står synnerligen högt.

Foto: Josef Eriksson.

Fäbodväsendet är ännu i de för en omfattande sädesodling allt för knappt tillmätta bygderna i Dalarna och Norrlands skogstrakter av den största betydelse. På försommaren föras de småväxta kullkorna upp till skogshöjdernas och fjällsidornas betesplatser och i de låga timmerkojorna på fäbodvallen bereder det åtföljande husfolket ost och smör, som sedan i större partier föres ned till hembyn. Bilden visar en fäbod i Tännadalen i Härjedalen. Manlig arbetskraft har dragit dit upp för att skörda höet på de kringliggande anspråkslösa tegarna.

Att skaffa hö till vinterfoder har sedan urminnes tid varit en av de viktigaste angelägenheterna för jordens brukare. Fanns ej hö tillräckligt för den långa vintern, måste kreatursstammen inskränkas, och nöd stod för dörren, innan de moderna kommunikationerna gävo möjlighet att utjämna hela landets skörderesultat till förmån för missgynnade områden. De naturliga ängsmarker eller odlade smälappar en gård förfogade över på aldrig så avlägsna ställen bland skogar och berg uppsöktes regelbundet, och höskörden medtogs eller bärgades i en liten skogslada för att med vinterföret fraktas till bygden. Mångenstädes tillgår så än i dag. Bilden visar en skogslada i Torsåker i Gästrikland. Foto: William Eriksson.

Sockerbetsodlingen är ett tillförlitligt mått på ett jordbruksområdes avkastningsmöjligheter och dess brukares driftighet. Betorna fordra nämligen, om de skola bliva räntabla, gödning och omsyn, som vore de trädgårdsväxter och dessutom åtgå stora arealer, om ett helt sockerbruk skall förses med denna råvara. I Skåne, Halland, Blekinge, Väster- och Östergötland har sockerbetsodlingen slagit väl ut och skapar underlaget för en av våra största livsmedelsindustrier. Överst: Upptagning av betor i södra Halland. Foto: Per Lundblad. Nederst: Betslämmor vid sockerfabriken i Staffanstorp. Foto: Otto Ohm.

Binäringarna till jordbruket hava i flertalet fall utvecklats ur de mångahanda sysslor, som fordom tillhörde det normala i ett självförsörjande lantbrukarhem. Så exempelvis linodlingen, som var en nödvändig förutsättning för vävnadsarbetet under vintern. Det nyvaknade intresset för hemslöjden har på senare år satt ny fart i denna odlingsgren. Bilden visar en bastu för lintorkning i Värmland. Foto: L. E. Leyer. — Skogens röda guld, lingonen, som icke saknas i något svenskt hushåll äro en mera sällsynt läckerhet i de länder, där Smålands och Norrlands vildvuxna skördar till stor del avsättas sedan flitiga händer under klara höstdagar repat korg efter korg och lämnat in hos »handlarn», som ser till att städernas torg och exportörernas järnvägsagnar hava jämn tillförsel. Foto: D. Samuelson.

Fruktodlingen torde kunna räknas såsom en av jordbrukets allra äldsta binäringar, i det att redan stenålderns svenskar visste att begagna torkade äpplen från bevisligen odlade träd i sina hushåll. Gudasagans Iduna tyder också på hög ålder och att vi ännu ha inhemska traditioner att bygga den moderna fruktodlingen på, vilken för närvarande räknas som den viktigaste av jordbrukets binäringar, ådagalägga de många fruktsorterna med gamla svenska ortnamn: Säfstaholm, Åkerö, Fullerö, Stenkyrka m. fl. Bilden visar Åkeröäpplenas ännu kvarstående stamträd, planterat vid mitten av 1700-talet. Foto: D. Samuelsson.

Havsfisket är en specialitet för de bohuslänska fiskarna och idkas på mångahanda sätt såsongvis efter olika slags fisk. Ända bort till Island beger man sig för sillfiske, på närmre håll i Atlanten tager man långa, i Nordsjön bl. a. makrill och i Skagerack och Kattegatt snart sagt all slags fisk som går i dessa vatten. Bilden visar ett i Skagerack numera vanligt och mycket lönande fiske med snurrevad, besläktat med trålfisket och sålunda ett bottenfiske på stort djup. Fiskekuttrarna äro nu allmänt motordrivna, vilket både i hög grad underlättar själva fisket och därtill skapar möjligheter att snabbt nå avsättningshamnarna. Fiskarnas ställning till sin näringsgren motsvarar de självägande böndernas, blott med den skillnaden, att i regel alle man på en båt äro likaberättigade delägare och sålunda ingen förhyrd till besättningsman likt drängen på en gård.

Foto: D. Samuelson.

Makrillfiske med drivgarn och sillfiske med snörpvad idkas flitigt utanför Bohuskusten och de därvid gjorda fångsterna föras genaste vägen i hamn för att avyttras i färskt tillstånd. Överst: Ett makrillgarn vittjas. Nederst: En till bräddarna sillastad båt har nått Smögens hamn. Foto: D. Samuelson.

Beredning av spillånga eller lutfisk tillgår så att den färska, sist fångade långan av de hemvändande storsjöfiskarna fläkes och spännes ut med träspjälor till lufttorkning. Av det insaltade lagret beredes saltlånga och kabeljo. — Livet i ett stort fiskläges hamn, exempelvis när alla makrillbåtarna på en gång anlända erbjuder en anblick av samma angenäma slag som inbärgningen i ladorna på en stor lantgård. Foto: D. Samuelson.

Västkustfiskarnas sjöbodar, där redskapen förvaras och förnödenheterna för månadslånga storsjöfärder lagras, förete en livfull tavla, när båtarna ligga hemma och rustningen pågår. Framför allt är det maktpåliggande att hålla alla garnen hela och i god ordning. På bilden håller just ett fiskelag på med att böta sin snurrevad, vilken efter sina törnar mot havsbotten måste få diverse skavanker. Skall sedan den stora snörpvaden ses om, ett tätmaskat jättenät, stort nog att innehålla Uppsala domkyrka med torn och allt, måste man medge, att det inte felas fiskarbefolkningens arbetsuppgifter även på landbacken. Foto: D. Samuelson.

Östersjö- och insjöfiskets utövare behöva icke så vidlyftiga anordningar för strömming, gädda och aborre eller ens ålen och laxen som deras yrkesbröder på västkusten för sina fångster. Men om än skalan är en annan, så är därför icke arbetets art och den yrkesskicklighet det kräver mindre för det. En blick på en sjöbod i Norra Tjust, foto: Erik Lehmann, eller på Värmlands-jäntan, som hjälper far med noten, foto: N. M., säger genast detta. Otvivelaktigt är emellertid Östersjöfisket på god väg att moderniseras, och omfattas med det största intresse av den statliga ledningen för vårt fiskeriväsen.

Insjöfisket med ryssja är av ålder mycket omhuldat kring de tusen och en insjöar med grunda vassstränder, som äro utströdda i det svenska landskapet, och det anses som ett nöje mera än ett arbete att med dylika don sätta försåt för den rovgiriga gäddan och alla de smärre invånare, som hon tyranniserar. I åar och älvar idkas dessutom ett mera yrkesmässigt infångande av de på vandring stadda ålarna och laxarna. Överst: Värmlandsfiskare med ryssja. Foto: N. M. Nederst: Anordningar för ålfiske vid Skeen i Småland. Foto: D. Samuelson.

Ett marmorsliperi på Kolmården för tillverkning av småföremål, skålar, burkar, bågare m. m., exemplifierar, huru somliga hantverksyrken äro bundna till platsen för råvarans förekomst, vilket haft till följd, att deras utöfvare snart blivit professionella fabrikanter, med ett ord: hantverkare. Yrken av detta slag hava anor från stenåldern, då för visso endast ett fåtal specialister mäktade utföra de mästerstycken i stenslippingskonst som nu beundras i museerna. Foto: D. Samuelson.

Gårdssmedja vid en herrgård, där plogbillarna vässas, vagnshjulen få järnband, skörde-maskinerna lagas och hästarna skos, är en verkstad för hantverkare, som varje by och större gård vill ha nära till, helst strax utom knutarna, för att jordbruket skall kunna fortgå obehindrat. För eldfarans skull måste smedjan dock alltid ligga ett stycke ifrån andra hus. Foto: D. Samuelson.

Tunnbindarnas verkstad torde ha god arbetstillgång exempelvis i en västkuststad, när sillfångsterna skola saltas in, eller i en norrlandsstad, när tjäran är färdigbränd och produkterna skola ut på sin vandring till den slutliga konsumenten. Foto: A. Steijertz.

Møbelsnickaren och krukmakaren höra till de hantverkare, som i våra dagar mestadels lämnat de små verkstäderna för att i stora fabriks-etablissemang med snabbgående maskiners hjälp specialisera sig på några få av de arbetsmoment, som i rik omväxling fyller den gammaldags hantverkarens dag. Foto: D. Samuelson och G. Wenström.

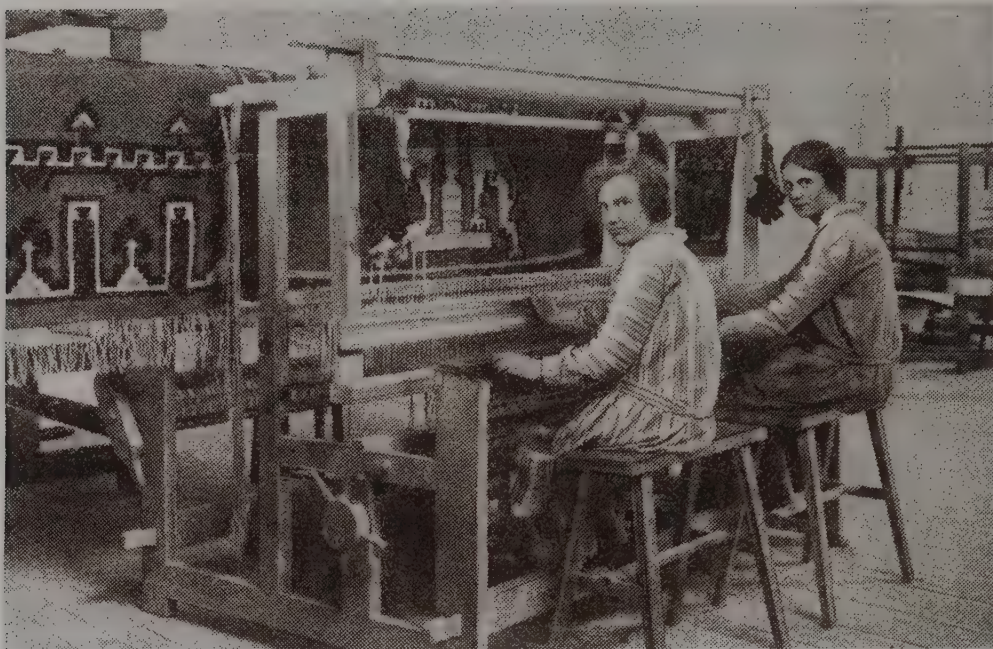

Repslagarna höra liksom segelsömmare och båtbyggare till de gärningsmän, vilka en sjöfarande nation som den svenska alltid haft bruk för. Nu för tiden är det dock sällsynt att få se en sådan yrkesman vandra sin gamla bana, eftersom repvaror länge nog varit föremål för industriell framställning. Foto: G. Heurlin.

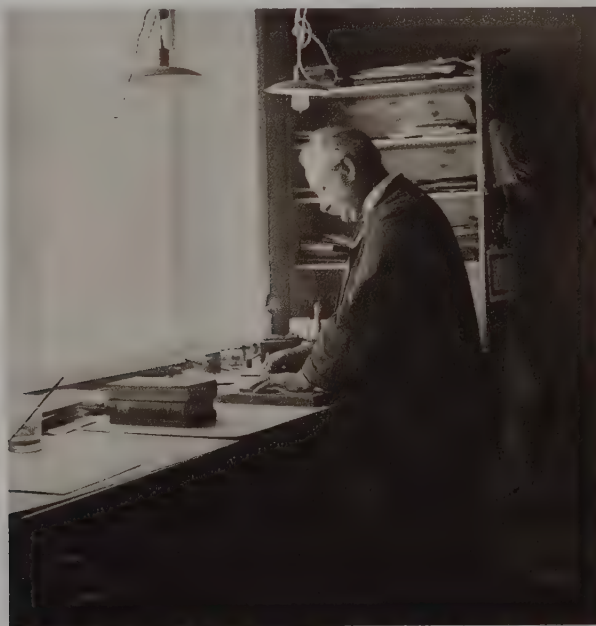

Väva och sticka äro kvinnoslöjder, vilka svårligen komma att råka alldeles ur modet. Tvärtom är man just i våra dagar mån om att vidmakthålla färdigheten i dylika produktiva hemsysslor både för den bärning de kunna skänka sina utöware och för de gedigna, ofta högt konstnärliga alster, som åtminstone väverskorna frambringa i sitt samarbete med de olika länens hemslöjdsföreningar.

Foto: D. Samuelson och H. P. Persson.

Den svenska vävnadskonstens utövare togo tidigare och med större intresse än andra idkare av konsthantverk itu med uppgiften att ödmjukt lära av forna tiders konstvävnadsalster, vad gedigna material och en fulländad teknik betydde för både utseende och hållbarhet. Men först på senaste tid ha de vunna erfarenheterna kommit fullt till sin rätt i samband med moderna konstnärliga intressen. Till stora salen i Stockholms nya konserthus beställdes sålunda av arkitekten en serie dekorativa vävnader, som under textilkonstnärinnan Elsa Gullbergs ledning vävdes inom själva byggnaden.

Bokbindarnas hantverk, att binda böckerna, är i våra dagar ett arbete för maskiner. Den handbundna bokens tid är dock icke ute och såsom konsthantverk upplever yrket just nu en dubbel triumf, i det att bandens komposition och dekorerings både när det gäller unika exemplar och massupplagor börjat läggas i händerna på konstnärligt skolade krafter. När det stora förlaget Norstedt & Söner 1916 anställde en särskild bokkonstnär, Akke Kumlien, i sin tjänst, kunde Svenska Slöjdföreningen lägga en ny seger för sina strävanden till de föregående. Bilden visar en handförgylare i arbete på det Norstedtska bokbinderiet.

Orrefors glasbruk i västra Småland har på ett decennium nått världsberömmelse och dess produkter nämnas vid sidan av gammalt venetianskt och böhmiskt glas endast och allenast därför, att ledningen för detta relativt obetydliga industriföretag ville följa de impulser till en modernisering av det svenska hantverket och konstindustrien i konstnärlig anda, som efter år 1914 började utgå från den detta år reorganiserade Svenska Slöjdföreningen. Bilden visar verkstaden för slipning av konstglas efter modeller, som utarbetats av brukets båda konstnärer Edvard Hald och Simon Gate.

Tennet har icke liksom silver och brons ständigt varit ett konstnärligt uttrycksmedel, som åtnjutit popularitet, men sedan Svenska Slöjdföreningens eggande maning: »vackrare vardagsvara» en gång utgått, har även detta material fått hängivna vänner bland konstnärerna. Både i Sverige och utlandet räknas därför det moderna svenska tennet såsom ett lovande tecken på det gamla tenngjuterihantverkets renässans. Bilden visar svarvning av gjutgodset hos »Svenskt Tenn» i Stockholm.

Skogarnas timmer, som fälles under vintern, måste också medan föret varar, på slingrande och vådliga skogsvägar, köras fram till närmaste flottled. Motiv från Torsåker i Gästrikland. Foto: William Eriksson.

Flottningen av det avverkade timret börjar med vårfloden och torde kunna räknas såsom det mest strapatsrika och äventyrliga av alla lovliga yrken. Flottningsmanskapet måste under den brådaste tiden vara berett att, snart sagt under ständig livsfara, dag och natt, ingripa för att hålla leden klar. Foto: Wilh. Sohlberg.

Timrets färd utför älvarna är ett storartat skådespel, särskilt vid alla de förträngningar, som bliva nödvändiga vid broar och forsar. Foto Oscar Bladh.

Sortering av det från början ägarmärkta timret måste äga rum vid de gemensamma flottningsledernas slut, så att varje sågverk får sina stockar. Vid sågverkens sorteringsbommar ordnas flottningsgodset slutgiltigt allt efter grovlek och bestämmelse. Foto: Ad. Jansson.

Kramfors sågverk vid nedre Ångermanälven hör till de äldsta och största i landet. Det anlades redan på 1740-talet och hörde vid mitten av 1800-talet till de första, som anskaffade ramsåg med ångdrift. Verkets enorma brädgårdar, timmerflottarna, som fraktas genom bogsering, och den stora lastångaren giva en föreställning om den jättelika skala, efter vilken den svenska träindustrin är uppbyggd.
F. J. Åberg. Motiefotograf (1891)

Skoghallswerken vid Klarälvens utlopp i Vänern är en mönsteranläggning, där träindustriens snart sagt alla grenar, elektriskt sågverk, sulfittfabrik, sulfitsprittfabrik, elektrokemisk fabrik etc., finnas sammanförda, och där stora hamnanläggningar möjliggöra direkt utförsel med oceangående fartyg (efter Trollhätte kanals senaste utvidgning). Foto: Aero-Materiel (1949).

Sulfatfabriken vid Husum i Ångermanland, en modern mönsteranläggning, representerar en av de många, som tillverka vårt lands största exportartikel, pappersmassa, varav den årliga produktionen är större än i något annat land, frånsett Förenta Staterna.
Foto: Aero-Materiel (1731).

Kvarnsvedens pappersbruk jämte sulfittfabrik, tillverkar såsom specialitet tidningspapper, varav behovet synes vara ständigt stigande. Anläggningen uppfördes omkring sekelskiftet vid ett av Dalälvens många fall, vilket blivit utbyggt för att lämna elektrisk kraft åt den enorma fabriken, men även åt kringliggande konsumenter. Foto: Oscar Bladh
(C.1468) Copyright: Stora Kopparbergs Bergslag.

Kolmilorna, dessa i poesien så omhuldade destillationsugnar i de avlägsna bergslags-skogarna, där kolarna levde sitt eremitliv i primitiva jord- och träkojor, höra ännu långt ifrån till det förgångna, om än de moderna malmsmältningsmetoderna delvis undanskjutit deras betydelse för järnframställningen. Foto: D. Samuelson

Tjärbränningen, denna skogsbygdernas urgamla hemindustri, som på ett så national-ekonomiskt tilltalande sätt tillgodogör sig skogens avfallsprodukter till framställande av den för byggnadsverksamheten både till lands och vatten oundgängliga trätjäran, har väl i våra dagar blivit en bisyssla för storindustrien. Detta hindrar dock ej att man mångenstädes både till husbehov och för avsalu med fördel praktiserar de gamla metoderna. Foto: N. M.

Kolmårdens marmorbrott ger oss ett av världens vackraste byggnadsmaterial, vars grönskimrande slipytor också med rätta pryda så många monumentala byggnadsverk, framför allt i interiörernas vägg- och golvbeklädnad, i balustrader och trappor samt såsom ekonomiutrymmenas outslitliga och hygieniska lyxmaterial. Foto: D. Samuelson.

Bohusläns gråstensklippor brytas och huggas för att lämna urbergets fasthet och slitstyrka åt gatorna, ej blott i vårt eget land utan överallt, där transportmöjligheterna skapa konkurrenskraft gent emot mindervärdiga inhemska material. Långt nere i Sydamerika kan man sålunda ofta i bokstavlig bemärkelse trampa svensk mark under fötterna. Foto: D. Samuelson.

Tegel är ett byggnadsmaterial, som alltsedan 1200-talet, då kunskapen om dess tillverkning nådde landet genom inkallade kyrkobyggmästare, fått en allt vidsträcktare användning intill dess i våra dagar den armerade betongen skapat en ny husbyggnadsteknik, där man på sin höjd kan ha användning för detsamma till brandmurar. Materialet, lera av lämplig sammansättning, finnes i stora mängder i södra delen av landet och bearbetas numera i modernt utrustade fabriker. Bilden visar Vrena tegelbruk i Södermanland. Foto: D. Samuelson.

Sala silvergruva började brytas vid medeltidens slut och var under Gustav Vasas tid så rikt givande, att den gällde för: »Svea rikets skattkammare och yppersta klenod». Konungen höll också genom den mest intensiva drift med tidvis bortåt 1000 arbetare denna rikedomskälla ständigt flytande till gagn för den nya statsbildningens finansiering. Den silverförande ådern tog dock så småningom slut, och i våra dagar är gruvan mera att betrakta som ett historiskt minnesmärke. Bilderna visa lavbyggnaden över Carls schakt (överst), Stensbottens dagbrott och det stora pump-
huset, vilket ännu under 1800-talet innehöll den märkliga, av Christoffer Polhem konstruerade
gruvpumpen. Foto: G. Hedlén.

Falu gruva i Dalarna har en icke ringa del i det svenska rikets politiska utveckling, särskilt under 15- och 1600-talen, då gruvans enorma tillgångar av den värdefulla kopparmalmen i hög grad bidrogo att trygga landets finanser under de många krigen. »Stora Stötten», delvis uppkommen genom ras, ger en aning om gruvans dimensioner inuti berget, där ej mindre än 3000 olika arbetsrum förekomma, och gångar finnas upptagna till flera mil samt nå ned till ett djup av över 350 m. Men så är gruvan också bearbetad i över 600 år och, vad som torde vara världsrekord, oavbrutet av samma bolag, nämligen Stora Kopparbergs Bergslags A.-B., såsom det nu kallas.

Foto: C. G. Rosenberg.

Malmtransport med elektriskt tåg 150 meter under jorden förekommer bl. a. i Grängesbergsgruvorna i södra Dalarna. Till skillnad från Lapplandsjärnmalmen, som går i dagen på ett för brytning lättillgängligt sätt, tvingar Bergslagsmalmen oftast till angrepp från djupt nedsprängda schakt. Foto: Stora Kopparbergs Bergslag.

Oxelösunds hamn vid Östersjöskusten i Södermanland är inrättad för export av Grängesbergsmalmen och har för den skull storartade maskinella anordningar för snabb lossning av de många järnvägsvagnar, upptill 400, som dagligen ankomma, samt lastningen av malmångarna. Vagnarna lyftas högt upp i luften och välvas om med last och allt, varefter malmen glider i väg på en travers ut till fartyget utan andra manuella åtgöranden än manöverspakarnas flyttning. Foto: D. Samuelson.

Masugnen eller hyttan är ett järnbruks viktigaste byggnad, ty där smältes malmen och utvinnes järnet i form av tackjärn. Åminne i Småland har en dylik av äldre konstruktion och Oxelösund i Södermanland en av de modernaste. Foto: D. Samuelson.

På masugnskransen sker »uppsättningen» av malm och träkol. Denna bild från Åminne visar uppsättning av sjömaln, ett råmaterial som numera blott undantagsvis användes. Den svenska malmen, de prima träkolen och den svenska masugnsprocessen har städse varit av grundläggande betydelse för den fortsatta framställningen av det världsberömda svenska järnet och stålet.

Foto: D. Samuelson.

Utslaget i Oxelösunds järnverk i Södermanland, då det flytande järnet uttappas, är en ståtlig syn med bländande ljuseffekter från den tonvis framvällande, glödande massan. Foto: D. Samuelson.

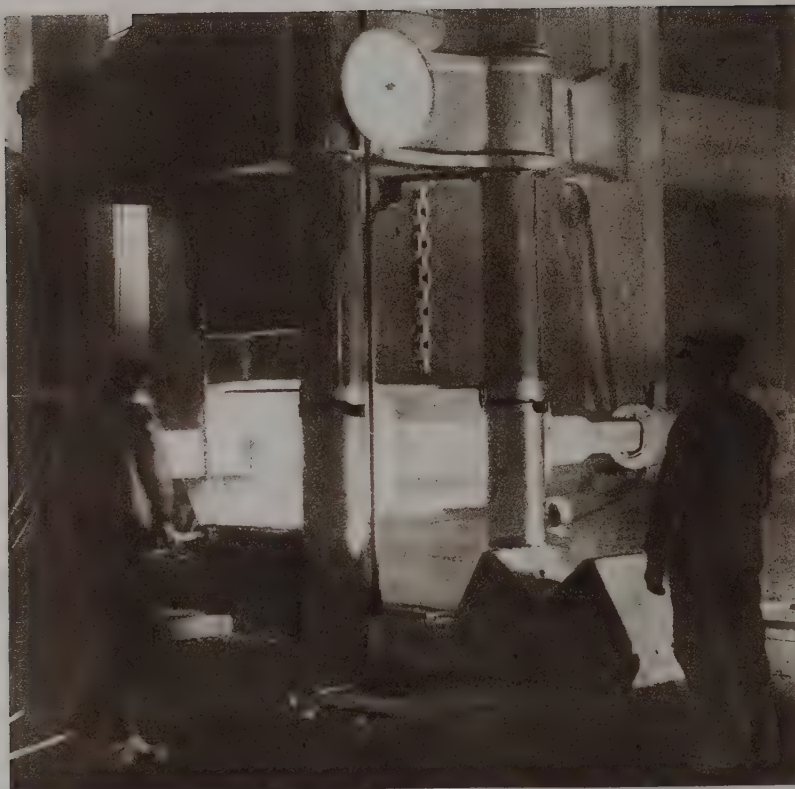
Elektrisk smältugn vid Söderfors under tappning. Den nyaste metoden för järnframställning och förädling till stål bygger på den elektriska energiens värmeeffekt, varvid av den dyrbara träkolen eller koksen endast åtgår, vad som behöves för att erhålla nödig kolhalt hos järnet. Den rikliga tillgången på vattenkraft gynnar i hög grad övergången till elektrisk smältning vid de svenska bruken. Foto: Stora Kopparbergs Bergslag.

Bessemerblåsningen vid Sandvikens järnverk i Gästrikland ger till resultat ett stål, vars hållfasthet tages i anspråk för de bästa och skarpaste eggverktyg, som över huvud taget framställas. Luften som pressas igenom konvertern, rusar ut med öronbedövande dån som eldstrålen ur en jättemörsare, ett av de mest imponerande skådespel som någon industri har att bjuda på.

Martinugnarna vid Sandviken i Gästrikland, där tackjärn och järnskrot omsmältes till prima, gjutbart stål, representera den vanligaste metoden för järnets »färskning». En ugn håller just på att tappas och man ser hur en väldig »skänk» blivit framförd av den massiva traversen för att sedan åka i väg till »kokillerna».

Smidespress om 2.000 tons styrka vid Sandvikens järnverk i Gästrikland, vilken maktar ge den önskade formen åt järnstycken om upptill 12 tons vikt och över $\frac{1}{2}$ meters tjocklek. Den betjänas av blott ett par man och arbetar uteslutande med maskinkraft.

Götvalsverk vid Domnarvets järnverk i Dalarna, där de stora vitglödande »götena» valsas ut till långa smala ämnen av olika dimensioner allt efter den användning de skola få. Foto: Stora Kopparbergs Bergslag.

Gysinge järnbruk i Gästrikland, beläget vid Dalälven, är ett gammalt bruk med anor från 1600-talet — man ser på bilden den slottslika huvudbyggnaden och bruksgatorna med arbetarbo-städer — men särskilt bekant såsom det första svenska bruk, som införde den elektriska induktions-ugnen för stålframställning (genom A. F. Kjellin 1896). Foto Oscar Bladh (C431). Copyright: Stora Kopparbergs Bergslag.

Munkfors järnbruk i Värmland, beläget vid Klarälven, ett av de s. k. Uddeholmsverken, är anlagt redan på 1600-talet, men tid efter annan moderniserat så att det kan uppvisa de mest hyper-moderna anläggningar vid sidan av mera ärevördiga komplex. Stora manufakturverk äro förenade med bruket. Foto: J. Vikt. Johanson.

Sandvikens järnverks väldiga anläggningar vid Storsjöns strand i Gästrikland grundades på 1860-talet i blygsam skala av en märkesman inom svensk stålindustri, G. F. Göransson, vilken var den förste, som praktiskt utexperimenterade den s. k. bessemermetoden för järnförädling. Det mönstergilla brukssamhället har i våra dagar vuxit till en köping med 11.000 invånare från att från början hava varit anlagt praktiskt taget i en ödemark.

Bofors järnbruk i Karlskoga bergslag, Värmland, är främst bekant för sin kanontillverkning, men ett annat av Boforsverken knyter med sin specialitet »Nobelkrut» brukets namn till den store uppfinnaren och donatorn Alfred Nobel, som under ett par år strax före sin död särskilt intresserade sig för Boforsanläggningarna. Bilden visar den stora gjuterisalen under pågående arbeten med de nedgrävda gjutformarna. Foto: Pontus Andersson.

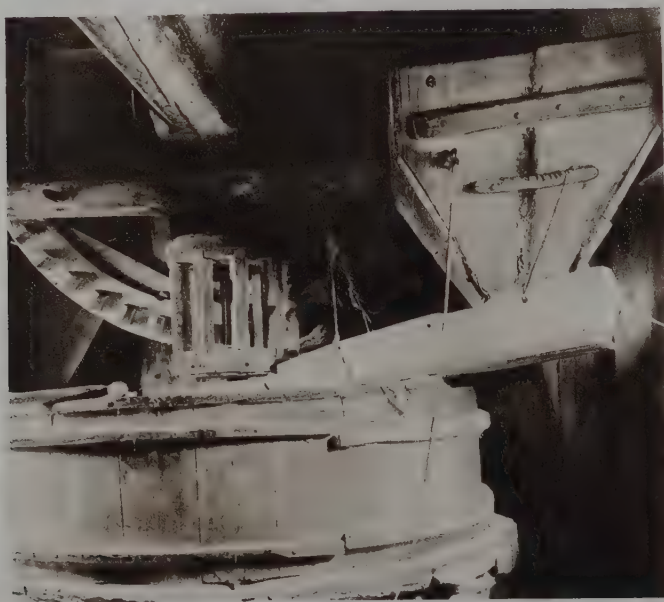
Asea, Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget i Västerås, är även efter europeisk måttstock en jätteanläggning. Grundat redan 1883 i den elektriska industriens barndom, har företaget följt eller kanske snarare varit med att leda den snabba utvecklingen på elektricitetsens område. Dotterfabriker arbeta i London, Oslo och Yaroslav. Gruvor, järnverk, pappersbruk och skogar ingå i dess domäner. Foto: Aero-Material. (1190).

Monteringshall hos Asea, Västerås, med ett myller av jättestora elektriska maskiner under arbete. Ett mått på företagets kapacitet är bl. a. dess medverkan till de svenska stadsbanornas elektrifiering, vilken började med Riksgränsbanan (1915), som transporterar den norrländska järnmalm till skeppningshamnarna, och nyligen tagit ett jättesteg framåt genom fullständig omläggning till elektrisk drift av statsbanan mellan Stockholm och Göteborg.

Den elektriska valskvarnen »Tre kronor» vid inloppet till Stockholm, vilken arbetar åt de svenska konsumtionsföreningarnas stora sammanslutning, Kooperativa förbundet, hör till den viktiga grupp inom livsmedelsindustrierna, som står landets modernisering jordbruket närmast. Kvarnindustrien är i våra dagar utrustad med så fulländade maskinella anordningar, att den kan betraktas som helt automatiserad och sålunda i behov av ett minimum av arbetskraft. Foto: C. G. Rosenberg.

Väderkvarnen, med anor i Sverige från medeltiden, jämte den vattendrivna skvaltkvarnen äro de direkta föregångarna till vår tids jättekvarnar och representera med sin genialt enkla kraftöverföring ett maskinellt framsteg från handkvarnskonstruktionen, vilken vida överträffar steget från väderkvarn till modern valskvarn. Den minimala förbrukningen av mänsklig arbetskraft i en dylik kvarn utgör även en påminnelse om att de industriella framstegen i våra dagar bygga på en uppfinnarverksamhet som går årtusenden tillbaka i tiden.

Foto: A. Billow,

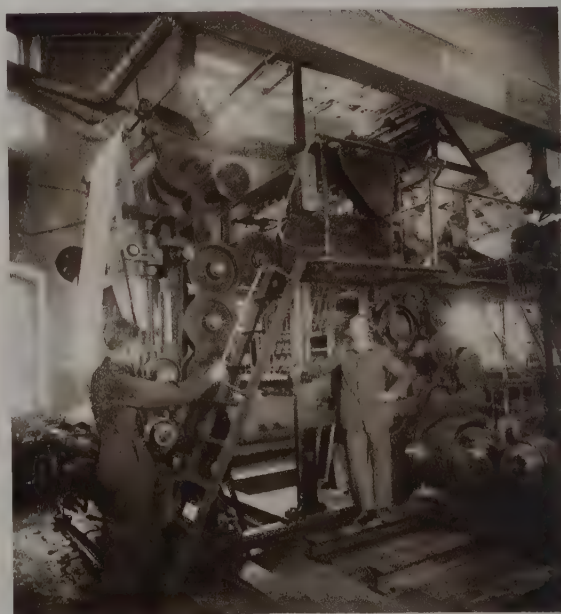
Nydqvist & Holms verkstäder i Trollhättan — en av landets yngsta städer, men bland industristäder en av de främsta — grundades 1847 och äro sedan 1865 tillverkare av järnvägslokomotiv, som på senare tid blivit en stor exportartikel (Ryssland, Turkiet, Sydamerika). Till övriga specialiteter höra vattenturbinanläggningar, varav ett par så omfattande som för Statens kraftstationer i Porjus och Trollhättan.

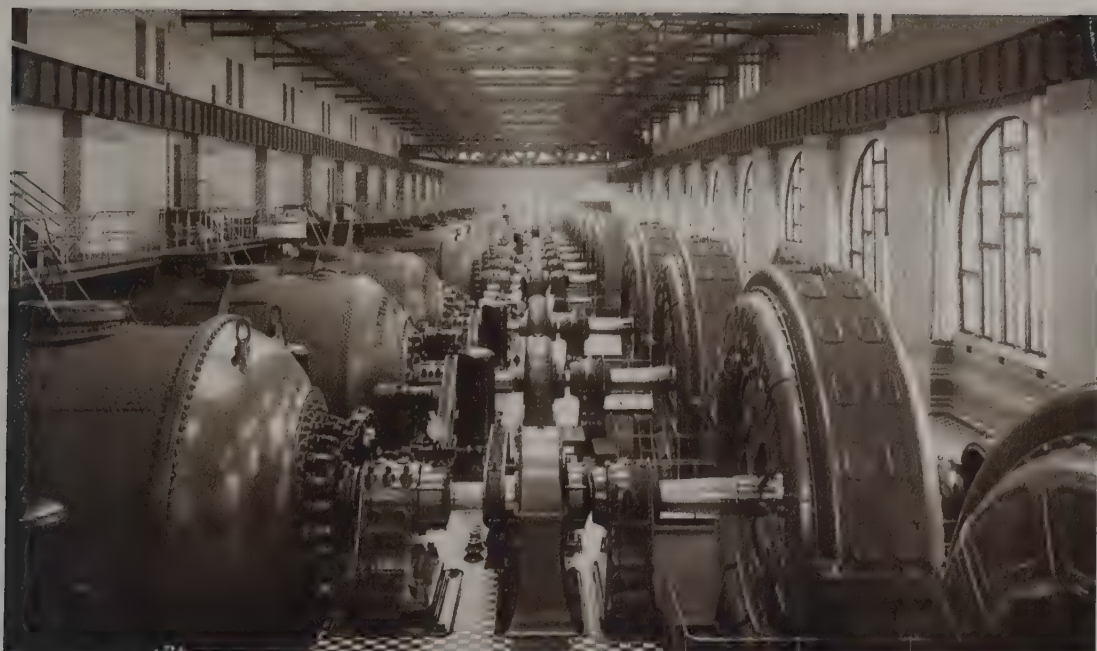
Götaverkens flytdocka i Göteborg är en modern jättemaskin av en art som numera icke kan undvaras i moderhamnen för ett flertal transoceaniska linjer, där dessutom de flesta av dessa linjers fartyg fått sina kölar sträckta. Med ett minimum av tidspillan kunna här de största fartyg, som i vanliga fall trafikera hamnen, få sina skrov omsedda innan de på nytt anträda en kanske årslång resa. Foto: D. Samuelson.

Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson i Stockholm spänner i bokstavlig bemärkelse sina trådar jorden runt, i det att dess utomordentliga anläggningar fungera i snart sagt alla världens stater om man frånräknar U. S. A., telefonens eget hemland. Företaget är för övrigt årsbarn med Bells uppfinning och har till stor del förtjänsten av att det svenska telefonväsendet — nu helt förstärkt — står på en så hög nivå. Bilden visar justeringssal för växelbord.

Biskop Braks tryckeri i Söderköping är en av de äldsta bevarade hantverksbyggnaderna i Sverige i det att på 1520-talet den av sten byggda bottenvåningen till detta hus med all sannolikhet inrymt ett av landets första boktryckerier, en ärevärdig föregångare till de väldiga etablissemang, som våra dagars grafiska industrier taga i anspråk. Foto: D. Samuelson. — Djuptrycksrotationspress hos Nordisk Rotogravyr i Stockholm, på vilken tryckningen av »Bilder från Sverige» blivit verkställd. Pappersrullen väger 400 kg och räcker till ca 4000 32-sidiga ark, vilka frammatas på avläggningsbordet till vänster färdigfalsade i två 16-sidiga enheter i ett antal av 6000 per timma.

Trollhätte kraftverk, ett av de allra största i Europa, är anlagt 1908—1914 av Svenska staten, som befunnits vara rätter ägare här till Göta älvs vattenkraft. Efter senare utbyggnader omfattar anläggningen tretton i den stora maskinhallen synliga, direkt till lika många turbiner kopplade generatorer med en kapacitet av vardera 10 å 12,000 hkr.

Foto: D. Samuelson.

Trollhätte kraftverks maskinhall och intagsbyggnaden ovanför på berget, genom vilket turbinerna äro sprängda. På grund av de enorma vattenmängder, som älven måste släppa till för att hålla turbinerna i rörelse förete de fordom så imponerande vilda fallen, åtminstone om vardagarna då all kraft utnyttjas, en högst märkbar avtyning. Foto: D. Samuelson.

Porjus kraftverk vid nedre ändan av Stora Lulevatten i Lappland, anlagt av Svenska staten och avsett för järnvägsdriften på Riksgränsbanan och vissa storindustrier, är en ganska enastående anläggning genom alla de åtgärder, som måste vidtagas för att trygga driften under den kalla årstiden. Bl. a. är maskinhallen, som är 110 m. lång och 11 meter hög, helt inbyggd i berget 50 m. under dess yta. Den stora försändestaket är så lunda endast ställverket. Foto: Aero-Materiel (C 1744).

Forshuvudforsens kraftverk i Dalälven. Stora Kopparbergs Bergslag har för utvinande av de »vita kolens» energi i stor skala låtit utbygga sina rika vattenkrafttillgångar, särskilt de som äro belägna i centrum av dess domäner. Denna anläggning med sitt tilltalande yttre, erinrande om äldre tiders bruksarkitektur, tillhör de mest fulländade i landet.

Kraftverket vid Balungen i Dalarna med dammbyggnad, timmerränna och sparsam bebyggelse i omgivningen är ett vackert exempel på hur en dylik anläggning i stället för att förfula snarare understryker traktens naturskönhet. Foto: Aero-Materiel (1571).

Bassalt kraftverk i Halland. Kraftverken i Sydsverige, i regel tillhörande det till stor del av kommunala intressenter ägda Sydsvenska kraftaktiebolaget, utnyttja den ansenliga kraftkälla, som Småländska höglandets vittutgrenade vattensystem utgör. Ledningsnäten äro mestadels sammankopplade för att möjliggöra utjämningar allt efter kraftbehovet. Genom en undervattenskabel från Hälsingborg kommer även Danmark i åtnjutande av sydsvensk kraft. Foto: D. Samuelson.

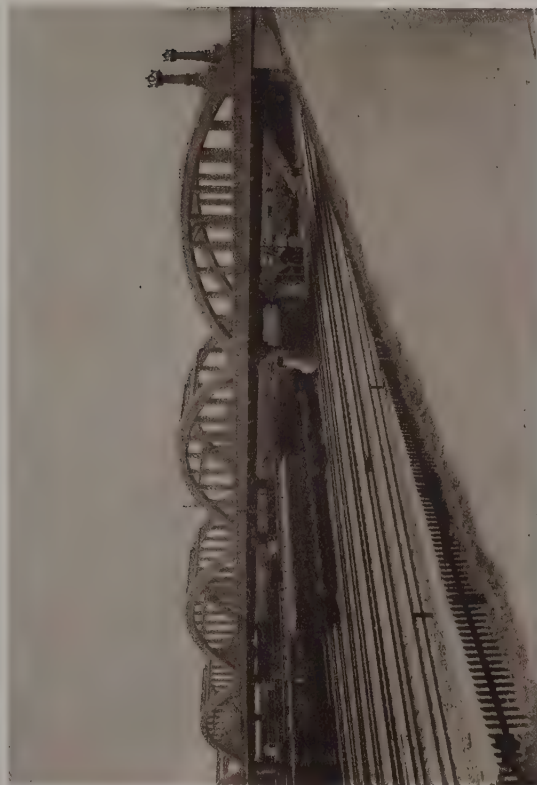

Elektrisk tågdrift är sedan 1926 införd å den 458 km. långa statsbanelinjen mellan Stockholm och Göteborg. Kraften levereras från det statliga kraftledningsnätet. Den starkt förkortade restiden, den jämna gången och den nationalekonomiskt betydelsefulla sänkningen av stenkolsförbrukningen äro omedelbart märkbara fördelar av järnvägarnas elektrifiering. På bilden ses ett tåg passera Södertälje kanal. Foto: D. Samuelson.

Järnvägarna efterträdde under 1800-talets senare hälft kanalerna såsom det mest omhuldade samfärdsmedlet. Tjugonde seklet har med automobilerna och flygmaskinerna skapat fordon av en ny karaktär, som bygga på helt andra tekniska principer. Med stigande fulländning torde båda-dera komma att distansera järnvägarna men icke att onödiggöra dem, lika litet som dessa på sin tid utträngde kanalerna. Det gediget uppbyggda och välskötta svenska järnvägsnätet kan därför med lugn invänta ett nytt sekel av sin tillvaro. På bilden ses ett snälltåg på statsbanan utmed Bråviken i Östergötland. Foto: D. Samuelson.

[illegible]

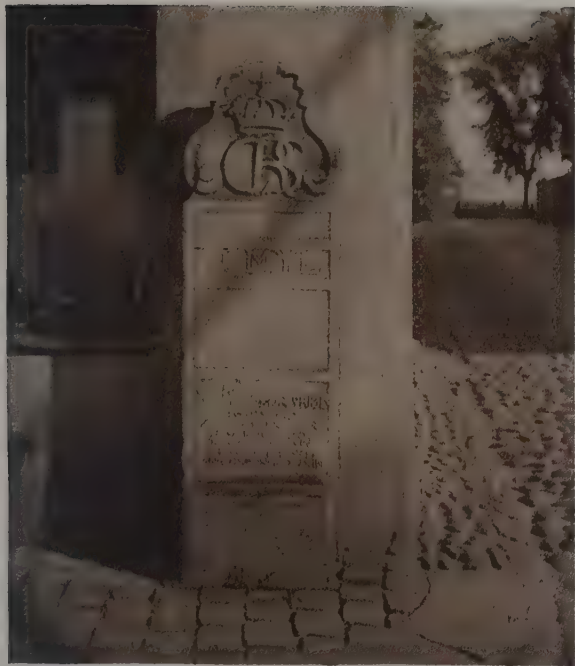
Vägförbindelserna till lands hava många hinder att övervinna. Gustavsbergsvägen vid Uddevalla i Bohuslän måste slingra sig ut efter de höga strandklipporna på en med konst uppbyggd vägbana. — Värmdölandets vägnät har utanför Stockholm förenats med fastlandets genom Skurubron, utförd av armerad betong 1914—15. Denna är en av Europas största landsvägsbroar i detta moderna material och hög nog (32 m) att låta ångare och segelfartyg passeraundet under dess mittspann. — Indalsälven korsas vid Bergforsen i Medelpad både av landsvägsbron och ostkustbanans bro, vilka här på den grunda, fasta botten i älven funnit stöd för fackverksspannens ändpunkter. Gatuviadukten över bangården i Malmö, utförd av armerad betong, visar huru man hellre överbryggat en jättebangård (Nordens största) än låter en tät stads trafik göra stora omvägar. Bergforsen, foto: G. Reimers, övriga D. Samuelson.

Bron över Klevekilen i Bohuslän nyuppfördes 1923—1926 såsom nödhjälpsarbete av de dessa år av arbetslöshet hårt drabbade bohusländska stenhuggarna och vittnar om deras nedärvda skicklighet i att tukta det utomordentligt hårda byggnadsmaterialet. Foto: D. Samuelson.

Landsvägsbroarna i Sverige kunna på grund av de otaliga vattendragen och sunden mellan sjöarna räknas i tusental och äro ej sällan i all sin enkelhet byggnadsverk av ett högt arkitektoniskt värde. De förtjäna dessutom på grund av sin ålder att aktas och vårdas såsom kulturminnesmärken. Bilden visar stenbron vid Jät i södra Småland. Foto: N. M.

Milstenarna, de må nu vara av trä, sten eller järn, bära oftast den konungs och landshövdingens namn eller initialer, under vilkas tid de uppsattes. Ett stort antal av dessa gammaldags vägmärken förskriva sig från 1600-talet och utmärka sig för sin vackra ornering. Anledningen härtill är, att just under detta konstnärligt betongade århundrade en ny krögare- och gästgivareordning utfärdades, vilken ålade landshövdingen i varje län att tillse uppsättandet av dylika stenar »den resande man til rättelse». T. v. milsten i Ystad. Foto: Hans Wählin. T. h. gränsstenen vid Krokek. Foto: D. Samuelson.

Gästgivargårdarna blevo icke längre outhärliga, när alla längre resor kunde företagas med järnväg och de långsamma färderna efter häst från skjutshåll till skjutshåll blott kommo att gälla kortare dagsturer utan övernattning. Märkligt nog har emellertid automobiltrafiken, som ju följer landsvägarna och genom sin snabbhet lätt nog kan förlägga nattuppehållen till städerna, ändock starkt ifrågasatt ett återupplivande på sina håll av de gammaldags, anspråkslösa och mindre kostsamma gästgivargårdarna. På Krokeks gårdsplan skulle i så fall hästarnas vattningstunnor behöva ersättas av en rödlackerad bensinbehållare. Foto: D. Samuelson.

Kyrkbåtarna, särskilt kända genom de ståtliga, ofta mer än sekelgamla farkoster, som ännu i mannaminne förde de avlägsna byarnas folk i Siljanssocknarna till högmässan, äro såsom trafikmedel betraktade av ålderdomligaste slag. Själva båttypen är dessutom i regel en till utseendet ganska oförändrad ättling till vikingatidens roddarskepp. Foto: N. M.

Färjstället vid en nordsvensk älv, där landsvägen med en brant backe dyker ned i ravinen mellan höga nipor, ligger ofta ett stycke avsidet från storbygderna, varest i regel en ordentlig bro för enar stränderna. Den allt livligare automobiltrafiken även mellan avlägsna byder gör emellertid, att färjkarlen ofta nog blir utkallad ur sin stuga för att i sakta mak frakta en otåligt puttrande eldvagn över vattnet. Foto: G. Heurlin.

Persontrafiken till kontinenten från Sverige, Norge, och Finland går sedan 1909 till stor del via Trelleborg, där stora ångfärjor taga ombord järnvägsvagnarna och åter avlasta dem i Sassnitz på Rügen. Färjorna, två svenska och två tyska, göra dagligen två turer i vardera riktningen. Bilden visar en av färjorna i Trelleborgs hamn. Foto: D. Samuelson.

Köpenhamnsfärjan på utgående från Malmö hamn. Ångfärjeförbindelse mellan det svenska och det danska järnvägsnätet öppnades redan 1895. Bland reguljära utlandsförbindelser torde denna vara den ojämförligt bäst kända, och för Malmöborna, som ur många synpunkter betrakta Köpenhamn såsom sin huvudstad, är färden över sundet till konungariket Danmark en högst alldaglig företeelse. Foto: Ragnar Lundin.

Kanallederna, genom Svea- och Götalands många sjöar och vattendrag, äro i många fall påbörjade under 1600- och 1700-talen, men först under 1800-talet, då ångbåtstrafiken, som redan tidigt omfattades med det livligaste intresse i Sverige, kommit igång, blevo kanaler och slussar av större omfattning fullbordade. Kinda kanal, om 80 km:s längd, förbinder en rad av sjöar i södra Östergötland och trafikerar på grund av traktens naturskönhet rätt livligt av turister, men hör eljest till de leder, som på grund av måttlig frekvens bibehållits i sitt lilleputsartade uttillstånd. Foto: G. Heurlin.

Den kanaliserade Eskilstunaån hör så till vida till de märkligare i landet att man genom omfångsrika vallbyggnader och skyddsgravar med permanent vattenpumpning skapat torra marker, som ligga lägre än kanalens vattenyta. Foto: D. Samuelson.

Trollhättans slussar, vilkas dimensioner efter ombyggnaden 1909—16 äro avsedda för fartyg upp till 90 m:s längd och 5 m:s djupgående, hava en ärorik historia, som går 300 år tillbaka i tiden. Det för äldre tiders ingenjörskonst med dess klena materiella resurser oerhört krävande arbetet att genom en sprängd slussled passera de 33 m höga Trollhättefallen löstes emellertid ej definitivt förrän år 1800. Foto: D. Samuelson.

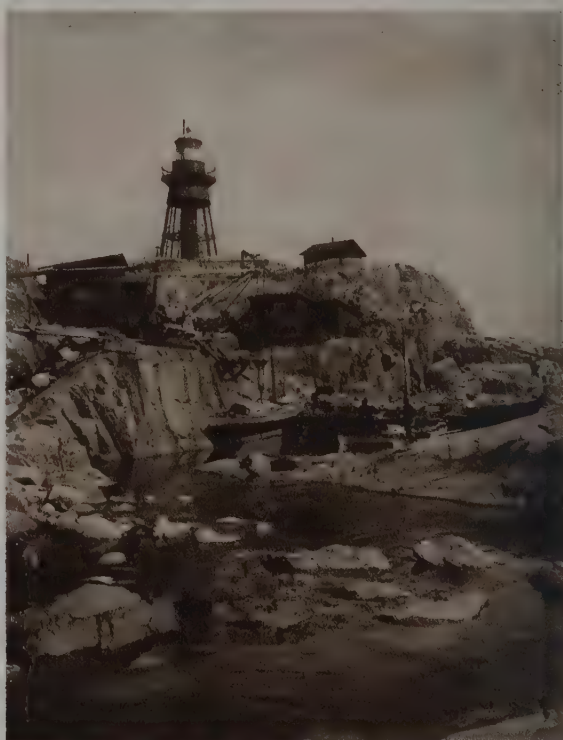
Göta kanal öppnades 1832 för trafik, varigenom leden förbi fallen i Göta älv strax fick ökad betydelse. Den blev också åtskilliga gånger under 1800-talet vidgad och förbättrad, senast i samband med de nya, stora slussarna vid Trollhättan 1909—1916. Bl. a. tillkommo därvid nya, moderna broförbindelser, såsom den avbildade svängbron vid Vänersborg, vilka nödvändiggjordes för att kunna släppa fram de väldiga lastångare, som numera gå upp i Väneren. Foto: D. Samuelson.

Hamnarna utmed Sveriges långa kust och vid dess stora sjöar påminna en i många fall om äldre tider, då ännu segelfartygen dominerade. Skrymmande och mindre värdefullt gods såsom kalk, sten, tegel, cement, ved, potatis etc. fraktas nämligen fortfarande i stor utsträckning med den gamla segelflottans fartyg i kustfart, varjämte ett och annat flermastat fartyg ännu destinerats till främmande världsdelar med trävaror. Bilderna visa hamnarna i Västervik, foto: Josef Lönn, Örnköldsvik och Vadstena, foto: D. Samuelson.

Vid storhamnarnas dyrbara kajutrymmen för handelsflottans djupgående motor- eller ångfartyg äro alla anstalter vidtagna för att nedbringa lossnings- och lastningstiden. Järnvägsvagnar och lastbilar stå redo på kajen och snabbmanövrerade elektriska kranar jämte fartygens ångvinschar verkställa lydigt och med beundransvärd aktsamhet varornas omflyttning. Stadsgårdshamnen i Stockholm, foto: Fritz Svantesson, malmskeppningshamnen i Oxelösund, foto: D. Samuelson, jämte en kajbild från Sveriges största hamn i Göteborg, foto: Hans Wählin, representera den moderna sjöfartens väldiga operationsbaser.

Bränningar och skär hota ständigt de sjöfarande vid våra kuster, och den trygga hamnen i lä bakom klipporna eller i de djupa flodmynningarna uppnås blott sällan utan hjälp från land. Om vädret är svårt och en katastrof befaras, sänder man ut räddningsbåten, den sista resursen, men i regel är det ju ingen fara, så länge kursen kan hållas med hjälp av de fasta märken i form av fyr-skepp, fyrar, lysbojar, och sjömärken, varmed man rikligen sörjt för orienteringen på våra kuster. Överst ses en av de på bohusländska kusten stationerade räddningsbåtarna gå ut för att bispringa ett nödställt fartyg. Fyrskippet Grisbådarna och fyrtornet på Väderöarna äro värdiga representer för det högtstående svenska fyrväsendet. Foto: D. Samuelson.

Den svenska sjöfarten har efter sekelskiftet gått en storartad utveckling till mötes både vad tonnagets storlek och den tekniska fulländningen beträffar. Från att före 1904 icke ha haft en enda reguljär transocean linje ha de svenska storrederierna nu välbesatta dylika på alla världsdelar och en direkt passagerarlinje till Nordamerika är sedan 1915 öppnad. Även de linjer som beröra den egna kusten och de europeiska hamnarna äro i flera fall mönsterföretag. Överst: Svenska Amerikalinjens motorfartyg Gripsholm i Göteborgs hamn, därunder Svenska Ostasiatiska kompaniets motordrivna lastfartyg Agra och nederst Rane, en av Sveabolagets nya lastångare.

Marknaderna hava sedan långt tillbaka i forntiden varit brännpunkten för handel och köpen-
 skap. Ej endast så att till själva marknaden medförda varor bytte ägarer utan även de mest om-
 fattande leveransavtal för tiden intill nästa marknad uppgjordes vid dessa viktiga sammanträffan-
 den mellan köpmän och leverantörer. Dessutom bestämdes priserna å alla viktigare varuslag efter
 de stora marknadernas noteringar. — Försäljning till den högstbjudande är icke endast en parti-
 handels och börshandelsprincip utan praktiseras även vid de såsom folknöje högt gouterade husauk-
 tionerna. Överst marknadsbild från Öland, foto: A. Billow, vidare småländsk kreatursmarknad,
 foto: Axel Fors, och auktion i en dalaby, foto: Emanuel Hansson.

Affärslivet i de stora kulturstaterna blev tidigt koncentrerat till vissa handelsstäder och organiserat i samarbetets tecken. Även svenska exempel finnas härpå såsom Ostindiska kompaniet i Göteborg, vilket vid mitten av 1700-talet uppförde en ståtlig byggnad åt sig, foto: Hans Wählin. Börsen i Stockholm, som ett par decennier senare byggdes vid Stortorget, är ett annat, foto: Olof Ekberg. — En av grundpelarna för handeln är ett ordnat penningväsen varvid staten alltsedan Olof Skötkonungs dagar strävat att till eget och medborgarnas bästa uppträda såsom initiativtagare och garant. Kungl. Myntet i Stockholm är ett viktigt led i den statsliga kontrollen över penningväsendet. Foto: G. Selling.

Handeln med penningvärden är väl i sista hand ett överlåtande av varor och andra nyttigheter, ehuru dylika inom bankernas affärsverksamhet endast figurera i form av skriftliga förbindelser av olika slag, aktier, in-teckningar, obligationer, växlar etc. Affärsbankerna och näringslivet stå också i ett nära förhållande till varandra och lyckligare i den mån framgångarna äro ömsesidiga. Sin fasta tro på det svenska näringslivets utvecklingsmöjligheter hava storbankerna bl. a. givit uttryck åt i sina merendels nybyggda, förnämliga bankpalats, bland vilka Enskilda bankens huvudkontor i Stockholm av arkitekt Ivar Tengbom bör nämnas främst. Foto: C. G. Rosenberg.

Det moderna varuhuset, som under de senaste decennierna slagit igenom i alla världens storstäder, har i Sverige flera representanter, bland vilka Nordiska Kompaniet, det i hela Sverige populära »NK», tidigast och grundligast genomfört dess bärande idé; allt på ett ställe. NK har även genom egna fabriker intagit en ledande ställning i den svenska möbelindustrin. — Ett annat varuhus i Stockholm, Paul U. Bergström, har huvudsakligen specialiserat sig inom konfektionsbranschen och dess firmanamn, förkortat till P. U. B., har även den allra bästa klang i den svenska landsorten. Överst: exteriör av NK. Nederst: stora ljusgården i P. U. B:s huvudaffär vid Hötorget.

Kanslihuset i Stockholm invid Norrström, med Kungl. slottet, Riksdagshuset och Riksbanken såsom omedelbara grannar, byggdes på Gustav III:s tid och blev säte för Kungl. Maj:ts kansli, som i sin nya form, efter 1809 års konstitution, fortfarande disponerar dess gammaldags enkla ämbetslokaler, i det att statsministern, den av konungen utsedde ledaren för rikets högsta styrelse, statsrådet, residerar därsammastädes.

Riksdagshuset på Helgeandsholmen i Stockholm är den svenska folkrepresentationens säte och brännpunkten för det politiska livet under de 140 dagar, som »farbröderna» behöva för att fastställa regeringens förslag till ordnande av rikets finanser för nästa budgetår och samhällslivets reglerande genom nya lagar. Byggnaden uppfördes vid det förra seklets slut i en pompös palatsstil, som alla nationella dekorationsemlen till trots minst av allt verkar svensk. Foto: Wilhelm Hensel.

Det svenska statsrådet, samlat till jubileumskonselj med anledning av H. M. Konung Gustav V:s 70-åriga födelsedag, vilken inföll den 16 juni 1928. Av statsrådets ledamöter äro de flesta chefer för var sitt av de departement, som omhänderhava ledningen av rikets centrala förvaltning. Foto: Jæger.

Riksdagens högtidliga öppnande på Rikssalen i Stockholms slott, varvid bl. a. uppläses det s. k. frontalet, innehållande huvuddragen av regeringens program för sitt och riksdagens stundande arbetsår. Första och andra kammarens ledamöter hava sin plats nere i salen. En lysande församling med hovet och diplomatiska kåren i spetsen bevisar akten. Foto: Bild-Centralen.

Lagskipningen i ett uråldrigt rättssamhälle som Sverige tar framför allt sikte på att godtycke och misstag aldrig må vidlåda en stadfastad dom. Rättsproceduren blir därför ofta omständlig genom målens hänskjutande från underrätterna till Hovrätten och kanske även Högsta domstolen, men denna olägenhet uppväges mer än väl av de ökade garantier för allmän rättssäkerhet, som därigenom uppnås. Bilden visar hovrättens över Skåne och Blekinge byggnad i Malmö. Foto: D. Samuelson.

Landshövdingen i länet — Sverige är indelat i 24 län — är en konungens förtroende-
man och chef för den lokala förvaltningen, varvid han främst har att tillvarataga statens
ekonomiska intressen samt övervaka rättsväsendet. Han kallas också Konungens befall-
ningshavande och biträdes vid länets styrelse av landssekreteraren och landskamreraren,
vilka fungera såsom ett lokalt statsråd, ehuru icke på politiska grunder valda, utan tillsatta
såsom ämbetsmän. Bilden visar landshövdingeresidenset i Linköping. Foto: D. Samuelson.

Post- och telegraf samt delvis även järnvägar och vattenkraft äro i Sverige förstatligade. Driften ombesörjes efter affärsmissiga principer och avser delvis att tillföra statskassan inkomster. Ledningen omhänderhaves av olika ämbetsverk, vilka lyda under kommunikationsdepartementet, vars chef är medlem av statsrådet, i regel en av dess s. k. fackministrar, vilka tillkallas mindre på grund av politisk läggning än för speciell sakkunskap inom respektive departements områden. Posthuset i Göteborg. Foto: Hans Wählin.

Statens byggnadsverksamhet, vilken står under ledning av ett särskilt ämbetsverk, Kungl. Byggnadsstyrelsen (i äldre tid Överintendentsämbetet), utmärker sig för ett synnerligen gediget byggnadssätt, ofta nog med ett rikligt begagnande av natursten, men mera sällan med anlitande av de mest framstående arkitekterna. Det avbildade postkontoret i en liten småstad är ett exempel på hur statliga byggnadsvanor tillstådja, att en till sina funktioner alldaglig kontorsbyggnad utstyres somett palats från 1600-talet. Foto: D. Samuelson.

Kommunal självstyrelse genom valda ombud och särskilda ämbetsmän är genomförd för alla svenska samhällen från storstaden Stockholm ned till den minsta landskommun. Själva styrelsesättet regleras genom av statsmakterna fastställda lagar, och en viss statlig kontroll även över ekonomiska angelägenheter utövas, varigenom självstyrelseprincipen dock icke kan sägas vara åsidosatt. Bilderna visa, vilka förnämliga lokaler, som den högsta ledningen för Stockholms stadsstyrelse förfogar över i det nyuppförda stadshuset. Överst t. v. Rådssalen, där stadens 100 fullmäktige hålla sina gemensamma överläggningar, och t. h. Rådsgången utanför borgarrådens ämbets- och sammanträdesrum. Nederst kollegiesalen, där stadskollegiet förbereder de ärenden, som skola föreläggas stadsfullmäktige. Foto: C. G. Rosenberg.

Brandväsendet är en av de kommunala organisationer, som alltsedan befolkningen i Sverige började bo i tätbyggda byar framtvingats såsom en för det helas bästa ofrånkomlig institution, där endast samfälliga ansträngningar kunde uträtta något. Ännu i våra dagar, då praktiga motorsprutor torde finnas stationerade överallt, där stora värden löpa fara att spolieras, om elden kommer lös, kan man få se gammal brandredskap från tider med enklare tekniska resurser pliktskyldigast underhållen för brandförsäkringens skull. Vattentunnor vid kyrkogårdsmuren i en skåneby. Foto: N. M. Den modernt inrättade brandstationen i Linköping. Foto: D. Samuelson.

Sjukvården, vilken såsom ett ordnat samhällsorgan först uppstod i kyrkans hägn, är i Sverige synnerligen väl tillgodosedd genom statliga, kommunala och enskilda inrättningar. Staten sörjer genom universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska institutet i Stockholm för en grundlig läkarutbildning. Landstingen i varje län underhålla stora länslasarett, genom vilka den allmänna sjukhusvården i hela riket tillgodoses, vartill kommer en mängd specialanstalter för sinnessjukvård, tuberkulosvård etc. Överst: Garnisonssjukhuset i Stockholm, uppfört vid början av 1800-talet, och hittills ööverträffat vad den yttre arkitekturen beträffar. Nederst: Carlanderska sjukhemmet i Göteborg, en hypermodern anläggning, tillkommen såsom så många andra samhällsgagnande stiftelser av samma art genom donation av enskilda. Sjukhemmet, foto: Hans Wählin.

Friska och starka barn i stället för sjuka och klena, är ett önskemål, som, särskilt i de stora städerna med deras trots allt livshämmande och osunda förhållanden, i våra dagar blivit allt mera brännande sedan man funnit, att det icke endast är ett uttryck för ansvarskännande välgörenhet utan även en ekonomiskt klok åtgärd att hellre stämma i bäcken än i ån. En ekonomisk uppoffring till fromma för det uppväxande släktets hälsa ger både god ränta i form av lyckligare och dugligare medborgare och sparar dessutom ett större kapital som eljest sjukvård och fattigunderstöd skulle sluka. Överst: Majstången reses vid ett av de många kolonihusen på Barnens ö i Upplands skärgård, där årligen tusentals Stockholmsbarn hava fri sommarvistelse. Foto: G. Heurlin. Nederst: Göteborgsbarnen vid sin jättebadstrand, dit de dagligen skickas ut med egen tågförbindelse och där de gratis bespisas innan de på eftermiddagen återvända från sol och saltvatten.

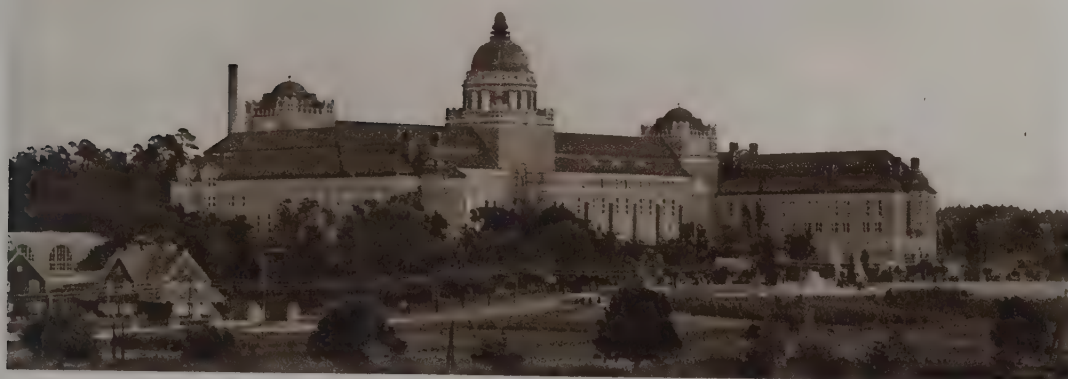
Sveriges försvar, det nationella oberoendets säkraste skydd i orostider, var från början organiserat såsom ett rent bygdeförsvar, men övergick så småningom allt efter som landets olika delar götos fastare samman under den gemensamma konungamakten till ett riksförsvar, baserat dels på en rörlig genom folkuppbåd till behövlig numerär arméstyrka, dels på befästingar vid strategiskt viktiga punkter och dels på en flotta, avsedd att bevaka och skydda den långa sjöfronten. Under bygdeförsvarets tid, det gäller framför allt gräns- och kusttrakter, var man helt prigriven åt fienden, så snart denne nåkades med en större styrka, än orten själv kunde ställa upp. Riksförsvarets idé är däremot just att kunna med en samlad styrka undsätta den mest hotade punkten och att genom en lämplig fördelning av landets stridskrafter trygga hela den långa gränsen. Vårdråsen är bygdeförsvarets primitiva metod att varsko fiendens anmarsch. Foto: N. M. Det moderna signalväsendets telefon- och radioteknik möjliggör för den minsta patrull att snabbt förse arméledningen med upplysningar. Manuskapets övningar, såväl i den gamla indelta armén, som under den moderna värnpliktsarméns tid, hava alltid ägt rum i hemorten. Lägerhyddorna på Kronobergs hed visa huru man före träbarackernas och stenkaserernas tid ordnade förläggningen Foto: G. Heurlin. Officersmässen var även den, såsom vid Södermanlands regementes forna mötesplats, en blygsam barack. Foto: D. Samuelson.

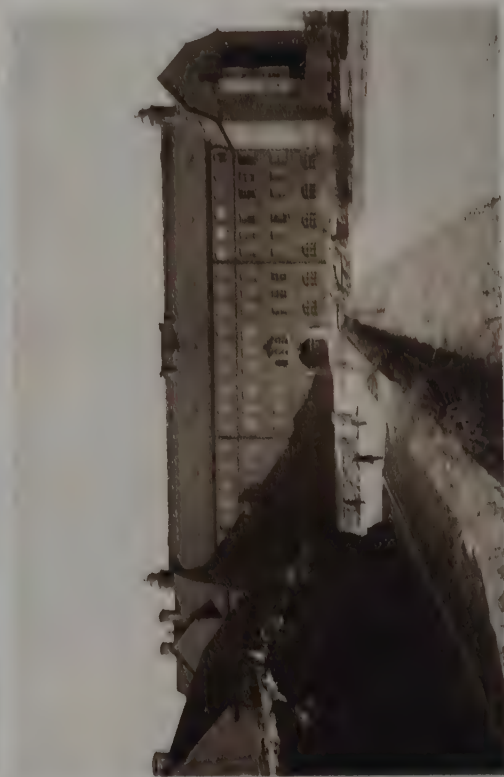
I armé, flotta och luftvapen indelas Sveriges moderna försvarskrafter. Landets skiffande naturbeskaffenhet och årstidernas skarpa växling ger det svenska försvaret långt flera rent tekniska svårigheter att övervinna, än de som förekomma i de kontinentalta staterna. Förbindelseväsen och transporter, krigsoperationernas pulsådror, måste kunna upprätthållas vintertiden i Lapplands fjällregioner, över vårflödande, mäktiga Norrlandsälvar och ut till de tusen öarna i kusternas skärgårdar. Vidare skola flottans fartyg kunna navigera i de trängsta, grunduppfyllda farleder och flygvapnets maskiner gå ned i en livsfarligt kuperad terräng, allt omständigheter, som ställa höga krav på manskapets och befälets utbildning och på den tekniska materiel, som ingår i utrustningen. Överst: t. v. skidåkande trupp med bagage på skidkälkar i norrländsk terräng och t. h. tung fältbro på pontoner, slagen av ingenjörstrupper över en älv. Nederst: t. v. torpedjagare under för- cerad gång och t. h. flygstridskrafter under manöver uppe bland molnen. Foto: Armé och Marinfilm.

Universiteten i Uppsala och Lund, det förra grundat redan 1477, det senare 1668 äro av ålder den högre bildningens och den vetenskapliga forskningens förnämsta befordrare i Sverige. Från början inrättade enbart såsom teologiska lärostolar ha de sedan efter utländskt mönster så småningom kommit att inrymma allt mera plats åt de filosofiskt-humanistiska läroämnena, juridiken samt slutligen även den medicinska forskningen och naturvetenskaperna. Överst: Gustavianum i Uppsala, uppfört på Gustav II Adolfs tillskyndan, vilken konung genom storartade donationer tryggade universitetets framtid. Den gamla universitetsbyggnaden blev i en senare tid bibliotek och är nu museum. Nederst: Lunds universitet, uppfört på 1880-talet. Foto: Ragnar Lundin.

De naturvetenskapliga och medicinska institutionerna vid universiteten krävde för sina instrument och typsamlingar ett långt större utrymme än de äldre fakulteternas blott på böcker grundade undervisning hade behov av. Redan 1600-talets botaniska studier i Uppsala byggde på vetenskapliga trädgårdsodlingar och tack vare den världsberömda Linné fick universitetet slutligen en för sin tid storartad botanisk trädgård med ett monumentalt växthus. Foto: O. Juel. — Kungl. Vetenskapsakademien, stiftad 1739 i ändamål att befordra matematiska och naturvetenskapliga studier, räknar bland sina många institutioner även ett stort museum, Riksmuseet, utanför Stockholm. Foto: Wilhelm Hensel. — Tekniska högskolan i Stockholm, grundad 1827, sörjer för den högre vetenskapligt-praktiska ingenjörsutbildningen och spelar i det nutidens industriellt betonade Sverige en minst lika viktig roll i det högre undervisningsväsendet som universiteten. Foto: G. Heurlin.

Den högre, elementära undervisningen har länge varit förhållandevis väl tillgodosedd i Sverige. Välkant är det svenska gymnasiet, som förberedde universitetsstudierna och vars första läroanstalt inrättades i Västerås 1620. Gymnasierna övergingo vid mitten av 1800-talet i de allmänna av Staten ledda elementarläroverken. — Folkskolan, avsedd för den första barnundervisningen, har gamla anor, men den dateras i allmänhet från 1842 då det påbjöds, att alla socknar i landet skulle hålla skola och tillse att alla barn komme i åtnjutande av undervisning. Överst t. v. det gamla gymnasiet i Västerås (foto: D. Samuelson). t. h. Gamla folkskolan i Östra Fernebo i Gästrikland (foto: D. Samuelson).

Specialutbildningen tillgodoses i stor utsträckning vid särskilda läroanstalter för både högre och lägre fordringar. Jägmästare, veterinärer, tandläkare m. fl. åtnjuta sålunda en med universitetsutbildningen jämförig undervisning. För handelns män finnas högskolor i Stockholm och Göteborg samt en mängd institut med olika kompetensfordringar. Sjuksköterskorna hava en central utbildningsanstalt vid Sabbatsberg i Stockholm. Folkhögskolan, en speciellt för lantbrukarnas söner och döttrar lämpad fortsättningsskola, avsedd att meddela dels en allsidig medborgarbildning, dels en praktisk-teoretisk undervisning för blivande jordbrukare, daterar sin uppkomst i Sverige från 1868. Undervisning för dövsamma inrättades 1808 i Stockholm (Manilla). Överst t. v. Göteborgs Handelnsinstitut (foto: Hans Wåhlin), t. h. Röda Korsets elev- och sjuksköterskehem i Stockholm (foto: C. G. Rosenberg), nedst t. v. folkhögskolan Villan i Skåne (foto: R. Küller), och t. h. Manilla dövstumminstitut i Stockholm (foto: Fritz Svantesson).

Musikaliska Akademien i Stockholm stiftades 1771 till den svenska tonkonstens befrämjande och äger sin största betydelse såsom ledare av ett musikkonservatorium, utbildande av lärare, organister m. fl. för musiklivet erforderliga krafter. — Det nybyggda Konserthuset i Stockholm inrymmer landets förnämsta lokaler för musikunderhållning och utgör samtidigt ett utsökt prov på modern svensk byggnadskonst. Bilden visar vestibulen i Konserthuset. Foto: G. Heurlin.

Svenska Akademien, instiftad 1786 av den för litteraturen och de sköna konsterna så varmt nitälskande Gustav III, har till uppgift att främja det svenska språket, skaldekonsten och värtaligheten. Akademien består av aderton medlemmar — därav deras ålderdomliga titel: »en av de aderton i Sv. Ak.» — vilkas numera mest uppmärksammade åliggande är att utdela det Nobelska litteraturpriset. Bilden visar högtidssammankomst i Akademiens hus, Börsen vid Stortorget i Stockholm. Foto: Bild-Centralen.

Bildhuggarkonsten räknar för närvarande många och framstående utövare i Sverige. Den svenska historiens hjältegestalter, deras bedrifter må sedan ha varit av fredlig eller krigisk art, erbjuda de starkast inspirerande motiven. T. v. Rudbeckiusstatyn utanför domkyrkan i Västerås av Carl Milles. Foto: D. Samuelson. T. h. Engelbrektsmonumentet, »Bågspännaren», på Kornhamnstorg i Stockholm av Christian Eriksson. Foto: G. Heurlin.

Målarkonsten upplevde en storartad blomstring i Sverige på 1880- och 90-talen, då bl. a. de nu välkända namnen Richard Bergh, Carl Larsson, Bruno Liljefors, Karl Nordström och Anders Zorn ännu voro nya för konsthistorien. Bland deras beundrare och välvilliga mecenater räknas främst Pontus Fürstenberg, som i Göteborg grundlade ett numera med Göteborgs Konstmuseum införlivat galleri av den då unga konstnärsgenerationens bästa verk.

Det starka religiösa intresse, som i alla tider besjälade det svenska folket, har bl. a. tagit sig uttryck i ett flitigt kyrkobyggande, vilket än i dag fortsätter. Frikyrkoförsamlingarna, som länge fäst sig ganska ringa vikt vid sina tempels yttre gestaltning, äro numera långt mera måna om att låta nybyggnaderna bära prägeln av det bästa och gedignaste, som samtidens arkitekter kunna åstadkomma. Även för statskyrkan, som årligen lägger ned ett omfattande arbete på förnyelse och underhåll av de utomordentliga byggnadsverk, som gångna tider lämnat i arv, reses mången ädel nyskapelse. Överst: Motala missionskyrka, av ark. Erik Lallerstedt. Nederst: Högalidskyrkan i Stockholm, av ark. Ivar Tengbom. Foto: D. Samuelson.

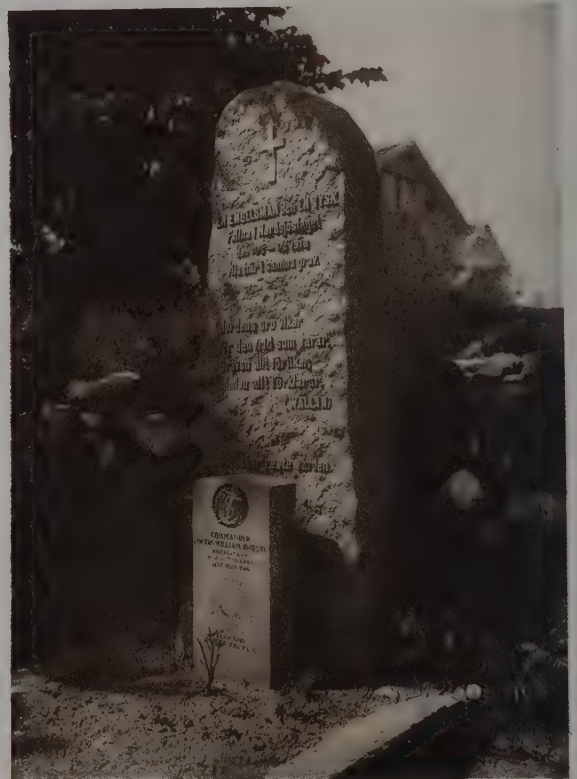
Gudstjänstfirandet i Sverige har allt sedan reformationen för omkring 400 år sedan genomfördes, till sin huvudsakliga del upptagits av predikan. Menighetens eget deltagande genom den före och efter predikan rikt innängda församlingssången är ett av de vackraste uttrycken för den lutherska kyrkans krav på personlig inlevelse i allt som rör religionen. Överst: kyrkfolket på väg från högmässan i Leksands kyrka i Dalarna. Foto: Bror Almqvist. Nederst: Sjungande konfirmander i Djura kyrka i Dalarna. Foto: H. P. Persson.

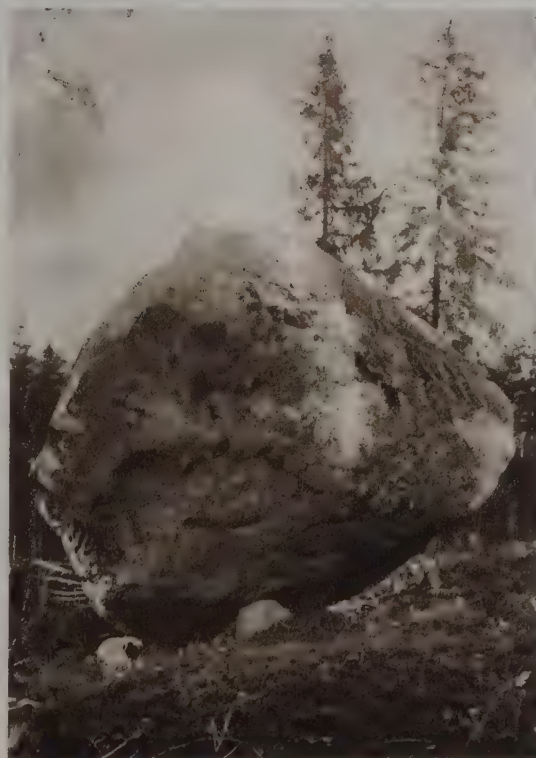
Av kyrkoårets stora högtider och särskilda händelser är det inga som med större styrka fäst sig i folkmedvetandet än julen och konfirmationen. Julens infallande vid en tidpunkt på året, då den jordbrukande befolkningen sedan hedenhös plägat upphöra med allt arbete och ge sig tid att på allvar samla sina tankar kring högre ting och njuta av den hopsparda timliga välfägnaden, har väl gjort sitt till att denna kyrkohögtid samlar så många hängivna deltagare även inom till synes religiöst likgiltiga kretsar. Konfirmationen, de ungas religiösa beredelse innan de skola gå ut i livet på egen hand, har i vårt land knappt hundraårig hävd, men vann från början de svenska församlingarnas stora förtroende. Överst nattvardsgång med konfirmander och nederst julotta i Norra Sandsjö kyrka i Småland. Foto: Axel Fors.

Vigselakten har framför allt på landsbygden bibehållit en oförliknelig prägel av andaktsfull glädjefest, särskilt då den sommartiden förrättas i den lövade kyrkan och hela församlingen kan stämma in i bröllopspsalmen. Äreport, spelmän och sockendräkter göra sedan sitt till att förhöja den festliga stämning, som tillkommer ett bröllopsfölje, åtminstone i de trakter av landet, där man ännu är angelägen att vidmakthålla gamla folkseder. Överst: vigsel i Norra Sandsjö kyrka i Småland. Foto: Axel Fors. Nederst: Bröllopsfölje i Boda socken i Dalarna. Foto: Olof Ekberg.

På kyrkogården visar den levande generationen sin vördnad och tacksamhet mot de hädangångna genom att vårda deras gravar. Fordom hade varje gård sin ättekulle, men nu är det familjerna, som gärna vilja förfoga över en egen gravplats. Hågkomsten av dem som fått offra sitt liv för fosterlandet har i alla tider känts särskilt förpliktande och många äro de monument i Sverige, som bevara minnet av en krigare. Runstenarna förtälja om dem som på vikingatiden föllo i Österled. Korset på de i Valdemarsslaget utanför Visby fallna gotlandsböndernas massgrav manar de efterlevande med en mer än 500-årig inskrift att bedja för dem och Bohuskyrkogårdens sten över världskrigets offer citerar med allt skäl Johan Olof Wallins: »Jordens oro viker —». Överst: Fjelie kyrkogård i Skåne. Nederst: t. v. Korset på betningen utanför Visby, foto: Hans Wählin och t. h. tysk-engelsk grav i Fiskebäckskil, foto: D. Samuelson.

En oersättlig skatt av personliga minnen följer varje släktled i graven, och hade litteraturen ej funnits, så skulle vi varit urständssatta att veta stort mera om våra förfäder än att de levat och dött. Den muntliga traditionen har nämligen måktat bevara så ytterligt litet. Sagor, sägner, religiösa föreställningar och melodier hava dock haft en större inneboende förmåga att vandra från generation till generation, men i våra dagar, då denna vandring hotar att avstanna, har det blivit nödvändigt att innan det blir för sent söka i skrift och bild fixera alla dylika folkminnen, som ännu kunna uppspåras. Överst: deltagare i en folklig spelmanstävling på Skansen i Stockholm. Foto: Bild-Centralen. Nederst: t. v. S. Sigfrids källa vid Växjö i Småland, foto: S. Steijertz, t. h. ett »jätttekast», flyttblock vid Torsåkers kyrka i Gästrikland, foto: William Eriksson.

Valborgsmässan, som infaller den 30 april, hör liksom julen till de kristnade hedniska årsfesterna, i detta fall firad såsom den inbrytande ljusa årstidens stora dag, då jordbruket på allvar skulle begynna och bönderna höllo årets viktigaste stämma för att besluta om alla samfälliga arbeten intill midvintern. Ett minne av de hedniska bruken är Valborgsmässoelden, som tändes denna kväll. Första maj, som även ingår i Valborgsmässo-»helgen», var länge en de större städernas parad- och promenaddag, då i huvudstaden alla voro på fötter för att beskåda den förnåma världens Djurgårdskavalkad. Detta gäller 1800-talet, mot vars slut rollerna ombyttes, så att numera dagens viktigaste händelse är det stora demonstrationståget till Ladugårdsgärde. I den gamla vårfestens politisering ligger emellertid något motsägelsefullt — förklarligt emedan storstädernas anda är traditionsfientlig — och tendenser saknas väl heller icke till en renässans för den ungdomliga livsglädjens speciella helg. Överst Valborgsmässoeld i Gagnef i Dalarna, foto:

Nisser, nederst 1:sta maj på Gärdet i Stockholm, foto: Hans Wählin.

»Svenska flaggans dag», väl den yngsta och därför knappast rotfästade av årets icke-kyrkliga bemärkelsedagar, firas årligen den 6 juni i Stockholms Stadion efter växlande program, men med nationens högsta symbol, den blågula flaggan, såsom samlade tecken. Långt mera populär på grund av sitt behjärtansvärda och påtagliga ändamål är den vid höstens inbrott anordnade gemensamma fest, som benämnes Barnens dag och som i ett flertal städer, främst Stockholm, firas för att skaffa medel till stärkande lantvistelse för de av kommunens barn, som äro mest i behov därav. Konungens födelsedag är den förnämsta av de »paraddagar», vilka vid vissa av de personliga minneshögtider, som firas inom den kungliga familjen, äro påbjudna att iakttagas av i främsta rummet armén och flottan. Vid konung Gustavs 70-årsdag hade paraddagens vanliga enkla och stereotypa former ersatts av en storslagen och spontan folkhyllning, som tydligt ådagalade i vilket hjärtligt förhållande konung och folk stå till varandra i Sverige. Stadion. Foto: J. Stjernström.

Salut från Skeppsholmen på konungens födelsedag. Foto: Hans Wählin.

Sport och idrott kunna i våra dagars Sverige räknas såsom både de ungas och vuxnas käraste nöje. Fysisk fostran — i äldre tid så gott som uteslutande företrädd av den Lingska gymnastiken — anses för sitt karaktärsgestaltande och kroppsligt stärkande inflytande att vara ett av den moderna tidens förnämsta medel till att höja ett folks livsduglighet. Kroppslig spänstighet, sinnesnärvaro och ridderlighet äro nämligen de dygder, som uppämnas av det blott skenbart kulturfientliga vikingalynnet. Segling är väl en sport med anor från stenåldern och även en av de äldsta som medvetet utövats för sin egen skull samt med tävling såsom eggande moment. Överst: isjakt på Stora Värtan vid Stockholm. Foto: O. Norberg. Nederst: moderna kappseglingsskuter vid Sandhamn. Foto: Harald Olsen.

Terränglöpning och lagkappsimning äro moderna tävlingsformer för uråldriga manliga idrottsgrenar, vid vilka uthålligheten sättes på de hårdaste prov. När löpningen dessutom såsom ofta sker kombineras med orientering i svår och villsam terräng är det icke blott benen som måste arbeta snabbt om de tävlande skola kunna hinna målet. I Stockholm, som även är den svenska idrottens huvudstad, anordnas bl. a. årligen av Svenska Dagbladet en uppmärksammasd laglöpning med ej mindre än ca 2.000 tävlande och av Dagens Nyheter den ytterst spännande Strömsimningen, en lagkappsimning genom hela Stockholm inför tusentals åskådare. Foto: Th. Modin.

Vasaloppet, en nationell skidlöpningstävlan av den grekiska Marathonlöpningens art, anordnas varje år den första söndagen i mars på den 90 km långa sträckan från Sälen vid norska gränsen ned till Mora vid Siljan i landskapet Dalarna. Namnet härleder sig av löpningens ändamål, som är att hugga minnet av den skickelsedigra skidfärd som några Morakarlar företogo 1521 för att kalla tillbaka den flyktande Gustav Eriksson av Vasatätten och erbjuda honom allmogens bistånd till fiendernas utdrivande ur landet. I sanning en sportsbragd av nära nog världshistorisk betydelse om man betänker att därmed lades grunden till det frihetsverk, som sonsonen, Gustav II Adolf, ett sekel senare stod i begrepp att påbörja. Överst starten vid Sälen nedanför berget med minnesstenen, och nederst segraren vid målet. Foto: Pressfotobyran.

Det frivilliga skytteväsendet lägger stor vikt vid att medlemmar i denna nationella folk-rörelse ej blott utbildas till skickliga tävlingsskyttar på de välordnade banorna utan även bibringas färdighet i att uppträda under fältmässiga förhållanden. Ett hårdande friluftsliv, vinter och som-mar, utan hänsyn till väder och vind, gör därför skytterörelsen även till en stor idrottslig samman-slutning, helt visst den icke minst betydelsefulla, när man betänker den allvarsmörka bakgrund, mot vilken en dylik medborgarrörelse måste ses. Överst: mästerskapsskyttarnas lag i spännande tävling vid Stora Skuggan i Stockholm och nederst fältskjutningspatruller vid en tävlingstation.

Foto: B. Norberg.

Fotvandringen är och förblir den förnämsta av alla sportsliga prestationer, motormännen må sedan säga vad de vilja om sina fortskaffningsmedels förträfflighet. Men man bör icke vänta sig för mycket av att tillryggalägga landsvägen mellan Malmö och Lund eller Stockholm och Södertelje till fots, när motortrafiken pilar iväg som livligast i båda riktningarna. Det är snarare i skog och mark, allra helst i ödemarken, som man till fulla lär sig uppskatta fotvandringens tjusning. Klädd och skodd efter traktens och årstidens förhållanden samt med en väl avpassad utrustning i ryggsäcken blir man »en annan människa», när civilisationens rämärken ligga bakom en. Svenska turistföreningen vill lära svenskarna känna sitt eget land och har för den skull icke bara låtit sätta upp vägvisartavlor bland kulturminnena i södra delen av landet, där man för övrigt kan fråga sig fram, utan t. o. m. i Lapplands avlägsna fjälltrakter letar man sig fram efter dess rödade och spångade stigar och vilar över natten i dess timmerkojor. Nederst Helagshyddan i julisol. Foto: J. Haake.

I Lappland möter turisten ej blott storslagna och fängslande naturscenerier utan även en mänsklig kultur, som måste verka säregen för en sydlänning, nämligen lappfolkets. Lapparna leva till stor del som nomader, följande sina väldiga renhjordar från betesplats till betesplats, en i landets södra del endast från förhistorisk tid känd livsform. Härav får man emellertid icke draga den falska slutsatsen, att lappfolket skulle vara särskilt efterblivet. Tvärtom måste man giva dem det erkännandet, att de i trots av alla naturhinder, som lägga sig i vägen för ett i sydsvensk mening ordnat samhällsliv med skolor och andra bildningsmedel, kunna fullt mäta sig i avseende på andlig kultur med andra svenskar. Materiellt sett äro de heller icke missgynnade — redan Linné yttrar: »Aldrig såg jag något folk hava så goda dagar som lapparna» — eftersom renskötseln lämnar en utmärkt avkastning. Överst lappar stadda på flyttning och nederst lappkåta. Foto: G. Heurlin.

Forntida minnesmärken började redan på Gustav II Adolfs tid att komma i åtnjutande av statsmakternas höga beskydd. Numera hava vi kommit därhän att minnena av flydda tiders svenska kultur omfattas med ett verkligt levande intresse av hela folket. Bland dem som bragt det därhän måste i främsta rummet nämnas de båda fornforskarna Hans Hildebrand och Oscar Montelius, vilka båda på sin tid beklätt poster såsom riksantikvarie och föreståndare för Statens Historiska Museum, samt Artur Hazelius, Nordiska Museets och Skansens skapare, en föregångsman, vars livsverk fått den största betydelse även för många andra länders folkminnesforskning och hembygdsvård. Överst: Riksantikvarien talar vid invigning av den restaurerade bronsåldershögen vid Lugnaro. Nederst: Seglora kyrka på Skansen. Foto: C. G. Rosenberg.

Museerna och hembygdsgårdarna, vilkas antal och omfång under de senaste decennierna ständigt stegrats, understöddas i sitt arbete med att rädda spillrorna från gångna kulturerpoker med verklig entusiasm framför allt av landsbygdens och småstädernas befolkning. Samtidigt sträva de statsliga fornvårdsmyndigheterna efter att organisera det livliga hembygdsintresset till landets gemensamma bästa och sörjer även i samarbete med Nordiska Museet och universiteten för utbildandet av erforderliga vetenskapliga krafter. Överst interiör från »byagården» i Tomelilla i Skåne, foto N. M., nederst huvudbyggnaden vid den till Hälsingborgs museum donerade herrgården Fredriksdal, till vilken håller på att fogas ett stort friluftsmuseum. Foto: Hälsingborgs mus.

Linnés Hammarby, den gård i närheten av Uppsala, där den store naturforskaren under de två sista decennierna av sin levnad helst vistades, inköptes av Staten 1880 för att i all framtid bibehållas i det nära nog oförändrade skick, i vilket den blivit lämnad sedan Linnés död. Museer av detta slag finnas flerstädes i landet, vanligen knutna till någon bestämd persons minne, och belysa, såsom fallet även är med de kungliga slotten och framför andra Skoklosters slott, på ett utmärkt sätt levnadsförhållandena inom olika klasser i äldre tid. De komplettera därigenom på ett förträffligt sätt hembygdsgårdarna och friluftsmuseerna, vilka huvudsakligen äro inriktade på att belysa allmogekulturen.

Här slutar Sverige, och broderlandet Norge, så nära besläktat och dock i så många stycken helt olika vårt eget land, vidtager med höga fjäll och djupa dalar, som locka vandraren att fortsätta. Och när man lärt känna sitt eget land och förstått att uppskatta det till dess rätta värde, är man också bättre rustad för en färd till främmande land. Bilden visar riksröset nr 272 i Bardodalen i nordligaste Lappland, uppbyggt 1763 och försett med Adolf Fredriks krönta monogram.

